

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

DVACÁTÝ ČTVRTÝ ROČNÍK

7

Třicet let od karpatsko-dukelské operace

V souvislosti s oslavami třicátého výročí Slovenského národního povstání vzpomínáme současně i na další významnou událost novodobých dějin našich národů. Je to třicáté jubileum vstupu sovětských vojsk a československých zahraničních vojenských jednotek za druhé světové války na území Československa a zahájení přímého osvobození naší vlasti z fašistické nadvlády.

Tyto události bezprostředně souvisely s úderem Sovětské armády přes Karpaty na pomoc Slovenskému národnímu povstání, který se postupně rozrostl v rozsáhlou operaci — první z několika vojenských operací vedoucích k přímému osvobození Československa. Hlavní součástí tohoto úderu byla tzv. karpatsko-dukelská operace, které se v sestavě sovětské 38. armády zúčastnil i 1. československý armádní sbor v SSSR.

Všechna lidová povstání proti hitlerovským okupantům, k nimž došlo ke konci druhé světové války v různých evropských zemích, byla v úzké spojitosti s blízkostí fronty. Vzhledem ke stále velké síle hitlerovských vojsk mohl totiž zaručit jejich rozhodující úspěch jedině rychlý příchod pravidelných vojsk států protifašistické koalice. To se plně projevilo i v případě Slovenského národního povstání, jemuž mohl nejdůležitější pomoci jen Sovětský svaz a jeho armáda. Jedině Sovětská armáda mohla také v poměrně krátké době osvobodit celé Československo.

V létě roku 1944, kdy na Slovensku dozrávaly podmínky k celonárodnímu protifašistickému povstání, měla již Sovětská armáda ve svých rukách plně strategickou iniciativu a postupně porážela na celé šířce sovětsko-německé fronty fašistická vojska. Mohutnými údery neustále drtila jejich odpor, vyháněla je ze zbývajících částí okupovaného Sovětského svazu a svým vítězným postupem přinášela svobodu evropským národům. Pod dojmem

jejich velkých vítězství sílil v celém Československu národně osvobozenecský boj. V jeho čele stála komunistická strana, která vedla lid do odboje proti okupantům. Ten měl postupně přerůst do ozbrojeného boje a do celonárodního povstání proti fašistické nadvládě, jímž měla být zahájena u nás národní a demokratická revoluce.

Velmi rychlý spád událostí nastal v létě roku 1944 na Slovensku, které se v té době dostalo do bezprostřední blízkosti fronty. Rychle tam narůstala revoluční situace a národně osvobozenecský boj se vystupňoval, k pravidelné partyzánské válce. Perspektiva brzkého příchodu Sovětské armády pak byla jedním z hlavních momentů, který urychlil na Slovensku koncem srpna přerůstání hnutí odporu v celonárodní ozbrojené povstání proti domácímu klerofašistickému režimu a proti pokusu hitlerovců o otevřenou okupaci země.

Po přiblížení se fronty do střední a jihovýchodní Evropy tvořilo území Slo-

venska důležitý spojovací článek na styku dvou hlavních strategických uskupení fašistických armád, oddělováných navzájem horským obloukem Karpat. Německému velení velmi záleželo na jeho udržení, neboť tudy vedly důležité komunikace v týlu jeho vojsk bojujících na sovětsko-německé frontě. Proto s přispěním zrádné Tisovy vlády hitlerovská vojska přistoupila koncem srpna k okupaci Slovenska. To však byl signál k ozbrojenému celonárodnímu protifašistickému povstání — propuklo Slovenské národní povstání.

Vedoucí silou ve Slovenském národním povstání byla Komunistická strana Slovenska, která byla v této době organizčně samostatná, jak to vyžadovala situace. Čelnou osobností ve straně i v povstání byl dnešní generální tajemník Ústředního výboru Komunistické strany Československa dr. Gustáv Husák.

Proti pokusu hitlerovců o otevření okupaci Slovenska se spontánně postavili slovenští vlastenci. Tak došlo od 29. srpna 1944 na různých místech země k houževnatým bojům, kterých se zúčastnili nejen partyzáni, ale také jednotky urychleně mobilizované slovenské armády a široké masy obyvatelstva. Nepřítel zasadil k potlačení povstání značné síly, začal osvobozené jednotky zatlačovat na střední Slovensko a během několika dní je sevřel souvislým kruhem obklíčení.

Základní podmínkou konečného úspěchu povstání na Slovensku bylo jeho přímé spojení s postupujícími vojsky Sovětské armády. V tomto směru také probíhala v Moskvě jednání o pomoc Sovětského svazu, o kterou žádali již v srpnu představitelé ilegálního vedení Komunistické strany Slovenska a Slovenské národní rady (K. Šmidke), čs. diplomatictí zástupci (Z. Fierlinger) a představitelé moskevského vedení Komunistické strany Československa (K. Gottwald).

Situace na frontě se však mezitím začala vyvíjet poněkud jinak, nežli se na Slovensku předpokládalo. Během srpna, ještě před zahájením povstání, se totiž desavadní rychlý postup sovětských vojsk severně Karpat zastavil a byl zde obnoven až počátkem roku 1945. Sovětská vojska, vyčerpaná několikátými dny nepřetržitými těžkými boji byla nucena přejít do obrany a v téměř půlroční operační přestávce se připravovala k zahájení rozhodujícího útoku na varšavsko-berlínském strategickém směru. Těžiště bojů Sovětské armády se pak v druhé polovině srpna přeneslo na několik přístích měsíců do Rumunska a později do celého karpatsko-dunajského prostoru. To značně zkompli-

kovalo situaci na Slovensku, neboť povstání se tak neočekávaně dostalo do závislosti na vývoji situace v jihovýchodní Evropě.

V samých počátcích Slovenského národního povstání se tak začaly projevovat nedostatky v jeho koordinaci s činností Sovětské armády. Došlo i k tomu, že 26. srpna, tj. těsně před propuknutím povstání, byl dočasně odložen připravovaný útok sovětských vojsk přes Poloninské Karpaty. Úspěchy Sovětské armády v Rumunsku a státní převrat v této zemi totiž umožňovaly daleko snadněji vyvrátit obranu nepřátelských vojsk na Poloninských Karpatech postupem od jihovýchodu přes Rumunsko a Maďarsko místo obtížného čelného útoku od severovýchodu.

Propuknutí celonárodního protifašistického povstání na Slovensku a oficiální žádost o pomoc však vznesly nové změny do plánů sovětského vrchního velitelství. Hlavní formou pomoci Sovětského svazu Slovenskému národnímu povstání měl být úder sovětských vojsk od severovýchodu přes Poloninské Karpaty, jehož cílem bylo zmařit nepřátelské obklíčení Slovenska a dosáhnout přímého spojení mezi Sovětskou armádou a povstancem. Dále měla být poskytnuta pomoc dalším vysláním organizátorů vedení a řízení bojů a také materiální pomoc — vzdušnou dopravou zbraní, munice a jiných potřeb k vedení boje. Kromě toho měly být urychleně přesunuty na Slovensko i československé výsadekové a letecké jednotky, které vznikly v průběhu války na území SSSR.

Jako nejvýhodnější směr Sovětské armády Slovenskému národnímu povstání byly zvoleny cesty vedoucí přes Dukelský a Laborecko-Lupkovský průsmyk. Byl to jednak nejkratší směr vedoucí na Slovensko a současně i směr nejschůdnější — horské pásmo Karpat se tu zužuje a snižuje. Vede tudy také několik poměrně dobrých přechodů.

Zvolený směr útoku ležel v operačním pásmu vojsk na styku 1. a 4. ukrajinského frontu. Proto také byla pro úder na pomoc Slovenskému národnímu povstání určena vojska na levém křídle 1. ukrajinského frontu maršála I. S. Koněva a část sil na pravém křídle 4. ukrajinského frontu generálplukovníka I. E. Petrova. Jím vstříc měla udeřit vojska dvou slovenských divizí, rozmístěných na severovýchodu země, kde ovládaly karpatské přechody. Součinnost s nimi nabídl velitel 1. ukrajinského frontu jejich představitel plukovník V. Talský, který přeletěl v noci na 30. srpna na stranu Sovětské armády. Ke společné činnosti s oběma východoslovenskými divizemi měla být v prostoru

Stropkova vysazena na padácích 2. čs. paradesantní brigáda, vzniklá počátkem roku 1944 na území Sovětského svazu.

Koordinovaným úderem sovětských vojsk a slovenských jednotek společně s 2. paradesantní brigádou v SSSR zevnitř měl být prolomen tvořící (set) obkličovací kruh nepřítel kolem prostoru povstání a mělo být dosaženo jeho spojení s osvobozenými vojsky Sovětské armády. Nepříteli se však podařilo ve dnech 31. srpna — 2. září 1944 neočekávaným úderem odzbrojit obě východoslovenské divize, nedostatečně připravené na přechod na stranu povstání. Za této situace byl vysoce vyzazení 2. čs. paradesantní brigády v SSSR k ovládnutí karpatských průsmyků riskantní, a proto byl jejich přesun na Slovensko dočasně odložen. Tíha úkolu prolomit nepřátelské kruhy obkličování pak zůstala jen na úderu Sovětské armády.

Současně se zřodem plánu k úderu přes Karpaty na pomoc Slovenskému národnímu povstání bylo rozhodnuto, že se ho v sestavě sovětských vojsk zúčastní i československé vojenské jednotky v SSSR.

Tento úder bylo nutné také zasadit do širšího operačního rámce útoku Sovětské armády v jihovýchodní Evropě. Proto dne 3. září sovětské vrchní velení usměrnilo dosavadní postup 2. ukrajinského frontu maršála R. J. Malinovského v Rumunsku přes Transylvánii směrem k jihovýchodním hranicím Československa. To mělo usnadnit i útok vojsk na styku 1. a 4. ukrajinského frontu přes Karpaty na Slovensko.

Základní součástí úderu Sovětské armády přes Karpaty na pomoc Slovenskému národnímu povstání byla tzv. karpatsko-dukelská operace, kterou vedla sovětská 38. armáda pod velením hrdiny Sovětského svazu gardového generálplukovníka K. S. Moskalenka. Úkolem 38. armády na levém křídle 1. ukrajinského frontu bylo prolomit nepřátelskou obranu u polského města Krosna, po zasazení tankových a jezdeckých svazků proniknout rychle na jih, překročit v prostoru Dukelského průsmyku polsko-československé státní hranice a postupovat dále na Prešov. V součinnosti s částí sil 1. gardové armády generálplukovníka A. A. Grečka na pravém křídle 4. ukrajinského frontu, která měla současně útočit od Sanoku směrem na Laborecko-Lupkovský a na Ruský průsmyk, měla vojska 38. armády proniknout na severovýchodní Slovensko, kde měla

Překročení Karpat bylo velmi těžkým úkolem, neboť nepřítel tam již od jara roku 1944 budoval dokonalý a hluboce členěný obranný systém. Těžiště svých příprav věnoval přehrazení a obraně horských přechodů, tyto směry dobře opevnil, přičemž velmi dobře využíval obranných vlastností horského zalesněného terénu.

Systém nepřátelské obrany na Poloninských Karpatech tvořila jednak tři až čtyři pásma obrany, která se opírala o jednotlivé horské hřebety, jednak velké množství různých příčných a mezilehlých postavení, která se opírala o jednotlivé výšiny a jiné terénní překážky. Celková hloubka nepřátelské obrany dosahovala 50—60 km a velmi dobře využívala terénu, který byl na předním okraji mírně a jen částečně zalesněný, zatímco v hloubce obrany byl značně členitý, těžko dostupný a převážně zalesněný. Svou obranu nepřítel neustále zdokonaloval.

Na přípravu útoku ke zdolání této předem velmi dobře vybudované obrany nepříteli bylo třeba několika dní času, nutných k doplnění a přeskupení vojsk, na jejich zásobování a vybavení potřebným materiálem, na zpracování plánů postupu atd. Situace však vyžadovala, aby byly tyto přípravy zkráceny na minimum. Přesto bylo možné počítat s vyražením útoku nejdříve za týden. Tento závažný příslib pomoci dostal československý velvyslanec v Moskvě Z. Fierlinger již dne 2. září 1944 a s touto radostnou zprávou se také mohl vrátit delegát Komunistické strany Slovenska a Slovenské národní rady Karol Šmidke na Slovensko.

navázat dotyk s jednotkami Slovenské armády a s partyzány. Tím mělo dojít ke zmaření nepřátelského obkličování Slovenského národního povstání a k skutečnému přímému spojení Sovětské armády se slovenskými povstanci.

38. armáda měla v té době ve své sestavě tři střelecké sbory, každý o třech tankových a jedním jezdeckým sborem, jednou dělostřeleckou průlomovou divizí, jednou protiletadlovou dělostřeleckou divizí, dvěma gardovými minometnými brigádami, dvěma gardovými minometnými pluky a jednou motorizovanou ženijní brigádou. K leteckému zabezpečení útoku byly určeny jeden stíhací, jeden bitevní a dva bombardovací letecké sbory. Kromě toho se měl útok v sestavě 38. armády zúčastnit i 1. čs. armádní sbor v SSSR.

Na základě toho měla 38. armáda pro útok k dispozici celkem hodnotu 13,5 divize, asi 97 000 lidí, asi 1900 děl a minometů, 106 tanků a samohybných děl a byla podporována 465 bojovými letouny. Srovnáme-li tyto počty se silami nepřítelů, který měl ke dni zahájení útoku v pásmu činnosti 38. armády celkem 3 pěší divize, asi 20 000 lidí a asi 206 děl a minometů, zjišťujeme, že celkový poměr sil byl ve prospěch 38. armády.

Operační sestava 38. armády k útoku měla dva sledy. V prvním sledu byly tři střelecké sbory (52., 101. a 67. střelecký sbor), druhý sled armády tvořila rychlá vojska (25. tankový sbor a 1. gardový jezdecký sbor) a 1. čs. armádní sbor v SSSR. K průlomu hluboké a dlouho připravované nepřátelské obrany bylo vytvořeno ve střední sestavě 38. armády silné úderné uskupení, složené ze šesti střeleckých divizí, z většiny armádního i přiděleného dělostřelectva a z části tanků 25. tankového sboru. Toto úderné uskupení mělo za podpory letectva prolomit nepřátelskou obranu v šířce necelých 10 km severozápadně Krosna a do večera prvního dne operace dosáhnout čáry Jaslo, Kobylany, Bzianka. To mělo zabezpečit druhý den operace zasadit druhý sled armády na směr hlavního úderu z čáry Zmigród-Nowy, město Dukla. Přitom 25. tankový sbor měl útočit od města Dukly směrem na Dukelský průsmyk a do konce čtvrtého dne operace dosáhnout Prešova. 1. gardový jezdecký sbor měl pak útočit od Zmigródu Nowého na Zborov a Bardejov a dále pak na Starou Lubovňu. Za 25. tankovým sborem měl postupovat od města Dukly přes Dukelský průsmyk na Svidník 1. čs. armádní sbor v SSSR, který měl již třetího dne operace proniknout na území Slovenska.

Teprve nedávno vzniklý 1. čs. armádní sbor v SSSR, vytvořený na jaře a vybudovaný a vycvičený v létě roku 1944, měl v té době ve své sestavě 1. a 3. samo-

statnou brigádu, 2. čs. paradesantní brigádu, 1. čs. tankovou brigádu, sborové útvary a jednotky (5. dělostřelecký pluk, ženijní prapor, spojovací prapor, štábní rota, rota polních četníků, regulační rota, rota zvláštního určení) a dále poměrně rozsáhlý tyl (různé týlové jednotky a zařízení). Mimo rámec sboru pak existoval 1. čs. samostatný stíhací letecký pluk v SSSR. Výstavba některých součástí sboru nebyla v této době ještě dokončena a neustále se v ní pokračovalo i během následujících měsíců.

Počátkem září roku 1944, tj. krátce před prvním zasazením do bojů, měl sbor téměř 16 700 osob (v tom asi 300 žen a asi 500 příslušníků Sovětské armády), téměř 13 500 různých pěchotních zbraní (pušek, smopalů, lehkých a těžkých kulometů), 136 děl různých typů a ráží (houfnice 122 mm, protitankové kanóny 76 a 45 mm a protiletadlové kanóny 37 mm), 147 minometů různých ráží (120 mm, 82 mm a 50 mm), 42 velkorážních protiletadlových kulometů, 169 protitankových pušek, 31 tanků (lehkých, středních a speciálních), 15 lehkých obrněných aut, 13 traktorů, 630 aut (osobních, nákladních a speciálních), 108 motocyklů, přes 1000 koní aj. Do předepsaných počtů v té době ještě chybělo 4300 osob, 35 koní, 340 aut a 65 tanků.

Téměř současně s přípravami 38. armády se ve dnech 4.—8. září usilovně připravovala k boji i vojska na pravém křídle 4. ukrajinského frontu, která měla v souladu s připravovaným útokem frontu přes Poloninské Karpaty vést pomocný úder ve prospěch 38. armády ve směru Sanok, Laborecko-Lupkovský a Ruský průsmyk. Podle rozhodnutí velitele frontu měla tento úder vést vojska 1. gardové armády pod velením generálplukovníka A. A. Grečka, která počátkem září roku 1944 zaujímalu obranu v prostoru Sanoku a na jihovýchodě od něho.

Karpatско-dukelská operace byla urychleně připravena ve velmi krátké době necelého týdne. Byla zahájena ráno 8. září 1944 vojsky 38. armády průlomem nepřátelské obrany severozápadně Krosna a příštího dne se k ní připojil i úder 1. gardové armády u Sanoku. Kromě toho již v předcházejících dnech obnovila v Rumusku útok vojska 2. ukrajinského frontu maršála R. J. Malinovského a dne 8. září přešla do útoku směrem do Bulharska i vojska 3. ukrajinského frontu maršála F. I. Tolbuchina.

Úder osvobozených vojsk přes západní část Poloninských Karpat na pomoc Slovenskému národnímu povstání probíhal z počátku úspěšně. Svazky ve střední sestavě 38. armády prolomily již dopoledne 8. září první pásmo nepřátelské obrany severozápadně Krosna a začaly postupovat k jihu. Přitom od 9. září se v jeho sestavě účinně na bojích podílel i 1. čs. armádní sbor v SSSR. Také právě křídlo 1. gardové armády zdolalo odpor hitlerovců u Sanoku a začalo pronikat na jih a na jihovýchod.

Německé fašistické velení si však velmi dobře uvědomovalo nebezpečí, které mu hrozilo po proniknutí Sovětské armády na Slovensko. Proto začalo k zastavení jejího postupu rychle vytvářet stále nové a nové síly (především proti 38. armádě na dukelský směr). Do poloviny září se přisunulo několik dalších divizí, mezi nimi i dvě tankové, s velkým množstvím dělostřelectva a jiné bojové techniky. Tak v krátké době zvětšilo své síly na dukelském směru téměř na trojnásobek — ze tří divizí asi na osm a půl (z toho dvě byly tankové). Tím nepřítel vyrovnal počáteční převahu sovětských vojsk v počtu bojovníků a dočasně dokonce získal převahu v tancích.

Soustředěním značných sil na dukelský směr se nepříteli po úporných týdenních bojích podařilo postup 38. armády dočasně zadržet asi 15 km od československých hranic před polskými městy Jaslo, Zmigrod Nowy a Dukla. K tomu přispělo i to, že již počátkem září se mu podařilo odzbrojit obě východoslovenské divize, které úderem do týlu nepříteli měly usnadnit postup sovětských vojsk na Slovensko.

Zadržení úderu 38. armády se snažil velitel 1. ukrajinského frontu čelit zasazením 1. gardového jezdeckého sboru generálmajora V. K. Baranova, který již 13. září pronikl podél silnice ze Zmigrodu Noweho na Zborov až na naše hranice. Nepříteli se sice podařilo odříznout sbor od hlavních sil 38. armády, ten však po několika dnech bojů v obklíčení postupoval v jeho týlu dále a 21. září pronikl na území Československa. Po pět dní se pak udržel v několika našich obcích jihozápadně Dukelského průsmyku.

Přestože úder obou sovětských armád na styku 1. a 4. ukrajinského frontu byl krátce po zahájení v karpatském předhůří asi 15 km od slovenských hranic nepřitelem zadržen, jeho vliv se plně projevoval v usnadnění situace povstání na Slovensku, zejména na východě země. Nepřítel jím totiž byl přinucen rychle sem přisunout, hlavně na dukelský směr, značné síly z přilehlých i vzdálenějších úseků fronty, ze svého zázemí i ze Slovenska. Tak ve dnech 8.—13. září velení nepřátelské samostatné armádní operační skupiny „Heinrich“, která se bránila na Poloninských Karpatech a vedla také od východu úder proti Slovenskému národnímu povstání, přemístila proti 38. armádě od Popradu, Prešova a Giraltovců různé útvary v hodnotě asi dvou divizí o celkovém počtu kolem 12 500 mužů se značným počtem dělostřelectva a tanků. V důsledku toho zeslabil jeho tlak od východu proti povstá-

ní na Slovensku, což také umožnilo stabilizovat povstaleckou frontu.

Pro neustálý velký odpor nepříteli na byla karpatsko-dukelská operace v polovině září zdoluhavého charakteru. Přitom v druhé polovině září se úder 38. armády a části sil 1. gardové armády, vedený k přímé pomoci Slovenskému národnímu povstání, v závislosti na celkovém rozvoji situace v jihovýchodní Evropě postupně rozrostl na útok i ostatních sil 4. ukrajinského frontu. Tento útok, trvající až do počátku listopadu, během něhož sovětská vojska překročila celé Poloninské Karpaty a osvobodila Zakarpatskou Ukrajinu i s přilehlým severovýchodním cípem Slovenska, je znám pod názvem východokarpatská operace. Operace se zúčastnili i dnešní čelní představitelé Sovětského svazu a jeho armády — generální tajemník KSSS L. I. Brežněv (ve funkci náčelníka politické správy 18. armády), ministr obrany SSSR A. A. Grečko (ako velitel 1. gardové armády), náčelník Hlavní politické správy Sovětské armády a Vojenského námořnictva A. A. Jepišev (ve funkci náčelníka politické správy 38. armády) a další.

I ve druhé polovině září, stejně tak jako potom po celý říjen, byl útok osvobozených vojsk na Poloninských Karpatech v rámci celé východokarpatské operace neustále zdržován úpornou obranou a silnými protitupy nepříteli, který sem i nadále stahoval další posily, hlavně na dukelský směr. Postup také ztěžoval velmi těžko schůdný horský zalesněný terén, do něhož postupně pronikala, a krajně nepříznivé počasí — časté deště, podzimní mlhy nebo husté mlhy. Přesto sovětské a československé jednotky po dlouhých a těžkých bojích zdolaly nepřátelskou obranu na jednotlivých karpatských hřebetech, překročily na severovýchodním Slovensku naše státní hranice a od konce září začaly postupně pronikat na území Československa. Jako první vstoupily na naše státní území již 20. září 1944 severozápadně Medzilaborců svazky 1. gardové armády, jimž se pak příštího dne, 21. září 1944, podařilo osvobodit i první československou obec Kalinov.

Vytrvalý houževnatý odpor nepříteli způsobil, že úder osvobozených vojsk na pomoc Slovenskému národnímu povstání neprobíhal podle plánu, ale značně se zdržel. Proto také karpatsko-dukelská operace, která byla hlavní součástí tohoto úderu, se protáhla na dobu téměř tří měsíců. Trvala až do počátku prosince 1944, kdy skončila přechodem vojsk 38. armády do obrany na horním toku řeky Ondavy.

Jednotky 1. čs. armádního sboru v SSSR pod velením brigádního generála Ludvíka

Svobody, který velel sboru od 10. září 1944, se v rámci karpatsko-dukelské operace zúčastnily téměř nepřetržitě bojů, převážně na směru hlavního úderu 38. armády. Na území Polska to byly zejména boje u osad Machnówka, Wrocanka, Bóbrka a Kobylany, na kótě 534 severozápadně města Dukly, o osadu Besko a o město Duklu, na kótě 694 Hyrowa Góra, o osady Barwinek a Zydranowa a o vlastní Dukelský průsmyk na polsko-československých hranicích. Na území Československa to pak byly boje v prostoru osad Šarbov, Vyšný a Nižný Komárnik, Krajná Bystrá, Medvedie a Korejovce, o výšiny kóta 532 Obšár, kóta 536 Javira a kóta 517 Hrabov, na horním

toky řeky Ondavy, při osvobození měst Svidníka a Stropkova a další významné boje.

V průběhu těchto bojů ovládl československý sbor dne 6. října 1944 Dukelský průsmyk a vstoupil na území vlasti. Naše vojenské jednotky v SSSR tím zakončily jednu etapu své bojové cesty a přenesly svou činnost ze zahraničí na území Československa. Po vstupu na území vlasti pak začali příslušníci sboru kromě vlastních bojových úkolů plnit i nové úkoly národní a demokratické revoluce — pomáhali při budování lidové demokratické zřízení na postupně osvobozeném území Československa.

Překročení hranic Československa osvobozenými vojsky a zahájení přímého osvobození naší vlasti bylo největším vojenským i politickým výsledkem úderu vedeného na pomoc Slovenskému národnímu povstání. Jeho význam zvyšuje skutečnost, že mezi prvními osvobozenými jednotkami, které vstoupily na naše území, byly i jednotky 1. čs. armádního sboru v SSSR.

Ačkoli se v průběhu karpatsko-dukelské operace nepodařilo uskutečnit přímé spojení se Slovenským národním povstáním, přesto měla pro něj mimořádně velký význam. Nepřítel totiž musel k zadržení útoku 38. armády stahovat na dukelský směr neustále posily, které proto nemohl použít proti povstání či na jiných úsecích fronty. Jen v průběhu září a října musel nepřítel zasadit proti 38. armádě na dukelský směr vojska v celkové hodnotě asi 18 divizí, z čehož 3 byly tankové. Představovalo to přes 100 000 mužů, více než 20 000 děl a minometů, téměř 250 tanků, asi 110 samohybných děl, kolem 180 obrněných transportérů a mnoho jiné válečné techniky. Přitom od 10. září bojovalo proti 38. armádě neustále 9—12 nepřátelských divizí.

Toto vázání značných nepřátelských sil na poměrně úzkém úseku fronty mělo velký význam jak pro Slovenské národní povstání, tak i pro ostatní boje za osvobození Československa a přílehlého území sousedních států, neboť usnadňovalo činnost sovětských vojsk severně i jižně Karpat. Tak karpatsko-dukelská operace, společně s údery Sovětské armády na ostatních úsecích fronty umožňovala Slovenskému národnímu povstání po dva měsíce odolávat soustředěnému náporu jednotek okupantů v úplném nepřátelském obklíčení. Usnadnilo to také přechod partyzánských jednotek do hor koncem října a v listopadu a

umožnilo jim pokračovat v ozbrojeném odporu až do úplného osvobození.

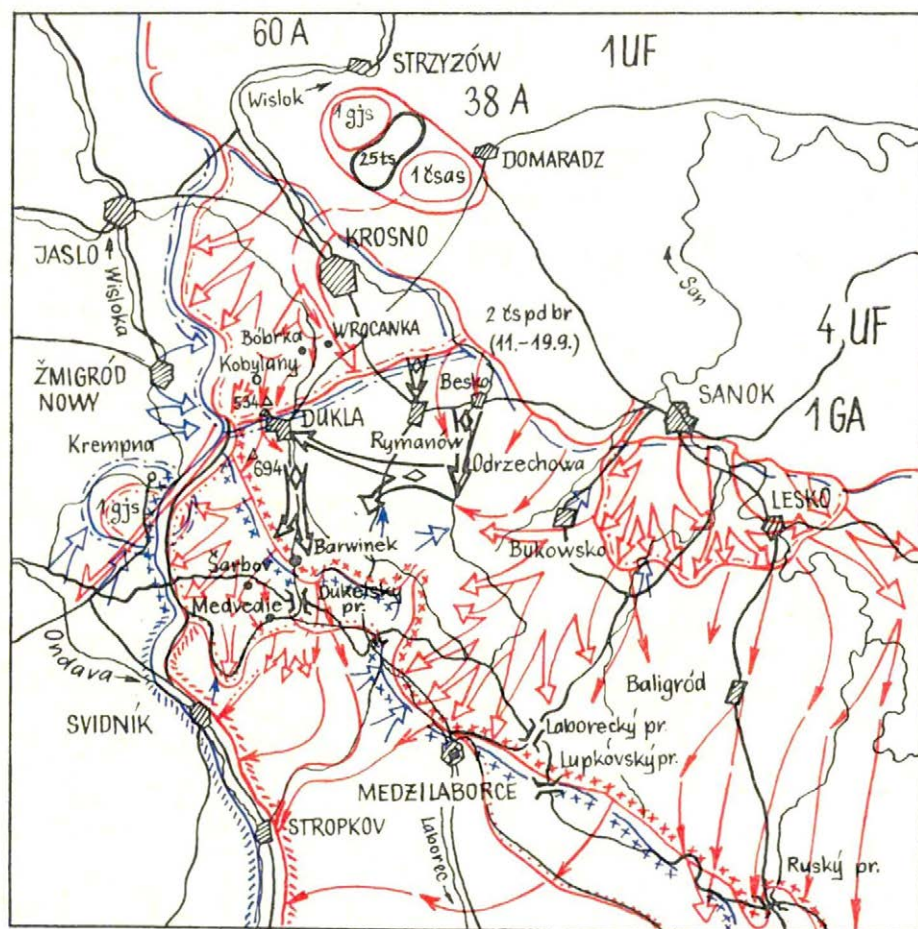
Karpatsko-dukelská operace jako armádní útočná operace, vedená zesílenou sovětskou 38. armádou na samostatném operačním směru ve velmi obtížném horském zalesněném terénu a za ztížených podzemních povětrnostních podmínek, vyniká svým značným rozsahem. Nepřetržitě probíhala po dobu 87 dní na ploše více než 2000 km². Zúčastnila se jí na obou stranách vojska v celkové hodnotě asi 40 divizí (z toho téměř jedna pětina tankových), tj. téměř 300 000 osob, kolem 4000 děl a minometů, více než 50 tanků a samohybných děl, značný počet letounů a velké množství ostatní válečné techniky. Vojska 38. armády v průběhu operace pronikla do hloubky asi 70 km, což představuje průměrné tempo postupu asi 1 km za den. Karpatsko-dukelská operace byla jednou z nejrozsáhlejších armádních útočných operací sovětských vojsk v horách za druhé světové války.

O rozsahu bojů na Dukle svědčí tato čísla: jenom v době od 8. září do konce října 1944 ztratil v nich nepřítel asi 52 000 mužů padlých a raněných, 185 tanků a samohybných děl, 73 obrněných transportérů, 683 aut, 483 děl, 354 minometů, 2410 kulometů, 893 vozů s náklady aj. Tyto ztráty citelně oslabily bojeschopnost nepřátelských vojsk na severovýchodě Československa.

Také ztráty osvobozených vojsk byly značné. 38. armáda v karpatsko-dukelské operaci ztratila jen v září a říjnu 1944 asi 85 000 padlých a raněných. Za stejné období pak 1. čs. armádní sbor v SSSR ztratil v bojích na Dukle téměř 1100 padlých, asi 4350 raněných a téměř 1000 nezvěstných, tj. celkem téměř 6500 mužů.

Účast 1. čs. armádního sboru v SSSR

ÚDER SOVĚTSKÉ ARMÁDY PŘES KARPATY NA POMOC SLOVENSKÉMU NÁRODNÍMU POVSTÁNÍ

Měřítko
5 0 5 10 15 20 km

← úderý sovětských
a československých
vojsk

← Protiúderý
nepřítele

Čára fronty:

— 7. září 1944

— v polovině září 1944

— koncem září 1944

— koncem října 1944

— počátkem prosince 1944

v karpatsko-dukelské operaci byla nejrozsáhlejší a nejvýznamnější bojovou akcí, které se naše vojenské jednotky v SSSR v tak velkém rozsahu zúčastnily. Tyto boje proto tvoří největší bojovou zkušenost našich ozbrojených sil z minulé války a významně slouží při budování a přípravě Československé lidové armády.

Boje na Dukle současně představují důležitou tradici pro všechny náš lid. Byly přesvědčivým důkazem sovětsko-československého spojení a předzvěstí brzkého osvobození celého Československa z hitlerovské okupace. V nich se upevnila družba Sovětské a Československé armády a utvrdilo se přátelství národů Československa, Sovětského svazu a Polska, které se zrodilo v těžkých bojích proti společnému nepříteli — fašismu. Právě z bojů na Dukle vzniklo známé heslo Klementa Gottwalda „Se Sovětským svazem na věčné časy! Se

Sovětským svazem, a již nikdy jinak“, které se stalo základním principem poválečné politické orientace Československa, na němž naše národy budují svůj současný i budoucí život.

Tato nerozborná družba a věčné přátelství našich národů s národy Sovětského svazu se upevnilo hlavně v těžkých společných bojích sovětských a československých vojsk na Dukle, které jsou symbolem socialistického vlastenectví a proletářského internacionalismu. V tomto duchu, v duchu dukelské tradice, také probíhá veškerá výchova našich ozbrojených sil, které jsou pevnou součástí obranného systému socialistických států sdružených ve Varšavské smlouvě. V jejich duchu budou naše ozbrojené síly vždy připraveny splnit jakýkoliv úkol při obraně socialismu.

Dukelská tradice proto bude mít vždy čestné místo v našich dějinách.

Nedílná velitelská pravomoc

Nebývale vzrůstají požadavky na kvalitu řízení, která se stává jednou z hlavních podmínek dalšího úspěšného rozvoje národního hospodářství i celé naší socialistické společnosti. Proto i XVI. sjezd KSČ řešil se vši důsledností úkol uvést do souladu kvalitu centrálního i místního řízení s požadavky nových úkolů. Kvalita řízení včetně kádru budou rozhodovat o tom, do jaké míry se nám podaří splnit linii sjezdu.

Ze stále rostoucích nároků na řízení vyplývají i kvalitativně nové požadavky na obsah a metody práce politických orgánů a organizací, jejichž prostřednictvím strana realizuje svou politiku. Strana však neuvádí svou linii do života jen svými orgány a organizacemi. Prosazuje ji též prostřednictvím vedoucích pracovníků a dalších příslušníků státního a hospodářského aparátu.

Z důležité úlohy, kterou strana přisuzuje státnímu aparátu v procesu realizace své politické linie a z nároků, které na něj klade, vyplývají i náročné požadavky na obsah a metody jeho práce. Jde především o důsledné uplatnění těchto zásad:

— Zkvalitnit řídicí činnost a zvýšit osobní odpovědnost pracovníků za prosazování a realizaci linie strany do života všech stupňů velení.

— Dosáhnout těsnějšího spojení s masami jako hlavním činitelem společenského pohybu. Mít přitom na zřeteli, že jen za předpokladu pevného centrálního ří-

zení a dalšího rozvoje aktivity a iniciativy mas budeme úspěšněji plnit úkoly.

— Zkvalitňovat práci jednotlivých činitelů (příslušníků) státního aparátu i aparátu jako celku.

Další rozvoj socialistické státnosti, jak zdůraznil XIV. sjezd KSČ, bude rovněž záležet na aktivitě a podílu mas na řízení hospodářství a společenských záležitostech při současném upevňování jednotného centrálního řízení. Této zásadě je tedy nutné především podřizovat metody práce státního aparátu. Hlavním obsahem jeho činnosti musí být uskutečňování linie strany, především rezoluce XIV. sjezdu KSČ, která vytyčuje další perspektivy rozvoje vyspělé socialistické společnosti. Přitom výsledky dosahované na jednotlivých úsecích jsou hlavním kritériem úrovně a účinnosti práce každého vedoucího pracovníka.

Požadavek posílit centrální řízení nevynucují jen některé dočasné obtíže. Vyplývá ze samé podstaty socialistického výrobního procesu a z tendencí jeho dalšího rozvoje.

Socialistický výrobní způsob v důsledku své vysoké koncentrace, specializace a jiných činitelů se stává stále složitějším a náročnějším. Vyžaduje činnost, která odpovídá těmto požadavkům. Další upevňování jednotného centrálního řízení je tedy objektivně nutným procesem, který vyplývá z tendencí dalšího rozvoje socialismu, síly společnosti a promyšleně jich využít na rozhodujících úsecích výstavby so-

cialistické společnosti. Přitom je třeba brát v úvahu některé specifické podmínky, které svým charakterem dále zvýrazňují nutnost uplatňování této obecné zásady.

Nejpřísnější jednota vůle a akce, bezpodmínečné podřízení se kolektivů odpovědnému vedoucímu, vybavenému potřebnou pravomocí, je objektivní nutností zvláště v odvětvích, kde je činnost nejsložitější. V těch odvětvích, jak učil V. I. Lenin — která mají charakter velkého strojového průmyslu, je nezbytná „bezpodmínečná a nejpřísnější jednota vůle řídicí společenskou práci set, tisíců a desetitísíců lidí. Technicky, hospodářsky i historicky je tato nezbytnost zřejmá; všichni, kdo přemýšleli o socialismu, ji vždy uznávali za podmínku socialismu“.¹⁾

V. I. Lenin právě z hlediska specifických podmínek a úkolů zdůrazňoval, že tato zásada platí dvojnásobně i trojnásobně pro železnice a tím více v podmínkách armádního organismu.

V socialistickém společenském řádu je zásada jednoho odpovědného vedoucího podřízena vedoucí úloze strany. Obsah i metody jejího uplatňování strana modifikuje. Vládnoucí dělnická třída pod vedením revoluční strany tedy i prostřednictvím těchto jednotlivců uskutečňuje zájmy širokých mas pracujících v souladu s objektivními zákony vývoje společnosti.

Naproti tomu v kapitalistické společnosti vládnoucí buržoazie usiluje o to, aby při maximální diktatuře jednotlivce dále upevňovala své třídní pozice, prosazovala své třídní zájmy na úkor vykořisťované většiny.

Z těchto skutečností vycházíme při zkoumání místa a úlohy velitele při realizaci politické linie strany v armádě i při zkoumání podstaty nedílné velitelské pravomoci.

Velitelský sbor je jedním z nejdůležitějších faktorů, kterého strana využívá k tomu, aby uvedla do života svou politiku. V souladu se závěry XIV. sjezdu KSČ vystupují do popředí některé kvalitativně nové úkoly. Nezbytným a můžeme říci základním předpokladem jejich splnění bude překonat dosavadní zaostávání úrovně řízení za současným vývojem, za potřebami a úkoly ozbrojených sil; dosáhnout vyšší kvality řízení na všech stupních, aby kva-

lita řízení odpovídala kvalitě nových úkolů. Neřešit tento problém by znamenalo brzdit další vývoj armády.

Úroveň připravenosti by se mohla dostat do rozporu s požadavky rozvíjející se společnosti i s požadavky možné soudobé války. Na tuto skutečnost upozornil i ministr národní obrany v referátu k výsledkům XIV. sjezdu KSČ. Zdůraznil, že hlavní příčiny nedostatků spočívají v nedůsledném plnění funkčních povinností, řádů a předpisů, v nízké úrovni řídicí práce velitelů, což snižuje úroveň kázně, organizovanosti života vojsk a negativně ovlivňuje plnění úkolů armády včetně bojové pohotovosti. Soudruh ministr upozorňuje i na některé konkrétní úkoly, které pomohou dosáhnout souladu mezi náročními požadavky a kvalitou řízení. Jde především o to, aby velitelé soustavně veleli jednotkám se zřetelem na vytyčené úkoly politiky strany a požadavky soudobého boje. Cesty ke splnění tohoto cíle jsou tyto: Především zvýšit osobní odpovědnost za realizaci linie strany, za výchovu a výcvik podřízených; vytvářet podmínky pro široký rozvoj iniciativy a aktivity vojenských mas. V RMNO je celá řada dalších úkolů pro zlepšení úrovně plánování i kontrolní činnosti jako nedílných součástí řízení. Uvést tyto základní požadavky do praxe je nezbytnou podmínkou, aby velitel mohl splnit poslání, které od něho strana očekává.

Nové podmínky, dané stupněm vývoje naší společnosti i soudobého vojenství, vyžadují správně vymezit místo i úlohu velitele při uskutečňování linie strany v podmínkách armády.

Velitel jako příslušník státního aparátu je významným nástrojem realizace linie strany. Tím je tedy vymezeno jeho místo i důležitost jeho úlohy. Nám však jde o to, abychom odhalili podstatu tendencí vývoje. Je to nezbytné z několika důvodů:

— aby samotní velitelé do důsledku pochopili tuto objektivní nutnost a a z ní vyplývající stále vyšší nároky na aktivní uvádění linie strany do života;

— aby byly správně vymezeny vztahy mezi veliteli, politickými orgány a organizacemi jako základními články, které zabezpečují realizaci linie strany;

— aby politické orgány a stranické organizace mohly daleko konkrétněji za-

¹⁾ V. I. Lenin, Spisy 27, str. 267

měřovat výchovnou práci s velitelským sborem a daleko ofenzivněji vysvětlovat princip nedílné velitelské pravomoci jako objektivní nutnost;

— koneckonců i proto, že zejména na nižších velitelských stupních se u některých politických pracovníků i ZO KSČ projevují nejasnosti, které vyplývají z nepochopení objektivní nutnosti leninské zásady jediného vedoucího. Z těchto nejasností pak pramení některé nesprávné tendence, které dezorientují velitelské i politické orgány a stranické organizace k ob-sahu i ve formách práce.

Leninská zásada jediného vedoucího má tedy v podmínkách armády plnou platnost. Složitost úkolu vedení ozbrojeného zápasu v soudobých podmínkách vývoje vojenství ji ještě nebývale zdůrazňuje a vynucuje si některé zvláštnosti v metodách uplatňování. Důležitým předpokladem správného pochopení místa a úlohy velitele při realizaci vojenské politiky strany proto je — vycházet z celospolečenských tendencí a plně je konfrontovat s požadavky soudobé války.

Jak může charakter soudobé války ovlivnit úlohu velitele? Ozbrojené střetnutí dvou různých společenských systémů — socialismu a imperialismu — by bylo pokračováním procesu třídního boje mezi těmito dvěma rozdílnými sociálními řádami, soudobými prostředky, s jasně vyhraněnými třídními politickými cíli obou bojujících stran. Oboustrannou snahou by bylo splnit je pokud možno v co nejkratším čase. V důsledku toho by se tato vyhraněná třídní válka vyznačovala největší úporností a rozhodností. Obě strany by použily nejmodernějších prostředků hromadného ničení sil protivníka. Těmito požadavkům nejlépe odpovídají především raketové a jaderné zbraně. Jejich rozhodující úloha v soudobé válce přináší řadu základních změn do způsobu jejího vedení vcelku i v jednotlivých operacích. (Velká pohyblivost jednotek i celých uskupení, časté změny situace, masové vybavení vojsk stále složitější bojovou technikou, bojová činnost na směrech apod.). Budou kladeny vysoké nároky na velení (rychlost, pružnost a operativnost), jelikož faktor času by hrál velmi důležitou roli. V důsledku toho se velitel nebude mít možnost vždy radit. Situace od něho bude vyžadovat smělé, sa-

mostatné, okamžité, fundované a odpovědné rozhodnutí, jasné a přesné rozkazy. Seběmenší nerozhodnost a nedostatek pevné vůle by mohly způsobit vysoké ztráty na lidských životech a ohrozit tak-tický a operační úspěch.

Řízení vojsk v boji se tedy uskutečňuje za stále složitější situace. To vše zdůrazňuje význam samostatného, novátorského přístupu, plné odpovědnosti velitele i jeho všestranné připravenosti. Síla rozkazu vydaného na těchto základech zabezpečí cílevědomou činnost podřízených, bude jedním z důležitých zdrojů jejich vytrvalosti, kázně a iniciativy.

Charakter plnění bojových úkolů vyžaduje bezpodmínečnou jednotu vůle i činu, bezpodmínečné podřízení se vůle tisíců vůli jednoho člověka — velitele s nedílnou velitelskou pravomocí. Svou činností, svými rozkazy zabezpečuje zájmy obrany, schopnosti země, zájmy dělnické třídy, komunistické strany a lidu a tedy i zájmy podřízených. To je základ podmínek pro jejich uvědomělé plnění, vedoucí k dosažení vítězství nad nepřítelem.

Podmínky soudobé války podstatně zvyšují úlohu jednoho vedoucího; zvyšují ovšem i aktivní úlohu vojenských mas. Modifikují však možnost uplatňovat zásadu jediného vedoucího v souladu s nejširší účastí mas na řízení. Tato zásada může být uplatňována především při projednávání koncepčních otázek a řešení nejdůležitějších, neodkladných úkolů, a to v co nejužším kolektivu. Rozhodující úlohu však má velitel. To vyžadují zájmy obranyschopnosti země. Vývoj vojenství klade tuto zásadu neustále do popředí. S rozvojem vojenské vědy a bojové techniky se stává organizace a řízení vojsk i jednotek stále složitější, což klade stále vyšší nároky na pevné a pružné velení.

Rostoucí úloha velitele je tedy při realizaci linie strany v ozbrojených silách objektivní nutností, která vyplývá z celospolečenské tendence, z rostoucích nároků na uplatňování leninské zásady jednoho vedoucího i z vývoje soudobého vojenství. Proto strana vybavuje velitele právy a mocí, které těmto požadavkům odpovídají. Výrazem toho je v armádě nedílná velitelská pravomoc. Zvláště v letech 1968 se zacházelo na toto téma do abstraktních úvah, v nichž nechyběla ani snaha dokazovat, že kolektivní řízení je vhodnější

než řízení jednou osobou. V. I. Lenin k této problematice říká: „A jestliže se na jiných úsecích podstata tohoto vzájemného vztahu neprojevila zcela zřetelně, pak tento vzájemný vztah byl podroben opravdové zkoušce v armádě, která stojí tvář v tvář nepříteli a drazé platí za každou svou chybu. Nad těmito zkušenostmi se musíme zamyslet. Tyto zkušenosti prošly zákonitým vývojem od nahodilé, mlhavé kolektivní velitelské pravomoci, přes kolektivní pravomoc vybudovanou v organizovaný systém pronikající do všech orgánů v armádě a teď jako všeobecná tendence dospěly k zásadě nedílné velitelské pravomoci — jako k jediné správnému pojetí práce.“²⁾

Strana po právu od velitelů všech stupňů vyžaduje, aby stále aktivněji využívali této formy k důslednému prosazování stranické linie do života. Z toho také vyplývá požadavek stále aktivnější úlohy velitele ve vztahu k politickým orgánům a stranickým organizacím při uplatňování metody jednotného úsilí, aktivnějšího sepětí a účinnější práce těchto základních článků, prostřednictvím nichž je vojenská politika strany zabezpečována.

Výrazem těchto zákonitostí jsou i zásady obsažené ve Směrnících pro práci PC v ČSLA a Směrnících pro práci organizací KSČ v ČSLA, které upřesňují úlohu velitele. Přesněji vymezují požadavky uplatňování metody jednotného úsilí tak, aby velitel daleko aktivněji než dosud správnými metodami usměrňoval činnost politických orgánů a stranických organizací v oblasti bojové a politické přípravy, bojové pohotovosti a vojenské kázně.

Komunistická strana Československa vždy plně vycházela při výstavbě a řízení ozbrojených sil z vojenskoteoretického odkazu V. I. Lenina a opírala se o zkušenosti KSSS i o zkušenosti vlastní. Respektovala, že ve vojenském organismu, více než kdekoli jinde, je nezbytná jednotná vůle a činnost širokých vojenských mas, nutnost podřízení vůle tisíců vůli jednoho člověka, i to že ozbrojené síly jsou nedílnou součástí socialistické společnosti.

Základním principem výstavby socialistické společnosti je demokratický centralismus, který vyjadřuje vzájemný vztah

mezi vedením a masami. Jeho prostřednictvím strana a socialistický stát zabezpečuje prosazení celospolečenských zájmů. Sjednocuje potřebné úsilí širokých mas a jejich účast na řízení celospolečenských záležitostí, zabezpečuje využití tvůrčích sil, rozvíjí aktivitu a iniciativu v duchu vytyčené linie, čímž zpětně vytváří podmínky pro vyšší úroveň centrálního řízení.

Tento proces umožňuje dialektická jednota dvou navzájem se podmiňujících stránek — demokratismu a centralismu — přičemž rozvoj kvality jedné stránky vytváří příznivé podmínky pro rozvoj kvality stránky druhé. Princip demokratického centralismu je uplatňován na stále vyšší úrovni, což závisí na vyspělosti mas, výrobních sil a socialistických výrobních vztahů.

Hovoříme pouze o obecné platnosti, ponechávámž v jednotlivých složkách státního organismu nabývá demokratický centralismus konkrétní podoby a má specifické metody uplatňování, vzhledem ke zvláštnostem organizace a jejich úkolů.

Ozbrojené síly jsou na jedné straně nedílnou součástí společnosti a na druhé straně její zvláštní částí, která slouží jako nástroj k ochraně a obraně, k vedení ozbrojeného zápasu. Soudobá válka, způsoby jejího vedení modifikují uplatňování některých celospolečenských zákonitostí a tendencí. Modifikují i metody uplatňování demokratického centralismu v zájmu úspěšného ozbrojeného zápasu. Charakter soudobé války a způsoby jejího vedení zdůrazňují nutnost centralismu. Vyžadují, aby jej dovedl až do řízení vojenských kolektivů jeden velitel, vybavený všestrannou pravomocí a odpovědností. Přísný centralismus je specifikován při způsobení principu demokratického centralismu svéráznými podmínkami činnosti a posláním ozbrojených sil. V důsledku toho vylučuje takové prvky, jako je např. volitelnost, skládání účtů ze své práce orgánům nižším, podřizování se menšiny většině apod. Určitá omezení tohoto druhu jsou ovšem všude (i mimo oblast ozbrojených sil), kde dochází k uplatňování leninské zásady jednoho odpovědného vedoucího. V našich podmínkách jsou však tato omezení zvláště typická a je (na rozdíl od závodů) snížena možnost přímé účasti mas na řízení, vyloučena kritika a rozhodnutí velitele apod. V armádě do-

2) V. I. Lenin, Spisy 30, str. 310—311

Vztah principu VED a socialistické demokracie

chází jen ke zprostředkované, nepřímé účasti mas na řízení. Výrazem aktivního podílu mas na plnění společensky významných úkolů je socialistické soutěžení, rozvoj aktivity a iniciativy při hledání nejlepších cest a prostředků ke splnění úkolů rozvojem stranickopolitické práce vůbec.

Socialistický charakter armády i zájmy obranyschopnosti vyžadují, aby přísný centralismus byl v maximální míře zbaven subjektivismu, byrokratických metod, aby využíval podnětných návrhů i kritických připomínek komunistů a ne-straníků.

Nedílná velitelská pravomoc jako princip velení ozbrojeným silám je tedy zvláštní formou uplatnění principu demokratického centralismu. Vznikla a vyvíjela se zákonitě jako předpoklad dosažení uvědomělé železné kázně, jako výraz objektivní nutnosti jednoty vůle a činů širokých mas, jako podmínka dosažení vítězství nad nepřítelem.

Jak strana chápe nedílnou velitelskou pravomoc v podmínkách socialistické armády?

V čele jednotek, útvarů, svazků a svazků stojí odpovědný vedoucí — velitel, který uskutečňuje politiku strany a vede k tomu i své podřízené. Má důvěru strany a straně je též odpovědný za vštěpnou připravenost jemu svěřené jednotky.

Velitelé mají právo vydávat podřízeným rozkazy, které jsou motivovány zájmy dělnické třídy a lidu socialistického státu. Pro zabezpečení obranyschopnosti země jsou oprávněni používat kázeňské pravomoci.

Při řešení všech důležitých otázek výcviku a výchovy se opírají o politické orgány, stranické a svazácké organizace.

Svou organizační činností a aktivní politickou prací vytvářejí velitelé podmínky pro široký rozvoj aktivity a iniciativy podřízených. Využívají všech podnětných návrhů k tomu, aby zkvalitnili řízení a velení.

Chceme-li obsah nedílné velitelské pravomoci správně pochopit, musíme vyjít z jejích sociálně politických základů. Jsou dány charakterem našich ozbrojených sil, jednotou zájmů armády a lidu, veliteli i podřízených. Z toho je zřejmé, že princip nedílné velitelské pravomoci je důležitým politickým prostředkem k tomu, aby

ČSLA byla připravována a vychovávána jako ozbrojený nástroj vládnoucí dělnické třídy. V přípravě armády jsou prosazovány zájmy socialistické společnosti, jejichž vyjádřením je politika strany. Nedílná velitelská pravomoc je tedy jedním z důležitých prostředků uplatňování vedoucí úlohy strany v ozbrojených silách i jedním z důležitých prostředků prosazování linie strany do života.

Princip nedílné velitelské pravomoci nemůžeme zužovat na organizačně technickou zásadu velení. Chápeme jej jako záležitost vysoce politickou. V tomto smyslu má také své místo v našich řádech, předpisech a směrnicích. Pro metodu jeho uplatňování jsou typické vztahy sdružského jednání, založené na jednotě třídních zájmů velitele a vojáka. Nedílná pravomoc vytváří v socialistické armádě podmínky pro rozvoj samostatnosti a iniciativy podřízených, jejímž výrazem je zejména socialistické soutěžení.

Objasňování obsahu a třídní podstaty nedílné velitelské pravomoci zůstává stále aktuálním problémem, především na nejnižších stupních velení. Z několika důvodů. Předně proto, že samotný velitelský sbor prochází procesem změn. Každoročně se např. mění velitelé družstev i většina velitelů čet; přicházejí noví důstojníci, absolventi vojenských škol. Každým rokem přichází celá řada velitelů a náčelníků do nových funkcí apod. Právě těmto velitelům by měli poskytovat vyšší náčelníci, politické orgány a ZO KSČ maximální pomoc, aby správně pochopili a uplatňovali požadavky spojené s nedílnou velitelskou pravomocí.

I v kapitalistické armádě mají velitelé nedílnou velitelskou pravomoc, která však je především prostředkem výchovy této armády v nástroj buržoazie proti vykořisťovaným. Byla a je v rozporu s třídními zájmy dělnické třídy a ostatních pracujících. Tomu odpovídají i vztahy mezi velitelem a vojákem, které odrážejí základní vztahy vykořisťovatelské společnosti. Nedílná velitelská pravomoc je výrazem téměř neomezené a nekontrolovatelné moci velitele nad vojáky.

Vítězství Sovětské armády ve druhé světové válce, úspěchy dosahované ve zvyšování její bojové síly v poválečném období i naše vlastní zkušenosti jsou přesvědčivým důkazem, že princip nedílné

velitelské pravomoci je skutečně neúčinnější formou řízení ozbrojených sil, protože zabezpečuje především:

- pevně centralizované řízení, maximální pružnost a operativnost velení v duchu politiky strany;

- plnou osobní odpovědnost za všechny otázky života jednotky v míru a zejména ve válce;

- rozvoj aktivity a iniciativy činnosti podřízených;

- jednotu vůle a akce, vysokou kázeň a organizovanost útvarů.

V. I. Lenin spojoval nedílnou velitelskou pravomoc s vysokou odpovědností velitelů před lidem, stranou, před socialistickým státem. Zdůrazňoval, že nedostatek osobní odpovědnosti je největším zlem, které ve vojenské činnosti vede nutně ke katastrofě, chaosu, panice, mnohovědí, porážce. KSSS i naše strana vycházely z těchto myšlenek, které ani současný vývoj nepřekonal. Naopak jejich platnost plně potvrdil a zdůraznil.

Princip nedílné velitelské pravomoci, stejně jako každý jiný, je závislý na konkrétně historických podmínkách, na něž je nutné brát zřetel. Např. KSSS nezavedla ihned v počátečním období výstavby Rudé armády princip nedílné velitelské pravomoci a jako dočasně vynucené opatření zavedla instituci vojenských komisářů. takze stály v čele jednotek dvě osoby — velitel a komisář. Důvodem byl nedostatek vlastních velitelských kádřů.

Komunistická strana Československa měla pro zavedení principu nedílné velitelské pravomoci nesrovnatelně příznivější podmínky. Základem výstavby armády nového typu se v počátečním období stal 1. čs. armádní sbor v SSSR. Strana prosadila ráznou očistu velitelského sboru a souběžně s tím organizovala nábor z řad stranického aparátu, z nejlepších příslušníků dělnické třídy, rolnictva a straně oddané inteligence. Zavedla instituci politických pracovníků, prosadila v armádě ustavení stranických organizací. Byly to i některé další příznivé podmínky, jako např. existence SSSR a osvobození naší vlasti Sovětskou armádou i její nezištná pomoc při výstavbě naší armády; zvláště ní úloha naší armády v národní i demokratické revoluci a v procesu jejího přerůstání v revoluci socialistickou, formulovaná v Košickém vládním programu apod.

V důsledku toho — v souladu s vývojem revoluce — dostaly „staré formy“ velení nový, socialistický obsah.

Také zkušenosti naší strany, získané v průběhu budování socialistické armády potvrzují, že nedílná velitelská pravomoc je neúčinnější formou řízení ozbrojených sil a jako takovou je ji třeba chápat a prosazovat.

Strana považuje další upevňování nedílné velitelské pravomoci na stranickém základě za jednu ze stěžejních otázek své vojenské politiky. Vyplývá to ze skutečnosti, že současný vývoj vojenství přináší stále nové, náročnější požadavky na stupeň bojové připravenosti. Klade stále vyšší nároky na obsah, styl i metody práce těch článků, jejichž prostřednictvím je linie strany uváděna do života. Ve zkvalitňování jejich práce je klíč k plnění stále náročnějších úkolů. Již z toho vyplývá, že další upevňování nedílné velitelské pravomoci na stranickém základě není a nemůže být závislé na vůli jednotlivců nebo jednotlivých orgánů, ale že je to objektivně nutný vývojový proces, který ovlivňují a podmiňují především základní úkoly strany a perspektivy dalšího rozvoje naší socialistické společnosti i požadavky soudobého vojenství, tendence jeho vývoje a z něho vyplývající úloha a úkoly ozbrojených sil.

Nedílná velitelská pravomoc jako základní organizační a řídicí princip plně odpovídá tendencím vývoje a podmínkám další výstavby ozbrojených sil ve vyspělé socialistické společnosti. Proto i po XIV. sjezdu KSČ vystupuje do popředí nutnost jejího dalšího upevňování na stranickém základě. Z toho vyplývají i kvalitativně vyšší nároky na prohloubení socialistického obsahu a socialistických metod uplatňování nedílné velitelské pravomoci na kterémkoli stupni řízení. Jde především o to, aby velitel měl stále aktivnější vliv při uplatňování vedoucí úlohy strany a uskutečňování její linie v armádě.

Jednání XIV. sjezdu KSČ zdůraznilo, že další prohlubování vedoucí úlohy strany je základní zákonitostí výstavby vyspělé socialistické společnosti, která plně platí i v ozbrojených silách. Přitom jde o upevňování vedoucí úlohy strany ve specifických podmínkách vojenského organismu, aby byl správně pochopen vzájemný vztah vedoucí úlohy strany a nedílné velitelské

pravomoci. Východním stanoviskem je skutečnost, že princip nedílné velitelské pravomoci je jedním ze základních stranických principů výstavby a života ozbrojených sil socialistického typu.

V současné etapě nezbytně znovu zdůrazňujeme, že vedoucí úloha strany je vyjádřena především v principu přímého řízení armády ústředním výborem strany; to je uskutečňováno prostřednictvím stranickopolitických orgánů, stranických organizací a velitelů. Z toho tedy vyplývá, že jakékoliv narušování nedílné velitelské pravomoci oslabuje konečnou vedoucí úlohu strany.

Hovoříme-li o procesu dalšího upevňování nedílné velitelské pravomoci na stranickém základě, zdůrazňujeme tím především, že nedílná velitelská pravomoc je podřízena vedoucí úloze strany; že je důležitým nástrojem uplatňování této vedoucí úlohy, důležitým prostředkem realizace politiky strany v armádě. Proto je nezbytné, aby velitel na kterémkoli stupni velení konfrontoval úroveň (obsah, styl a metody) své práce s požadavky, které na něho strana klade při uvádění politické linie strany do života. Tato konfrontace a hledání nových, účinnějších způsobů práce velitelského sboru se neobejde bez spoluúčasti politických orgánů a stranických organizací. Bylo by chybou, kdyby se velitelé při zkoumání požadavků, které strana klade na obsah i metody jejich práce, cítili vázání z dokumentů XIV. sjezdu KSČ jen tím, co je přímo řečeno na adresu armády. To by bylo velmi zúžené. Materiály XIV. sjezdu KSČ ukazují totiž v plné šíři vážnost problému řízení, řídicí a organizátorské práce, která v mnohém zůstala za současnými úkoly. V referátech soudruhů Husáka a Štrougala je od XIV. sjezdu KSČ na jednotlivých plénech zvláště v oblastech řízení NH velmi naléhavě zdůrazněna objektivní nutnost dalšího zkvalitnění úrovně řízení v celospolečenském i místním měřítku. Jsou vytyčeny kvalitativně nové, vyšší nároky na obsah i metody práce jednotlivých řídicích článků, vedoucích pracovníků, hospodářských vedoucích i příslušníků státního aparátu, které vycházejí z leninské zásady jediného odpovědného vedoucího. Z těchto pozic je tedy nezbytné vyvozovat vyšší požadavky na upevňování nedílné velitelské pravomoci na stranickém základě.

Posilování nedílné velitelské pravomoci na stranickém základě nemůžeme chápat jako snižování pravomoci a odpovědnosti velitele ve prospěch kolektivního politického orgánu. Naopak znamená zvýšení jeho osobní odpovědnosti a aktivity v boji za uskutečňování linie strany, prohlubování stranickosti obsahu, forem i metod jeho práce při vedení podřízených i velení. V tom tkví jádro věci i hlavní náplň výchovného působení politických orgánů a stranických organizací na velitelský sbor.

Důležitým činitelem v procesu upevňování nedílné velitelské pravomoci na stranickém základě je prohlubování stranickosti v obsahu i metodách práce. **Stranickost — to je především pochopení politického obsahu funkce a z toho vyplývající vysoká odpovědnost před stranou za splnění úkolů.**

Uvědomovat si osobní odpovědnost je však pouze jedním z důležitých předpokladů úspěšného řízení kteréhokoli úseku. Rozhodujícím činitelem je práce s lidmi. Její **těžiště spočívá především ve výchově, v usměrňování činnosti lidí, v pomoci při překonávání těžkostí v práci i při vypořádávání se s nesprávnými názory s představi, při pěstování nových vlastností atd. To předpokládá zejména pracovat s jednotlivcem a na základě hlubokých znalostí usilovat o jednotu názorů a činů při řešení úkolů vytyčených stranou. Již z toho vyplývá, proč je práce každého vedoucího politicky důležitá a proč má politický charakter. Prolínají se v ní politická a odborná hlediska.**

Z aktuálních úkolů vystupují do popředí zejména tyto požadavky: **umět vysvětlit a probojovat linii strany; v pevném spojení se stranickou organizací a s masami využívat všech opodstatněných návrhů ke zlepšení řídicí činnosti; jít příkladem; pečovat o zvyšování politických a odborných znalostí, o rozvoj všeobecného vzdělávání u sebe i u kolektivu; pěstovat vysoký pocit odpovědnosti za splnění linie strany. Jedině tak bude možné plnit požadavky, které strana očekává od uplatnění leninské zásady jednoho odpovědného vedoucího.**

Důležité je i správné chápání a uplatňování velitelské náročnosti. Bez ní by nebylo možné ani plně využít principu nedílné velitelské pravomoci. Proto ji strana chápe jako výraz stranické odpovědnosti

za prosazení celospolečenských zájmů v podmínkách armády. Již z toho je zřejmé, že náročnost velitele nemůže být jiná než vysoká.

Socialistická náročnost se zásadně liší od byrokratické. Zatímco náročnost chápána a uplatňována byrokraticky počítá se „slepou“ poslušností podřízených, socialistická náročnost se nejen opírá o aktivní činnost podřízených, ale vytváří i příznivé podmínky pro další rozvoj masové aktivity a iniciativy. Je-li správně uplatňována, pomáhá veliteli mobilizovat síly podřízených ke splnění povinností i usměrňovat jejich vůli na úkoly vytyčené stranou. Požadavek vysoké náročnosti tedy v socialistických vztazích nevyplývá a nemůže vyplývat ze zájmů jednotlivce, nýbrž z celospolečenských zájmů. Náročnost je třeba uplatňovat na všechny stránky života. Je zásadou a vlastností, nikoliv „koníčkem“ a nemůže tudíž být uplatňována sezónně. Je ji nutné systematicky spojit se zásadovostí, s taktostí a všestrannou péčí o člověka. Bohužel nebývá ještě vždy takto chápána. Proto i nadále zůstává důležitým úkolem politických orgánů a stranických organizací vést boj proti extrémům, na jedné straně proti liberalismu a na druhé straně proti jednostranné, sezónní náročnosti a podporovat ty velitele, kteří ji správně chápou a uplatňují. Bude-li vysokou náročnost velitele podporovat stranická organizace a celý kolektiv, začne působit jako morální norma a teprve pak se objeví její skutečné výsledky.

Stranickost v obsahu i metodách práce velitele je nemyslitelná bez systematického a hlubokého studia učení marxismu-

leninismu, bez hlubokého zvládnutí současné politiky komunistické strany, bez zvyšování úrovně vojenskoodborných a technických znalostí. Jedině studium umožní velitelům pochopit zákony společenského vývoje i soudobého vojenství. Marxismus-leninismus je ovšem nutné studovat i jako revoluční metodu, což pomůže, aby velitelé tvůrčím způsobem uplatňovali znalosti při své práci a při řízení jednotek. V čem spočívají dosud hlavní příčiny nedostatků? Především v malém pocitu odpovědnosti, v nízké příkladnosti a náročnosti vyšších náčelníků; v malé péči politických orgánů a stranických organizací o zvýšení úrovně znalostí vojáků z povolání; v nedostatečném režimu organizovanosti a systému práce. Bohužel ještě řada velitelů i stranických funkcionářů se snaží tento stav omlouvat nedostatkem času. Slabou stránkou je stupeň útvar, kde se nenaplnují základní ustanovení článků Směrnic pro práci politických orgánů a stranických organizací včetně úlohy ZVP a CÚV KSČ v jednotě k veliteli.

V této souvislosti bude jistě účelné zamyslet se nad „začarovaným“ kruhem. Nemůžeme studovat, protože řídící a organizátorská práce k tomu nevytváří podmínky a nemůžeme zlepšit řídicí a organizátorskou práci, protože nestudujeme.

Stranickost velitele chápeme především jako metodu velení, řízení a vedení mas. Nemůžeme ji chápat zúženě, podle formálních ukazatelů a domnívat se, že je dána členstvím ve straně, aktivním vystupováním na stranických schůzích apod. Nespočívá ani v tom, jestliže velitel se skrývá za usnesení stranického orgánu.

Uvedené aspekty by měly být východiskem procesu dalšího upevňování nedílné velitelské pravomoci na stranickém základě, jehož důležitou součástí je prohlubování stranickosti práce velitele. Takovéto upevňování nedílné velitelské pravomoci na stranickém základě se projeví ve vysoké bojové pohotovosti, tedy v plnění hlavního úkolu, který armádě uložila strana. Chceme, aby naši velitelé—vychovatelé měli vysoké komunistické kvality, stranické a morální rysy nového, socialistického člověka, aby byli neaktivnějšími bojovníky za politiku strany a vzorem podřízeným v plnění úkolů.

Proces upevňování nedílné velitelské pravomoci na stranickém základě je mnohostranný, náročný a permanentní úkol a předpokládá vyšší úroveň jednotného úsilí velitelů, politických orgánů i stranických organizací. Důležitým prostředkem je zvýšení úrovně a účinnosti stranickopolitické práce a vybudování pevného, promyšleného systému komplexního ideově výchovného působení.

Kritéria palebné účinnosti

V soudobém boji, kdy vojska v dříve nebývalé míře mají ve výzbroji vysoce výkonné palebné systémy, nesmírně vzrůstá význam palby pro rozdrčení nepřítele a dosažení vítězství. Tuto skutečnost zdůrazňují naše platné řády, které dále přímo stanoví, že **prvořadou povinností všech velitelů je dovedná organizace a řízení palby všeho druhu**. Při podrobném zkoumání způsobů, kterými můžeme splnění těchto úkolů dosáhnout, narážíme nezbytně na problémy **palebné účinnosti**. Ty, obecně řečeno, zahrnují celý komplex otázek, které souvisí s posouzením možného účinku palby a s rozбором podmínek, kterými je tento možný účinek ovlivňován. Tím dávají podklad pro praktickou činnost velitelů, štábů a jednotek a usměr-

ňují ji k tomu, aby připravovaná palba měla v dané konkrétní situaci co největší účinek.

Základním problémem celé teorie palebné účinnosti jsou otázky **kritérií palebné účinnosti**. Velmi podrobně byly tyto otázky rozpracovány pro palebnou činnost pozemního hlavního dělostřelectva. I když v některých ohledech jde o otázky speciálního charakteru, přesto většina z nich má zcela obecnou platnost, takže je můžeme aplikovat na palebnou činnost libovolných palebných systémů. Cílem článku je proto seznámit čtenáře alespoň s těmi hlavními, zcela obecnými zásadami, jejichž znalost přispěje k hlubšímu pochopení a dovednějšímu používání při praktické organizaci a řízení palby.

Některé základní pojmy

Palebnou činnost dělostřelectva nazýváme zcela obecně **střelbou**. Střelbou můžeme plnit velice různorodé a mnohotvárné úkoly, jako např. osvětlování terénu, udávání cílů, jejich zastřelení a následné umlčení nebo ničení. Ze všech takových úkolů mají zvláštní význam právě poslední z vyjmenovaných příkladů, které spojují střelbu cílově s různými nepřátelskými objekty a různými taktickými palebnými úkoly. V takových případech, kdy bezprostředním úkolem střelby dosáhneme palebného účinku v cíli, mluvíme o **střelbě účinné** nebo stručně o **palbě**. Je tedy pojem palba podřízen obecnějšímu pojmu střelba.

Z této definice palby je zřejmé, že předmětem jejího působení jsou **cíle**. Cílem se stává v průběhu bojové činnosti každý objekt tím okamžikem, kdy na něj

plánujeme střelbu. Při studiu cílů je důležité zavedení pojmu **elementární cíl**. Elementárním cílem nazýváme nejmenší prvek, na který můžeme daný cíl rozložit. Tak např. při palbě na skupinu nepřátelské živé síly představuje každý jednotlivý bojovník jeden elementární cíl. Elementárnímu cíli dáváme tvar pravoúhelníku o šířce 2š a hloubce 2h a umísťujeme jej tak, aby jeho šířka byla kolmá na výstřelnou rovinu. Charakteristikou vlastností elementárního cíle je ta skutečnost, že následkem každého jednotlivého výstřelu buď zcela ztrácí svou bojeschopnost, resp. bojovou použitelnost, nebo ji neztrácí vůbec. V prvním případě říkáme, že je elementární cíl palbou vyřazen, v opačném, že není vyřazen. Nejpřipouštíme tedy vůbec možnost částečného vyřazení.

Pomocí zavedeného pojmu elementárního cíle můžeme dále definovat cíle skupinové a jednotlivé.

Skupinový cíl se skládá ze skupiny elementárních cílů, rozmístěných nerovnoměrně na určité uzavřené oblasti, jejíž průměr může být značný a jejíž tvar bývá nepravidelný. Skupinovým cílem je např. ohnisko odporu, pochodový proud, soustředění tanků, dělostřelecké baterie apod. Palbou může být úplně vyřazen celý skupinový cíl nebo pouze jeho část nebo nemusí být vyřazen vůbec v závislosti na tom, kolik z celkového počtu jeho elementárních cílů bylo vyřazeno.

Jednotlivý cíl je buď jediný nebo malá skupina elementárních cílů, které jsou rozmístěny blízko sebe. Tak za jednotlivý cíl považujeme např. tank s osádkou, bezzákluzové dělo s obsluhou apod. Při palbě na jednotlivý cíl předpokládáme proto pouze dvojitý výsledek (obdobně jako u elementárního cíle) tj. buď vyřazení celého jednotlivého cíle, nebo jeho nevyřazení vůbec.

Úkolem palby je dosáhnout stanoveného **palebného účinku** v cíli. Tento účinek spočívá ve vyřazení určitého počtu elementárních cílů, které tvoří daný cíl. Označíme-li počet palbou vyřazených elementárních cílů jako r , může tato hodnota r sloužit k ohodnocení účinku dané palby, neposkytuje však úplnou informaci. Máme-li např. dvě palby se stejným počtem vyřazených elementárních cílů $r_1 = r_2 = 25$, zdálo by se, že při obou bylo dosaženo stejného účinku. Takové tvrzení je však správné pouze tehdy, jsou-li oba cíle složeny ze stejného počtu elementárních cílů. Tvoří-li však první cíl 50, kdežto druhý 100 elementárních cílů, je účinek každé z palb různý. V prvním případě bylo palbou vyřazeno 50 % a v druhém pouze 25 % z celkového počtu elementárních cílů. Dokonalejší informaci o účinku palby získáme, vezmeme-li v úvahu i celkový počet elementárních cílů. **Palebným účinkem** u rozumíme potom poměr počtu vyřazených elementárních cílů r k jejich celkovému počtu m . Platí

$$u = \frac{r}{m}.$$

Počet vyřazených elementárních cílů může být $r = 0, 1, \dots, m$.

Palebný účinek musí uplatňovat nerovnost $0 \leq u \leq 1$.

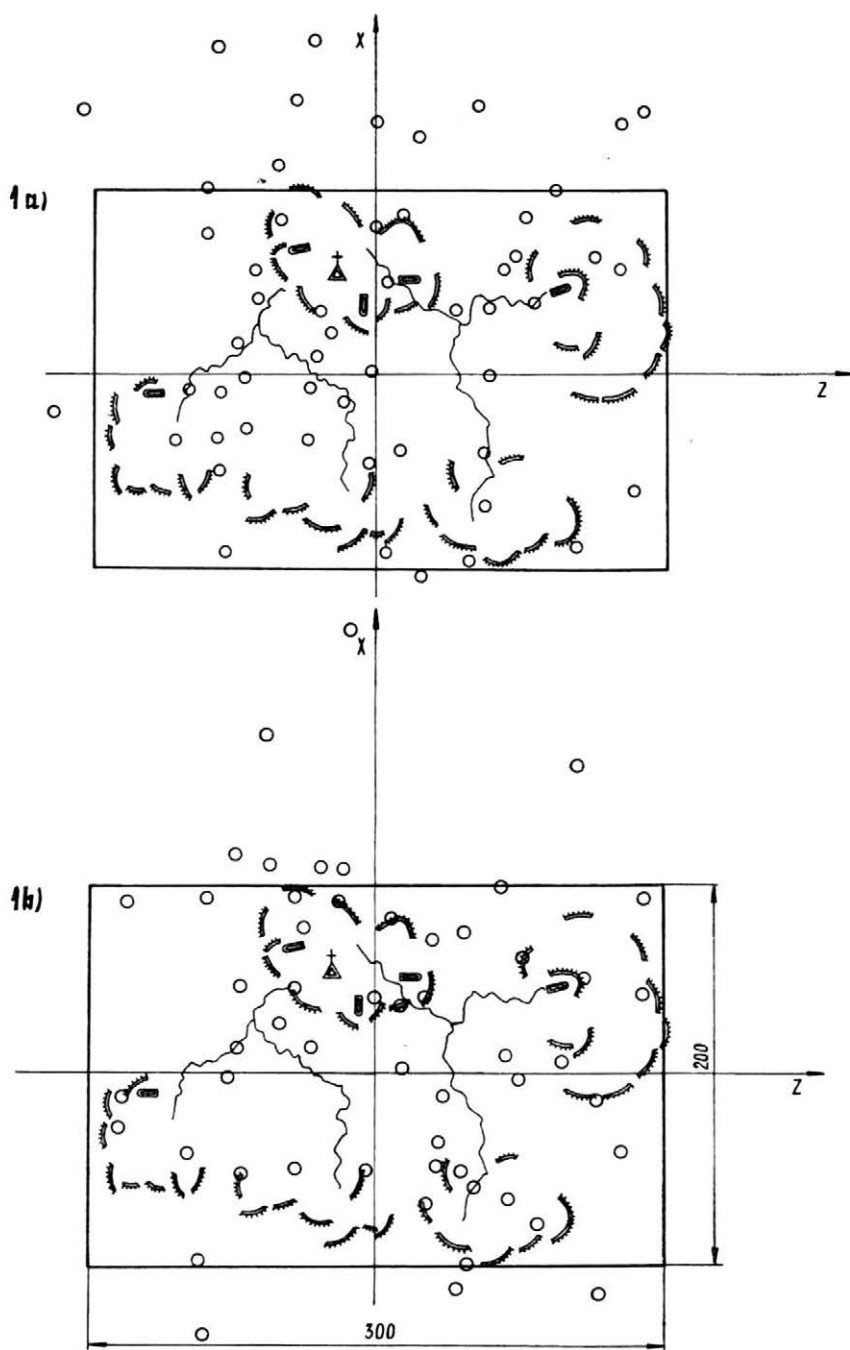
V každém konkrétním případě závisí palebný účinek na mnoha jevech v celém procesu přípravy a uskutečnění palby, jejichž působení i výsledek je v každém jednotlivém případě zcela neurčitý. Takovým jevům se zcela obecně říká **náhodné jevy**, čímž se zdůrazňuje jejich náhodný, přede nedeterminovaný charakter. Veličina, jejíž hodnoty se takto náhodně mění, se nazývá **náhodná proměnná**. Jednotlivé hodnoty, kterých náhodná proměnná může nabýt, se jmenují zvláštní hodnoty náhodné proměnné. Takovými zvláštními hodnotami jakési náhodné proměnné jsou i jednotlivé palebné účinky. O tom se můžeme přesvědčit zcela jednoduše tak, že budeme určitou palbu několikrát po sobě za zdánlivě zcela stejných podmínek opakovat. Změříme-li po každém takovém opakování palby hodnotu získaného palebného účinku, zjistíme, že dosažené palebné účinky kolísají v určitém rozmezí. Výsledky takového pokusu znázorňuje obr. 1.

Při tomto pokusu byla dvakrát za dosažitelných stejných podmínek opakována palba oddíl 122 mm houfnic vz. 38 na ohnisko odporu čtyř. Prvky pro palbu byly určeny úplnou přípravou za standardních podmínek, dálka střelby činila 7 km. Na úsek 300×200 bylo upraveným vějířem a třemi dálkami vypáleno při každém pokuse z úsporných důvodů pouze 54 ran. Rozmístění jejich dopadů znázorňují na obrázcích kroužky, jejichž poloměr odpovídá poloměru účinku střely na krytou živou sílu. V prvním případě padlo z celkového počtu 54 vystřelených ran 12 mimo úsek a 15 do bezprostřední blízkosti nebo přímo do zákopů, kdežto v druhém činily tyto počty 10 a 20 ran. Rozmístění jednotlivých výbuchů bylo při obou pokusech různé a žádná z ran nepadla na stejné místo. Dosažený palebný účinek byl u obou palb různý.

Je zřejmé, že časté opakování popsaných pokusů přímo střelbou je příliš nákladné. Vzhledem k tomu, že podrobným rozбором chybové soustavy při dělostřelecké palbě získáme dostatek vstupních údajů můžeme získat dostatečně přesné výsledky, aniž bychom skutečnou střelbu v plném rozsahu realizovali. Graf (obr. 2) znázorňuje získané palebné účinky při desetinasobném opakování simulované palby na nekrytou živou sílu.

Vidíme, že hodnoty palebných účinků kolísají kolem určité střední hodnoty. Za tuto střední hodnotu můžeme považovat aritmetický průměr, vypočítaný z daného počtu pokusů, tj. hodnotu

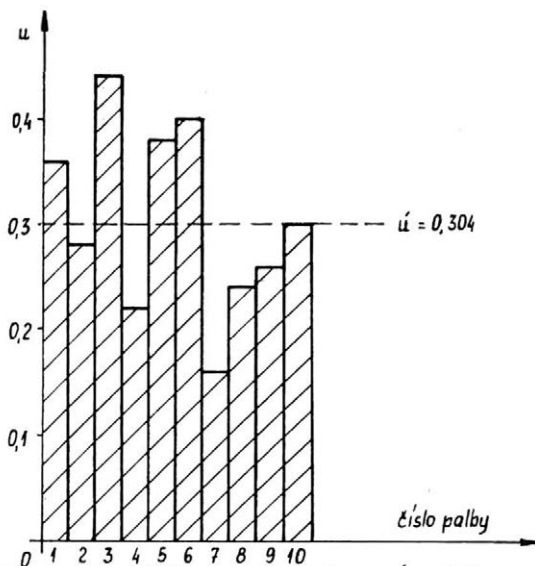
$$u = \frac{0,36 + 0,28 + 0,44 + 0,22 + 0,38 + 0,40 + 0,16 + 0,24 + 0,26 + 0,30}{10} = 0,304$$

Obr. 1. Palba oddílu na úsek kryté živé síly

Se značnou pravděpodobností můžeme předpokládat, že při dostatečně velkém počtu opakovaných pokusů se bude střední palebný účinek blížit vypočítané hodnotě 0,304. Ze získaných výsledků nemůžeme sice určit přesně, které hodnoty dosáhne palebný účinek při další palbě, ale můžeme s velkou pravděpodobností očekávat, že v daných podmínkách bude se pohybovat jeho hodnota kolem vypočítané střední hodnoty 0,304.

Z příkladu je zřejmé, že jednotlivé palebné účinky $u_1, u_2 \dots, u_n$ představují zvláštní hodnoty určité náhodné proměnné, kterou nazýváme **palebnou účinností** (nebo krátce jenom účinností) a kterou označujeme U . Palebnou účinnost U můžeme tedy definovat jako spojitou náhodnou proměnnou, nabývající jednotlivých zvláštních hodnot u , které nazýváme palebnými účinky.

Obr. 2. Palebné účinky při opakované palbě

Kvantitativní kritéria palebné účinnosti

Pro kvantitativní posouzení palebných účinností paleb nestačí porovnávat jenom jejich palebné účinky. Kdybychom tak postupovali např. v předchozím příkladě, museli bychom považovat třetí a čtvrtou z paleb, uvedených na obr. 2., za účinnostně zcela neekvivalentní palby, což by však byl závěr mylný. Je tedy i palebný účinek u neúplnou informací o účinnosti palby. Abychom získali správný obraz, vycházíme z dříve uvedené definice palebné účinnosti, která zdůrazňuje její náhodný charakter a pro její kvantitativní charakterizování použijeme obvyklých číselných charakteristik náhodných proměnných. Nazýváme je souhrnným názvem **míry palebné účinnosti** a zahrnujeme pod nimi míru polohy a míru rozptýlu.

Jako **míra polohy** slouží očekávaná hodnota (střední hodnota) palebného účinku, kterou nazýváme **očekávaným palebným účinkem** a označujeme R . Tato hodnota udává polohu středu rozložení palebné účinnosti, tj. polohu středu, kolem něhož jsou jednotlivé palebné účinky jako zvláštní hodnoty palebné účinnosti rozptýleny. Při velkém počtu opakování podobných paleb můžeme s pravděpodobností blízkou se k jedné předpokládat, že dosažený střední palebný účinek se bude velmi značně blížit očekávanému palebnému účinku R . Při palbě na **skupinový cíl** udává očekávaný palebný účinek R , jaká část z elementárních cílů, tvořících daný skupinový cíl, bude palbou s největší pravděpodobností vyřazena. Tak např. zjistíme-li,

že očekávaný palebný účinek činí $R = 0,25$, můžeme s největší pravděpodobností očekávat, že palbou vyřadíme 25 % elementárních cílů, které daný skupinový cíl tvoří. Při palbě na **jednotlivý cíl** představuje palebná účinnost typ náhodné proměnné, která může dosahovat pouze dvou zvláštních hodnot, a to hodnoty nulové tehdy, není-li jednotlivý cíl palbou vyřazen a hodnoty jedné v případě, že je vyřazen. Označíme-li pravděpodobnost vyřazení jednotlivého cíle jako p a pravděpodobnost opačného jevu (tj. že jednotlivý cíl nebude vyřazen) jako $q = 1 - p$, bude očekávaný palebný účinek

$$R = 0 \cdot q + 1 \cdot p = p,$$

tj. bude číselně přímo roven pravděpodobnosti vyřazení jednotlivého cíle. Proto také často místo názvu očekávaný palebný účinek používáme u jednotlivého cíle termínu **pravděpodobnost vyřazení cíle**, při čemž jako označení ponecháváme symbol R .

Rozptýl palebné účinnosti kolem očekávaného palebného účinku je charakterizován **mírou rozptýlu**, za níž považujeme **disperzi palebného účinku** D . Podle velikosti této disperse můžeme usuzovat, jak budou skutečné hodnoty jednotlivých palebných účinků u dané konkrétní palby rozptýleny kolem očekávaného palebného účinku neboli jaké odchylky ve skutečných účincích můžeme od vypočítaného očekávaného palebného účinku očekávat.

Bude-li např. účinnost dané palby charakterizována hodnotami $R = 0,30$ a $D = 0,0004$, můžeme očekávat, že skutečný palebný účinek bude nejpravděpodobněji dosahovat hodnoty 0,30 a že se s pravděpodobností 0,997 nebude od této hodnoty odchýlovat více než $\pm 3 \sqrt{0,0004} = \pm 0,06$ tj. že bude s uvedenou vysokou pravděpodobností ležet mezi hodnotami 0,24 a 0,36. Jinými slovy můžeme při této palbě na skupinový cíl očekávat, že bude vyřazeno 24 až 36 % elementárních cílů, přičemž nejpravděpodobnější je vyřazení 30 % elementárních cílů.

Při přísném teoretickém posuzování palebné účinnosti několika paleb musíme znát obě uvedené míry palebné účinnosti. Míra polohy, tj. očekávaný palebný účinek nám ukazuje, jakou hodnotu palebného účinku můžeme s největší pravděpodobností očekávat a míra rozptylu, tj. disperze palebného účinku, nás informuje o tom, jak může být skutečný palebný účinek od očekávaného odchýlen. Z hlediska palebné účinnosti tedy bude výhodná ta palba, u níž bude očekávaný palebný účinek dosahovat dosti vysoké hodnoty a naopak jeho disperze bude malá.

Přesný výpočet měr palebné účinnosti je i při použití moderní výpočetní techniky záležitostí velice komplikovanou. Zejména velké potíže působí výpočet disperze palebného účinku, takže bývá realizován jen u zásadních teoretických výpočtů. Při řešení ostatních problémů se spokojujeme jenom s výpočtem očekávaného palebného účinku, pro který byly odvozeny vhodné přibližné metody, zaručující sice nutnou přesnost výsledku, ale

při tom mnohem jednodušší co do provedení, než metoda přesná. Proto se dále nebudeme již k disperzi D podrobněji vracet a pod pojmem **míry účinnosti v užším slova smyslu** budeme rozumět pouze míru polohy tj. **očekávaný palebný účinek R** . Při kvantitativním posuzování dvou paleb A, B , budeme potom také vycházet pouze ze vztahu jejich očekávaných palebných účinků R_A, R_B . Bude-li při tom platit $R_A < R_B$, řekneme, že palba A je méně účinná než palba B , což zapíšeme symbolicky $A < B$. Pokud bude naopak $R_A > R_B$, považujeme palbu A za účinnější a píšeme $A > B$. Konečně při rovnosti $R_A = R_B$ považujeme obě palby za ekvivalentní z hlediska účinnosti a píšeme $A \approx B$.

Uvedme pro ilustraci krátký příklad. Výpočtem jsme zjistili, že při palbě na tentýž úsek se stejnou spotřebou střeliva je u jednoho oddílu očekávaný palebný účinek $R = 0,20$ a u druhého je $R = 0,30$. Z hlediska palebné účinnosti je v tomto případě výhodnější plnit palebný úkol druhým oddílem, protože má větší míru účinnosti. U prvního oddílu můžeme předpokládat, že skutečný palebný účinek se bude pohybovat kolem hodnoty 0,20, tj. že bude vyřazeno kolem 20 % všech elementárních cílů na daném úseku, kdežto u druhého oddílu bude skutečně palebný účinek blízký hodnotě 0,30, čili bude vyřazeno kolem 30 % elementárních cílů.

Numerický výpočet očekávaného palebného účinku R se uskutečňuje pomocí různých přibližných metod. V této souvislosti je nutné výsocy ocenit zásluhou práci sovětských vědců a zejména akademika A. N. Kolmogorova, kteří rozsáhle teoreticky analyzovali otázky účinnosti dělostřelecké palby a vypracovali prakticky použitelné jednoduché výpočetní metody. Z nich jmenujme alespoň metodu, která využívá parabolické hustoty postřelování, při níž je očekávaný palebný účinek R definován pomocí vztahu

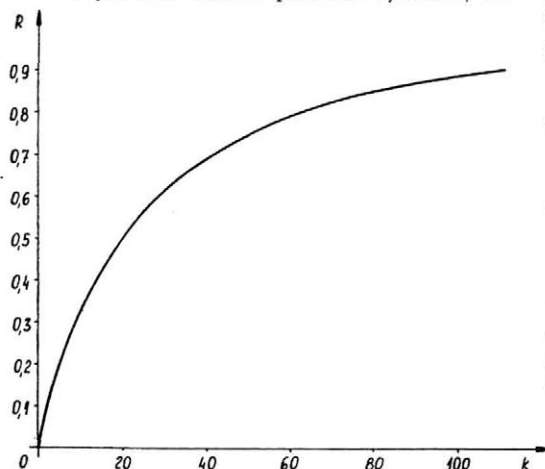
$$R = f(k),$$

kde k je účinnostní koeficient. Grafické znázornění této závislosti očekávaného palebného účinku na velikosti účinnostního koeficientu uvádí **obr. 3**.

Z grafu je zřejmé, že jde o nelineární rostoucí funkci. Chceme-li např. zvětšit očekávaný palebný účinek R z hodnoty 0,2 na 0,3, zjistíme z grafu, že musíme hodnotu účinnostního koeficientu k zvětšit z 4,8 na 8,4 tzn. 1,75krát.

Pro další sledování je výhodné ještě vyjádřit účinnostní koeficient k vztahem

$$k = \frac{N \cdot S \cdot \tau}{Exo' \cdot Ezo'}$$

Obr. 3. Graf funkce $R = f(k)$

kde N je nutná spotřeba střeliva,
 s obsah elementárního cíle,
 τ rektifikační funkce,
 Exo' , Ezo' úsekové redukované chy-
 by prvků.

Dosadíme-li tento vztah do předchozího výrazu pro očekávaný palebný účinek R , dostaneme

$$R = f \left(\frac{N \cdot s \cdot \tau}{Exo' \cdot Ezo'} \right)$$

Argumentům, na nichž je podle tohoto vztahu závislý očekávaný palebný účinek

R a tím také palebná účinnost, říkáme **parametry palebné účinnosti** nebo stručně **účinnostní parametry**. Změní-li se libovolný z vyjmenovaných účinnostních parametrů, změní se zcela nutně i palebná účinnost. Protože je každý dělostřelecký velitel povinen v rámci své působnosti vyvinout všechno úsilí k tomu, aby byla zabezpečena potřebná účinnost palby, všimněme si dále, jak jednotlivé parametry ovlivňují očekávaný palebný účinek a ukažme, jak můžeme prostřednictvím jejich změn regulovat vhodně jeho hodnotu.

Účinnostní parametry a jejich vliv na palebnou účinnost

a) Prvním ze zkoumaných účinnostních parametrů je **spotřeba střeliva** N . Očekávaný palebný účinek R je rostoucí funkcí spotřeby střeliva; při zvětšování spotřeby střeliva N se také (pokud ostatní účinnostní parametry zůstávají beze změn) zvětšuje očekávaný palebný účinek R . Průběh závislosti očekávaného palebného účinku R na spotřebě střeliva N znázorňuje **obr. 4**. Na svislé ose tohoto obrázku je očekávaný palebný účinek R a na vodorovné ose poměr spotřeby střeliva N ke spotřebě N_0 , která představuje nutnou spotřebu pro dosažení očekávaného palebného účinku $R = 0,30$. Z obrázku je zřejmé, že ke zvýšení očekávaného palebného účinku z hodnoty 0,3 na hodnotu 0,5 je nutné zvětšit spotřebu střeliva 2,34krát, na hodnotu 0,6 již 3,37krát a na hodnotu 0,7 dokonce 4,94krát.

Z obrázku je vidět, že očekávaný palebný účinek sice neroste se zvětšováním spotřeby střeliva lineárně, ale při malých změnách spotřeby střeliva se zakreslená křivka natolik blíží přímce, že ji můžeme přímkou nahradit a závislost považovat pro praktické přibližné spotřeby za závislost lineární. Tak můžeme přibližně počítat s tím, že změna spotřeby střeliva o 5 % vyvolá změnu očekávaného palebného účinku o hodnotu 0,01.

Pomocí spotřeby střeliva můžeme poměrně snadno palebnou účinnost regulovat. K podstatnějším změnám očekávaného palebného účinku dochází však teprve při značných úpravách spotřeby střeliva, což může nepříznivě ovlivnit celý proces zásobování střelivem. Střelivo je nejen nutné vyrobit, ale také dopravit až k bojujícím jednotkám, a to pod rušivými úderů nepřátelského letectva, raketových prostředků a dělostřelectva. Každé zvýšení spotřeby střeliva celý tento proces podstatně komplikuje a je tedy z hlediska hospodárnosti nežádoucí. Proto považujeme zvyšování palebné účinnosti prostřed-

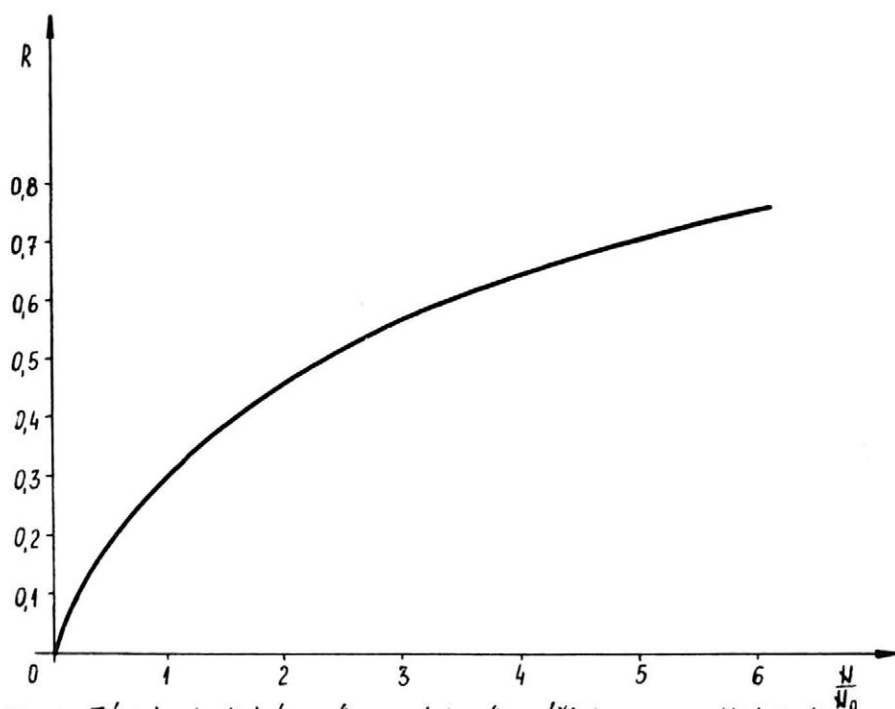
nictvím růstu spotřeby střeliva za opatření výjimečné, které používáme pouze tehdy, není-li regulace jinou cestou řešitelná.

b) Dalším účinnostním parametrem je **obsah elementárního cíle** s . Z dříve uvedeného vztahu pro výpočet očekávaného palebného účinku vyplývá, že změny obsahu elementárního cíle mají na palebnou účinnost zcela stejný vliv jako změny spotřeby střeliva. Můžeme tedy opět počítat s tím, že zvětšením (zmenšením) obsahu elementárního cíle o 5 % se očekávaný palebný účinek zvýší (sníží) přibližně o hodnotu 0,01.

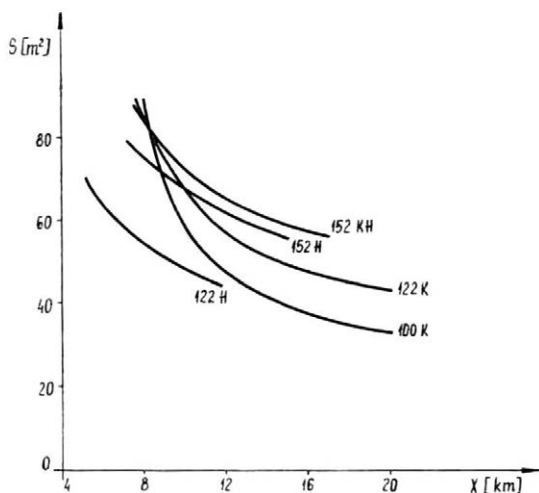
Elementárním cílem rozumíme pravoúhelník, jehož hloubka a šířka je součtem skutečných rozměrů cíle a odpovídajících rozměrů oblasti ničivého účinku střely. Ke změně obsahu elementárního cíle dochází proto buď úpravami vlastní velikosti cíle, nebo úpravami oblasti ničivého účinku střely. Zatímco na první z nich žádný vliv nemáme, můžeme poměrně dobře využít druhých, a to prostřednictvím konstrukčních nebo exploatačních opatření.

Z hlediska konstrukčního má zvláštní význam zlepšování dosavadních a zavádění nových, výkonnějších typů střel a zapalovačů. Jestliže byl v minulosti převážně žádán mohutný účinek střel na živou sílu nekrytou nebo krytou v zákopech, vystupuje dnes do předí méně důležitý požadavek zvýšení účinku střel na živou sílu krytou slabým pancířem (tj. v obrněných transportérech, samohybných dělech apod.).

Exploatační opatření představují dovedné využití prostředků, které má střelec k dispozici, uskutečňované s cílem dosáhnout co největšího účinku střel. Patří sem zejména optimální volba druhu a ráže děla i střely, druhu a nastavení zapalovače, velikosti náplně a způsobu provedení účinné střelby. Význam těchto opatření je zřejmý z údajů na **obr. 5**.

Obr. 4. Závislost očekávaného palebného účinku na spotřebě střeliva

Obr. 5. Obsah oblasti ničivého účinku střel na obrněné cíle

Při střelbě na obrněné transportéry a samohybná děla závisí velikost oblasti ničivého účinku střely na druhu a ráži děla a dále střelby. Při stejné délce střelby mají větší účinek kanóny než houfnice. Tak např. pro délku 10 km je u 122 mm houfnice vz. 38 obsah oblasti ničivého účinku $s = 48 \text{ m}^2$, kdežto u 100 mm kanónu vz. 53 (tedy menší ráže) je již $s = 58 \text{ m}^2$ a u 122 mm kanónu vz. 31 činí dokonce $s = 68 \text{ m}^2$.

Při střelbě na živou sílu nekrytou dosahujeme účinku především střepinami. Jejich množství i charakter rozletu závisí podstatně na druhu výbuchu. V tabulce 1 jsou údaje o velikosti oblasti ničivého účinku střel při použití různých způsobů účinné střelby. Základ tvoří velikost oblasti při nárazové střelbě se zapalovačem nastaveným na tříštivý účinek, která je označena jako 100 %.

Na ležící živou sílu je tedy všeobecně nejvýhodnější časovací střelba s rádiovým zapalovačem, popřípadě střelba na odraz. Pokud používáme nárazové střelby, závisí velikost oblasti ničivého účinku střely také na účinku doletu (viz obr. 6).

Oblast ničivého účinku při střelbě na živou sílu nekrytou

Živá síla	Střelba		
	nárazová	odrazová	časovací (RZ)
stojící volně v terénu	100 %	80 %	80 %
stojící v odkrytém zákopu	100 %	100 %	100 %
ležící volně v terénu	100 %	115 %	125 %
ležící v terénu v granátových jamách	100 %	150 %	180 %

Nejvýhodnější v tomto případě je střelba minomety nebo houfnicemi s co nejmenší náplní.

Důležitou roli hraje také způsob vedení účinné střelby, zejména její překvapivé zahájení a velká mohutnost palebného přepadu, jejichž smyslem je překvapit nepřítel a nedat mu možnost ukryt se nebo vzdálit se z postřelovaného prostoru. Je-li např. při palebném přepadu živé síly dělostřeleckým oddílem, zahájeným se ztrátou překvapení a vedeným metodickou palbou, očekávaný palebný účinek $R = 0,3$, vzroste tato hodnota až na $R = 0,4$ v těch případech, kdy přepad byl zahájen překvapivě a veden palbou ráz na ráz. Z tohoto hlediska je k palbě na nekrytou živou sílu, zejména pokud je rozmístěna na dosti velkých úsecích, nejvýhodnější používat raketomety. Válečné zkušenosti zdůrazňují i vysoký morální účinek raketometné palby na nepřátelskou živou sílu.

Tyto skutečnosti ukazují, že všechna opatření, vedená s cílem zvětšit obsah oblasti ničivého účinku střely, značnou měrou ovlivňují palebnou účinnost. Je proto nezbytně nutno věnovat jim při přípravě a řízení palby vysokou pozornost.

c) **Rektifikační funkce τ** , vyskytující se ve výrazu pro očekávaný palebný účinek, zahrnuje vliv vzájemného poměru rozměrů elementárního cíle a velikosti pravděpodobných rozptylovaných úchylek. Vzhledem k tomu, že se hodnota této funkce mění pouze ve velmi omezeném rozsahu ($1,0 \leq \tau < 1,1$), může vyvolat zcela nepatrné změny palebné účinnosti. Proto můžeme její vliv zanedbat.

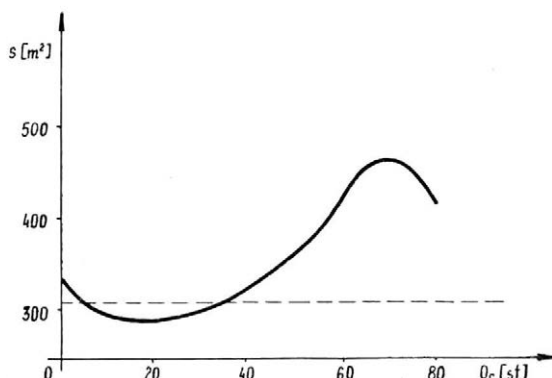
d) Velice důležitým účinnostním parametrem jsou **úsekové redukované chyby prvků Exo', Ezo'**. Jak je zřejmé z dříve uvedeného vztahu, dochází při pětiprocentním zvětšení (zmenšení) úsekových redukovanych chyb prvků ke snížení (zvýšení) očekávaného palebného účinku přibližně o hodnotu 0,01. Z toho vyplývá, že

střílející musí udělat při přípravě palby všechna opatření ke zmenšení velikosti Exo', Ezo'.

Velikost úsekových redukovanych chyb prvků závisí zcela obecně na množství jednotek, použitých ke střelbě, na přesnosti určení prvků pro účinnou střelbu, na rozptylu střel a na velikosti a tvaru úseku. Všímněme si dále podrobněji těchto jednotlivých složek.

Při úplné přípravě, která je základním způsobem určení prvků pro účinnou střelbu, klesající velikosti Exo', Ezo' a tedy roste účinnost palby při **zvětšování počtu dělostřeleckých jednotek**, střílejících na daný cíl náložmo. Tak při samostatné palbě jednou baterií na malé úseky je očekávaný palebný účinek přibližně o 0,02 nižší, než při palbě vedené za jinak zcela stejných podmínek celým oddílem. Naproti tomu palba skupiny tří dělostřeleckých oddílů, vedená náložmo na oddílový úsek, má míru účinnosti přibližně o 0,02 vyšší, než obdobná palba, vedená na tentýž úsek jediným oddílem.

Čím vyšší je **přesnost prvků pro účinnou střelbu**, tím menší jsou hodnoty Exo',

Obr. 6. Obsah oblasti ničivého účinku střely na nekrytou živou sílu

Ezo' a tím vyšší je účinnost palby. Změny účinnosti jsou přitom tím podstatnější, čím menší jsou rozměry úseku. Tak při současném desetiprocentním zvýšení přesnosti určení prvků ve směru i v dále vzroste hodnota očekávaného palebného účinku přibližně o 0,04 při palbě na jednotlivý cíl, o 0,03 při palbě na baterijní úsek, o 0,02 při palbě na oddílový a o 0,01 při palbě na skupinový úsek. Z těchto údajů vyplývá, že dělostřelečtí velitelé, štáby i jednotky musí věnovat velkou pozornost všem opatřením, která vedou ke zvýšení přesnosti prvků při palbě na jednotlivé cíle, baterijní a oddílové úseky. Přitom u palby na jednotlivé cíle má zvláštní význam přesnost ve směru, kdežto v ostatních případech přesnost dálková. Při palbě na rozměrné úseky vliv přesnosti prvků na účinnost silně klesá, takže není třeba klást na ni zvláštní požadavky.

Opatření, která vedou ke zvýšení přesnosti určení prvků, zahrnují zejména co nejpřesnější

- určení souřadnic cíle,
- topografickogeodetické připojení a orientaci palebných postavení,
- zjištění a započítávání povětrnostních podmínek střelby,
- zjištění a započítávání balistických podmínek střelby,
- technickou přípravu ke střelbě.

Kvalitativní kritéria palebné účinnosti

Doposud jsme si všímali pouze kvantitativního hodnocení palebné účinnosti a ukázali jsme, jakých kritérií při něm používáme. Z celého rozboru vyplývá, že jejich aplikace představuje spíše teoretickou a přitom poměrně úzce odbornou záležitost. Pro praktické všeobecné využití je zpravidla vhodnější posuzovat palebnou účinnost z hlediska kvality jejího pravděpodobného výsledku. Tomuto posuzování říkáme **kvalitativní hodnocení palebné účinnosti**.

Při kvalitativním hodnocení používáme v současné době dvou základních možných kvalit palebné účinnosti, a to **umlčení** a **zničení**. Tyto základní kvality slouží současně přímě jako **kvalitativní kritéria** palebné účinnosti.

Pojem **umlčení cíle** je všeobecně v odborné literatuře definován jako dosažení takového palebného účinku, který dočasně cíl zbavuje bojeschopnosti, omezuje jeho směr nebo mu narušuje velení.

Obdobně **zničení cíle** je definováno jako dosažení takového palebného účinku, při němž cíl úplně ztrácí svoji bojeschopnost.

Uskutečnění všech těchto opatření je v silách dělostřeleckých velitelů, štábů a jednotek, takže představuje velmi významnou cestu ke zvýšení účinnosti palby. Dělostřelecké předpisy proto přímo zdůrazňují, že povinností každého dělostřeleckého velitele je vždy určovat prvky pro palbu tím nejpřesnějším způsobem, který má v dané situaci k dispozici.

Rozptyl střel poměrně velice slabě ovlivňuje účinnost nepozorované dělostřelecké palby. Současné desetiprocentní zvětšení dálkového i šířkového rozptylu vyvolá pokles očekávaného palebného účinku přibližně pouze o 0,004. Takovou změnu můžeme považovat za zanedbatelně malou. Proto není nutné činit žádná zvláštní opatření ke zmenšení rozptylu.

Čím větší jsou **rozměry úseku** a čím jeho tvar lépe odpovídá charakteru rozptylovaného obrazce, tím je palba účinnější. Z tohoto hlediska jsou pro dělostřeleckou palbu vhodnější úseky, jejichž hloubka je větší než šířka. Pro raketometnou palbu závisí nejvhodnější tvar úseku na dále střelby. Při malých dálkách střelby je výhodnější úsek hlubší než širší, kdežto při velkých dálkách je tomu naopak. Na střední dálky je potom optimální úsek čtvercový. Při průzkumu cílů je také nutné věnovat patřičnou pozornost zjišťování skutečných rozměrů úseku.

Obě definice základních kvalit jsou sice velmi názorné, avšak postrádají dostatečnou preciznost, nutnou zejména k odvození požadavků na spotřebu střeliva a způsob postřelování k jejich praktickému naplnění. Kvalita (umlčení nebo zničení) je v nich sice vázána na kvantitu (dosažení palebného účinku), avšak patřičná velikost kvantitativního kritéria není konkretizována. Pro exaktní definování kvalitativních kritérií je proto nutné upřesnit, jakých hodnot musí kvantitativní kritérium dosahovat. Vzájemné sklovení obou kritérií bylo umožněno díky rozsáhlým výzkumným pracím sovětských vojenských odborníků během Velké vlastenecké války i v poválečném období. **Tabulka 2** např. uvádí některé údaje o průměrných hodnotách palebných účinků, dosažených při dělostřelecké palbě na různé typy cílů v některých útočných operacích Sovětské armády.

Průměrné palebné účinky dosahované během průlomu obklíčení Leningradu, byly příliš nízké. Cíle při nich ztrácely bojeschopnost pouze na poměrně krátkou do-

Tabulka 2

Průměrné hodnoty palebných účinků na různé typy cílů

Název operace, doba, front, armáda	Charakter nepřátelské obrany	Průměrný palebný účinek na		
		živou sílu		dělостřelecké a minometné baterie
		krytou	nekrytou	
Průlom obklíčení Leningradu, 12. 1. – 30. 1. 1943 2. úderná armáda	Předem vybudovaná obrana	0,06 až 0,13	0,13 až 0,18	0,10 až 0,12
Orelská útočná operace, 12. 7. – 18. 8. 1943 Západní front, 11. GA	Předem vybudovaná obrana	0,16 až 0,27	0,25 až 0,32	0,19 až 0,24
Lublinsko-brestská útočná operace 18. 7. – 2. 8. 1944 Běloruský front, 47. A	Předem vybudovaná zákopová obrana	0,22 až 0,31	0,28 až 0,35	0,22 až 0,27

Tabulka 3

Požadované hodnoty očekávaného palebného účinku

Kvalitativní kritérium	Druh cíle	Očekávaný palebný účinek
Umlčení	živá síla krytá, dělостřelecké a minometné baterie, tanky, OT, SHD	0,2 – 0,25
	živá síla nekrytá	0,3
Zničení	živá síla krytá i nekrytá dělостřelecké a minometné baterie, tanky, OT, SHD	0,5 – 0,6
	méně důležité jednotlivé cíle	0,7
	odpalovací zařízení, děla s jadernou municí a důležité jednotlivé cíle	0,9

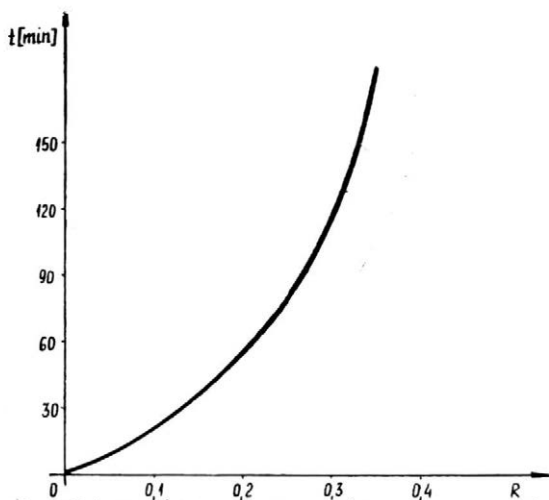
bu (15 až 20 minut). Na základě těchto zkušeností byly již v dalších operacích průměrné palebné účinky zvýšeny, což se kladně projevilo i v prodloužení doby, kterou cíle potřebovaly k obnově své bojeschopnosti (45 až 120 minut).

Na základě podrobného rozboru těchto poznatků byly pro jednotlivá kvalitativní kritéria stanoveny požadované velikosti očekávaného palebného účinku R. Uvádí je **tabulka 3**.

Dobu, kterou průměrně cíl po těchto ztrátách potřebuje k obnově bojeschopnosti, udává graf na **obr. 7**.

Umlčení cíle tedy dosahujeme tehdy, vyřadíme-li palbou (v závislosti na jeho druhu) 20 až 30 % jeho živé síly a bojové techniky. Při těchto ztrátách můžeme očekávat, že je zbaven bojeschopnosti přibližně na dobu až dvou hodin. Během této doby musí vlastní jednotky svou bojovou činností maximálně využít dosažených výsledků palby.

Ke zničení skupinového cíle dochází při vyřazení 50 až 60 % jeho živé síly a bojové techniky. Z grafu na **obr. 7** je zřejmé, že průměrná doba, potřebná k obnově bojeschopnosti, je po těchto ztrátách

Obr. 7. Průměrná doba pro obnovení bojeschopnosti cíle

tách tak vysoká (vyšší než 8 hodin), že prakticky můžeme cíl považovat za vyřazený z bojové činnosti.

Zničení jednotlivého cíle vyžaduje, aby pravděpodobnost vyřazení alespoň jeho rozhodujícího prvku dosahovala hodnoty 0,7 až 0,9 v závislosti na jeho důležitosti. Tím máme morální jistotu, že cíl bude z bojové činnosti vyřazen navždy nebo opět alespoň na velmi dlouhou dobu.

Z údajů uvedených v tabulce 3 je zřejmé, že ke zničení všech typů cílů musí očekávaný palebný účinek dosahovat mnohem vyšších hodnot než při umlčení. Z dřívějšího rozboru vlivu účinnostních parametrů vyplývá, že tatového podstatného zvýšení účinnosti jsme schopni dosáhnout hlavně úpravami spotřeby střeliva. Vezmeme-li za základ spotřebu střeliva pro umlčení cíle, potom s pomocí údajů obr. 4 můžeme zjistit, že ke zničení téhož cíle za jinak stejných podmínek je nutné u nekryté živé síly zvýšit spotřebu střeliva 2,34krát a u kryté živé síly, dělostřeleckých a minometných baterií, tanků, OT a SHD dokonce 3,04 až 4,38krát. Je zřejmé, že takové rozsáhlé zvýšení spotřeby střeliva podstatně ovlivní palebné možnosti dělostřelectva. Tak např. oddíl 122 mm houfnic vz. 38 může na střední dálky střelby s jedním palebným průměrem umlčet krytou živou sílu na 9,6 ha, kdežto zničit je schopen se stejným množstvím střeliva průměrně pouze úsek živé síly kryté o rozloze 3 ha.

Při stanovení palebných úkolů dělostřelectva je tedy nutné pečlivě uvážit, které cíle jsou z hlediska zámyslu všeojskového velitele tak důležité, že je nutné jejich zničení, a které stačí jenom umlčet. U cílů, určených k umlčení, je třeba dále vzít v úvahu, kdy musí být daný cíl vzhledem k předpokládané činnosti vlastních vojsk zbaven bojeschopnosti a na základě toho stanovit dobu zahájení palby.

OCHRANA VOJSK PROTI ZÁPALNÝM PROSTŘEDKŮM

Použití zápalných látek jako jednoho z prostředků ničení protivníka můžeme sledovat již ve válkách starověku a zejména středověku. V těchto obdobích byl oheň využíván k zapalování ochranných a obranných objektů, zvláště při jejich dlouhodobém obléhání útočícími vojsky. Obránci naopak používali zápalných látek k ničení útočících vojsk, dobývajících obranné objekty.

Vzhledem k těmto historickým poznatkům nehovoříme o zápalných látkách jen jako o soudobém bojovém prostředku. Postupně se změnily pouze možnosti jejich používání v závislosti na technických kvalitách zápalných látek a prostředcích jejich dopravy na cíl.

K zásadnímu obratu v použití zápalných látek jako bojového prostředku došlo v průběhu první světové války, kdy Němci začali na západní frontě široce využívat velkého množství ohňometů. Zápalné prostředky byly po první světové válce dále zdokonalovány a ve druhé světové válce je hromadně používala většina bojujících armád.

V poválečném období pokračoval mohutný rozvoj zápalných látek a prostředků jejich dopravy na cíl zejména v armádách Severoatlantického paktu. Američtí agresori používali v širokém rozsahu zápalné látky v Koreji a ve Vietnamu a to nejen přímo na frontě, ale zejména k barbarskému ničení zázemí a civilního obyvatelstva. Těchto zkušeností využívali též izraelští útočníci v tzv. šestidenní válce proti SAR v roce 1967, kdy agresor používal ve značném rozsahu napalm k ničení živé síly a bojové techniky protivníka.

V současné době pokračuje intenzivní vývoj a výzkum těchto prostředků, především v americké a západoněmecké armádě. Není proto náhodné, že v plánovacích dokumentech velení naší armády se klade důraz na komplexní odstraňování následků po použití zápalných prostředků.

Zápalné prostředky hlavních kapitalistických armád a zásady jejich použití

Podrobné údaje o zápalných látkách a prostředcích, které používají armády Severoatlantického paktu, jsou obsaženy v příslušných předpisech a pomůckách a proto uvedu jen jejich stručnou charakteristiku.

Zápalné látky se rozdělují podle různých kritérií do několika skupin, které jsou charakteristické svými typickými vlastnostmi pro jejich bojové použití.

V zásadě se zápalné látky v kapitalistických armádách rozdělují do třech kategorií:

1. Hořlaviny vyráběné z produktů nafty, které mohou být neztužené s velkou rychlostí vypařování, nebo ztužené, rosolovité, používané především v leteckých zápalných pumách.

2. Zápalné látky vyráběné z produktů nafty s práškovitými kovy. Jsou to pyrogely s vysokou výhřevností a teplotou plamenů (až 2000 °C), které nelze hasit vodou, nýbrž pískem, hlínou, chemickou nebo mechanickou pěnou. Nejznámější z těchto látek je napalm, který se používá v různých modifikacích, jako **supernapalm**, **napalm B** apod.

3. Zápalné kovy, používané ve formě slitin hořčíku (elektron) a fosforu bílého. Nejúčinnější z těchto látek jsou termity, které hoří i bez přítomnosti vzdušného kyslíku a při hoření taví ocel, železo a dochází k praskání betonu. K hašení nelze používat vodu, poněvadž v tomto případě vzniká třaskavý plyn, nýbrž zásadně písek, hlínu nebo pěnu.

Ve výzbroji kapitalistických armád jsou tyto zápalné prostředky:

- u letectva: zápalné pumy, zápalné nádrže a skříňové zápalné pumy,
- u pozemního vojska: ohňomety, dělostřelecké zápalné granáty, zápalné nálože, zápalná tělíska, raketomety, zápalné fugasy apod. Ohňomety jsou přenosné (lehké), nebo na tancích, obrněných vozidlech apod.

Lehké přenosné ohňomety mají dosah 40–70 m, ohňometné tanky mohou působit do vzdálenosti 180–200 m, soudobý samohybný ohňomet má dostřel 150–170 m.

Z moderních zápalných zbraní, které zavedla americká armáda do výzbroje, chci především upozornit na nový typ lehkého přenosného zápalného raketometu, který má maximální dosah až do vzdálenosti 700 m a na bodové cíle do 200 m. Má být zaveden u mechanizovaných a pěších jednotek, k ničení živé síly a palebných ohnísek protivníka a pevnůstek. Tím se mají zvýšit bojové možnosti jednotek při boji s tanky.

Zápalné látky se bude nepřítel snažit používat s překvapením, s využitím výhodných meteorologických i taktických podmínek ve výhodném terénu, kde protivník nemůže využít výhodných ochranných vlastností terénu nebo vybudovaných objektů. Vhodné je použít zápalných látek na vojska v prostorech soustředění, na nakládacích a vykládacích stanicích, ve výchozích prostorech k útoku apod.

Zápalné látky mohou použít v kterémkoli druhu bojové činnosti nenadále a hromadně. Při přípravě útoku může jednotky ve výchozím prostoru k útoku nebo při přesunu na čáru zteče napadat nepřátelské letectvo s použitím zápalných prostředků. Pro osoby i pro bojovou techniku jsou nejnebezpečnější letecké zápalné nádrže. Jejich vnější vzhled se nijak neliší od leteckých pum a obsahují 318 a 397 kg napalmu. Při výbuchu může každá nádrž vytvořit požár na ploše do 4000 m².

Útočící vojska se mohou setkat před předním okrajem nepřátelské obrany se zápalnými fugasy, kombinovanými s jinými druhy zátarasů. Okruh účinnosti těchto fugasů při výbuchu může být od 20 do 85 m.

Při zteči opěrných bodů, rozmístěných na předním okraji a při vedení útoku může nepřítel použít přenosné ohňomety na tancích, nebo obrněných transportérech a ruční granáty různých typů, obsahující zápalné směsi. Jejich možné použití je při střelbě z pušky až do 170 m.

K ničení živé síly a bojové techniky a k zapálení lehce hořlavých látek a materiálů může nepřítel použít dělostřelecké granáty a miny, které obsahují fosfor, termit, napalm nebo pyrogen. Fosforové granáty a miny tvoří hlavní druh dělostřeleckých granátů. Při jejich výbuchu se fosfor rozstříkuje na ploše o poloměru do 15 m.

Improvizované zápalné prostředky může nepřítel použít i jako tzv. zápalné ohňometné fugasy a to jak samostatně, tak kombinovaně ve smíšených minových polích. K těmto prostředkům se dále počítají výbušné zápalné a osvětlovací prostředky a to řízené i neřízené k rozšiřování požárů. Tím chce ztížit činnost protivníka, snížit jeho rychlost pohybu a omezit jeho manévry.

Leteckou používá letecké pumy s výbušnou palivovou směsí. Jsou jimi vybaveny především stíhací bombardovací letouny a mohou ničit sklady a vytvářet průchody v minových zátarasech. Nebezpečí této zbraně tkví především v tom, že výbušná palivová směs může pronikat do bytů a objektů, kde teprve exploduje a zvyšuje se tak její ničivý účinek.

Podle soudobých názorů může nepřítel použít zápalné prostředky proti živé síle — na vojska bojující v palebných postaveních a objektech, na přesunu, v prostorech soustředění apod. Civilní obyvatelstvo bude napadat ve městech, především v průmyslových a ekonomických střediscích s cílem vyřadit živou sílu, techniku, materiál a narušit činnost vojsk i civilního obyvatelstva. Nepřítel se bude snažit využít zejména velký ničivý a psychologický účinek zápalných látek u vojsk a civilního obyvatelstva k podlomení jeho politicko morálního stavu, k vyvolání paniky a poráženecké psychózy.

Hlavní zásady organizace ochrany vojsk proti zápalným prostředkům

Ze stručného přehledu o zápalných látkách nepřítele a způsobech jejich použití vyplývá závěr o jejich vysoké ničivé účinnosti a pravděpodobné možnosti jejich použití v budoucí válce. Na základě toho organizujeme ochranu našich vojsk proti zápalným látkám nepřítele. Jejím cílem je nedopustit nebo maximálně oslabit ničení živé síly, bojové, speciální a automobilní techniky a zabránit vznikačím požárům a jejich šíření.

K tomu budeme včas a dovedně organizovat potřebná opatření. K nim především patří: organizace a vedení nepřetržitého pozorování nepřítele, příprava a využívání ochranných prostředků, protipožární opatření a likvidace následků použití zápalných prostředků nepřítele.

Organizace požární ochrany zahrnuje pasivní i aktivní opatření.

Mezi aktivní opatření zahrnujeme trvalý průzkum přípravy těchto nepřátelských prostředků k použití a jejich rychlé ničení. Důležité je, zjišťovat zprávy a údaje o možném připravovaném použití těchto látek. Charakteristické znaky těchto příprav mohou být — u dělostřelectva příprava nábojů se zápalnými látkami, přísun leteckých zápalných pum, nebo vyzbrojování nepřátelských jednotek ohňomety. Nejlepší ochranou proti nepřátelskému napadení v tomto období může být po zjištění těchto příznaků rychlé ničení nepřátelských skla-

dů zápalných látek, speciálních nábojů, zařízení pro přípravu speciální munice a prostředků pro dopravu těchto látek na cíle.

Pasivní opatření ochrany organizujeme před napadením, při jeho průběhu a po napadení, tj. po použití těchto prostředků nepřitelem. Velitelé jednotek a útvarů jsou odpovědní za udržení bojeschopnosti svých vojsk, což vyžaduje trvalá potřebná opatření k ochraně živé síly a bojové techniky před účinky zápalných látek nepřitele.

U živé síly nebude při napadení čas ke speciálním opatřením k ochraně, která proto budeme připravovat předem. To vyžaduje vybavit vojska prostředky k hašení požárů, záložní výstrojí a oděvem, ochrannými oděvy, materiálem, zařízeními pro úkryty, dostatečným počtem stavebního materiálu a mechanizačními prostředky k budování úkrytů i k hašení apod.

Vlastní požární ochrana vojsk zahrnuje:

a) Pozorování a varování vojsk o nebezpečí požárů.

Cílem je aktivovat všechna opatření požární ochrany. Tuto činnost zahajujeme na signál „požární poplach“, který má právo vyhlásit každý velitel jednotky, která je buď přímo ohrožena požárem, nebo u které požár vznikl. K vyhlášení signálu používáme všech druhů pojítek. Vojska uvádějí podle situace do pohotovosti požární techniku a připravují se k lokalizaci nebo k likvidaci požáru.

b) **Preventivní opatření u vojsk.** Probíhají v rámci ochrany proti zbraním hromadného ničení a mohou podstatně snížit rozsah škod a ztrát způsobených požáry. V rámci těchto preventivních opatření se zaměříme především k přípravě vojsk, techniky a materiálu k likvidaci požárů, na vytváření potřebných zásob materiálu (především hasicího), vyčleňování požárních hlídek, vytváření požárních skupin a přípravu požární výzbroje. V rámci preventivních opatření je účelné vést průzkum komunikací a záložních prostorů pro vojska v případě vzniku požárů, vytvářet protipožární průseky, ochranné pásy, odstranit hořlavé porosty, pořízovat ochranné nátěry proti ohni apod.

c) Zdravotnická opatření. Půjde o poskytnutí

- první pomoci, která záleží buď ve svépomoci, vzájemné pomoci, nebo v pomoci sběrače raněných, zdravotnického instruktora a zdravotníka;
- první lékařské pomoci;
- odborné chirurgické pomoci.

V rámci poskytování první pomoci, svépomoci a vzájemné pomoci hasíme hořící oděv a hořící látky na těle zasažených vojáků, nebo vyvádíme a vynášíme je z prostoru požáru. Současně ošetřujeme poranění podle stupně jejich popálení. Celkovou zdravotnickou pomoc organizujeme podle platných zásad jako u ostatních poraněných a nemocných.

d) **Zabezpečení vojsk požární technikou a materiálem.** Jde o vybavení v polních podmínkách předepsanou požární výzbrojí a náhradními prostředky. Zásady uvádějí příslušné předpisy a proto je nebudu rozvádět.

e) **Hašení požárů.** Představuje souhrn veškeré činnosti vojsk při lokalizaci a likvidaci požárů. V zásadě hovoříme o lokalizaci požáru v těch případech, kdy se snažíme zabránit pouze jeho rozšiřování. Při naprosté likvidaci požáru jde o opatření, která jsou nutná k jeho uhašení. Tyto způsoby činnosti, které se nazývají požární taktikou, závisí na situaci vojsk při vzniku požáru a na řadě podmínek, které ovlivňují možnosti vojsk při hašení požárů.

Za organizaci ochrany vojsk před požáry, čili za organizaci požární ochrany v poli, odpovídají velitelé a štáby všech stupňů. Všechna opatření požární ochrany plánují všechny velitelské stupně až do útvaru vto na základě rozhodnutí velitele a pokynů pro zabezpečení bojové činnosti vojsk, směrnic nebo nařízení nadřízeného štábu pro ochranu vojsk proti zbraním hromadného ničení, na základě návrhů na opatření příslušných velitelů a náčelníků druhů vojsk a služeb a na základě konkrétní situace vojsk v terénu.

Veškerá opatření požární ochrany vojsk zpracujeme do plánu ochrany vojsk proti zbraním hromadného ničení, do plánů ochrany a obrany míst velení a do pokynů k zabezpečení bojové činnosti vojsk.

Při řešení hlavních opatření požární ochrany vojsk v poli klademe hlavní důraz na určení způsobů pozorování a varování vojsk o nebezpečí požárů, na organizaci preventivních a zdravotnických opatření, na zabezpečení štábů a vojsk požární technikou a materiálem, na určení potřebných sil a prostředků k hašení požárů a na stanovení signálů požárního poplachu.

Při organizaci opatření k hašení požárů se velitel po zhodnocení situace v prostorech požárů (především požární situace, bojové situace a činnosti vojsk) rozhodne a vydá nařízení k hašení požáru. V tomto nařízení zpravidla určí hořící objekt nebo prostor a stanoví způsob hašení požáru, rozsah vyčleněných sil a prostředků k hašení a další opatření, jako např. opatření k dílčímu manévru štábu a vojsk z ohrožených prostorů, opatření k zabránění rozšíření požáru, k náhradě zničeného materiálu a požární techniky apod.

V souvislosti s organizací ochrany vojsk proti zápalným látkám se chci krátce zastavit u jednoho často diskutovaného problému a to názoru na rozmísťování štábů a vojsk v poli z hlediska požární ochrany.

Podle vžitých zásad jsme se dříve snažili rozmísťovat vojska téměř zásadně v lesích. Po získání prvních poznatků o používání zápalných látek americkými agresory v Koreji se u nás projevovala snaha rozmísťovat vojska více na okrajích lesů a štáby buď v osadách nebo smíšeným způsobem. Tato diskuse proběhla před řadou let i na stránkách našeho časopisu. Později jsme v naší přípravě nějak opomenuli řešit otázky požární ochrany vojsk, až v posledním období nám tuto problematiku zdůraznily poznatky z války ve Vietnamu a ze dvou izraelsko-arabských střetnutí.

Domnívám se, že bychom měli i v přípravě našich štábů a vojsk tuto problematiku řešit častěji a trvale procvičovat při každé příležitosti.

Při rozmísťování vojsk bychom měli více přihlížet k charakteru terénu, ke stupni jeho zalesnění i zástavbě a podle toho řešit možné způsoby rozmísťování.

Bude-li v daném terénu poměrně značný počet osad, nebude samozřejmě rozumné, abychom tyto osady nevyužili k rozmísťování vojsk, nebo alespoň k ochraně bojové a dopravní techniky. Při rozmístění vojsk v lesích se budeme snažit využívat pouze jejich okrajů a pokud je to možné více využívat smíšeného způsobu rozmísťování.

V žádném případě nelze stanovit pro rozmísťování vojsk nějakou šablonu, ale vždy se budeme řídit konkrétní situací a úkolem vojsk.

S otázkou organizace požární ochrany vojsk souvisí i celkové chápání jejího místa v komplexu ochrany vojsk proti zbraním hromadného ničení. V dřívějších letech jsme začlenění požární ochrany vojsk do celkové problematiky, související s komplexní ochranou vojsk, brali jako samozřejmé. Ochrana vojsk proti požárům patří sice do této problematiky, avšak v soudobých podmínkách nepřítel nezařazuje zápalné látky mezi zbraně hromadného ničení. Měli by-

chom proto počítat s použitím zápalných látok i při vedení operací a boje bez použití zbraní hromadného ničení. Bude proto účelné nechávat v současné době požární ochranu vojsk v komplexu ochrany vojsk proti zbraním hromadného ničení, ale jako samostatný druh zabezpečení bojové činnosti vojsk.

K praktickému výcviku vojsk v požární ochraně

Při použití zápalných látek nepřítelem budou kladeny na politickomorální a fyzický stav vojsk značné požadavky. Mohou je splnit jen vojáci, kteří jsou dobře vycvičeni i v ochraně proti zápalným látkám, dobře psychologicky připraveni a dovedou překonávat bázeň ze zápalných prostředků.

Tyto předpoklady můžeme očekávat jen u vojáků, kteří dokonale zvládli návyky v ochraně proti zápalným látkám, zejména proti napalmu, který jak známo, hoří na horizontálních i vertikálních stěnách a může podstatně ovlivnit vedení bojové činnosti vojsk i jejich morálně psychologický stav.

Široké možnosti nepříteli používat v soudobém boji zápalné látky a prostředky při vedení všech druhů bojové činnosti vojsk a možnost vedení války s použitím zbraní hromadného ničení vyžaduje, abychom organizovali základní výcvik všech vojáků v požární ochraně bez ohledu na jejich specializaci i odborné zaměření. Po zvládnutí návyků ve vykonávání všech opatření požární ochrany můžeme teprve přikročit k diferencovanému výcviku vojsk podle požadavků příslušné specializace. Vojska je účelné cvičit zpočátku jako samostatná zaměstnání, později spojit jednotlivé druhy příprav, zejména je trvale procvičovat v taktické a takticko odborné a ve vojenské přípravě.

Při organizaci výcviku vojsk k ochraně proti zápalným látkám je účelné zaměřit se především na seznámení vojáků se základními údaji o zápalných látkách, které používají armády našich protivníků, o prostředcích jejich dopravy na cíl, o jejich účinku a zásadách použití.

Dále je vhodné cvičit vojáky ke zvládnutí prostředků a organizace ochrany proti zápalným látkám, učit je zejména různým způsobům nakrytí zákopů, budování úkrytů a jiných objektů, ochraně vozidel, způsobům hašení požárů individuálními prostředky — improvizovanými, pláštěnkami apod. Dále je vhodné učit způsobům možné ochrany bojové techniky proti zápalným látkám, zejména ve využívání plachet, přístřešků, okopů s překrytím a předepsaných tabulkových a improvizovaných prostředků k hašení požárů.

V dalším postupu je vhodné naučit vojáky různým způsobům hašení požárů a ohně na technice i na lidech.

V závěru tohoto výcviku můžeme cvičit vojska na požárním cvičišti, kde lze procvičovat všechny možné způsoby překonávání ohně, hašení požárů v průběhu vlastní bojové činnosti i při vedení palby. Obdobná cvičiště máme již vybudována v řadě našich posádek a byla předmětem různých ukázek, takže není rutiné, abych se zabýval jejich podrobným popisem a možným způsobem jejich využívání při výcviku.

Podobné pokyny pro výcvik uvádějí příslušné předpisy a zaměřím se proto jen na některé praktické otázky, zejména na výcvik v ochraně proti napalmu.

Napalm se především používá na plošné cíle. Maximální ztráty způsobuje při překvapivém použití. Tento faktor překvapení lze vyloučit při ochraně proti napalmu jen v tom případě, kdy vojáci znají jeho účinky ničení a jsou-li dobře vycvičeni organizovat ochranu proti těmto prostředkům.

Jedním z hlavních opatření ochrany vojsk proti zápalným látkám a současně i opatřením ochrany proti jaderným zbraním je rozptýlení vojsk a jejich

ukrytí. Nejvýhodnější ochranou vojsk v poli jsou úkryty a překrytí zákopů. Vchody do úkrytů zakrýváme štíty, závěsy a plachtami, které brání proniknutí ohně nebo napalmu.

Při budování polních obranných zařízení nelze používat lehce zápalných a hořlavých materiálů. Pokud použijeme dřevo, natíráme obložení stěn zákopů a úkrytů hlínou, blátem, cementem, sádkou apod. V tomto případě zavádíme ohnivzdorné překrytí v úkrytech, na křížovatkách apod., které zabrání šíření ohně.

Těžká zranění osob při popálení nelze léčit bez odborného ošetření. Zvláště nebezpečná možnost je udušení kyslíčnickem uhelnatým, který vzniká při hoření. Při jeho koncentraci 1 % v atmosféře ztrácí člověk po jedné až dvou minutách vědomí. Proto je nutné v objektech zavádět ventilaci a větrání.

Vrchní oděv a pláštěnky chrání živou sílu na krátkou dobu před zapálením. Při vzniku jednotlivých ohnisek požárů lze je hasit speciálními plácačkami, plachtami a jiným příručním materiálem, který lze rychle použít.

Při ochraně techniky a motorových vozidel budujeme jednotlivé okopy, nebo úkryty, násypy a využíváme budov.

Dobrou ochranu před napalmem v létě tvoří les a listnaté křoví, které svými listy zadržují jeho spád, takže se rozptýlí v hustém porostu. Při slabém postřiku se napalm může rozptýlit, takže nevzniknou plošné ohně v terénu.

Na druhé straně nelze podcenit nebezpečí ohně v lese. Je účelné vojska rozptylovat jen na okrajích lesů. Proti šíření požárů v lese odstraňujeme polámané stromy a budujeme průseky.

Při dostatku času budujeme pro bojová vozidla a nákladní auta ochranné valy a odolné okopy nebo úkryty. Auta v zákopech natíráme blátem. Munici a PHM chráníme v zásobovacích místech okopy a úkryty a zabezpečujeme kruhovou obranou.

Napalm bude používán s překvapením, proto v oblastech napadení nemají vojáci čas na speciální opatření k ochraně. V těchto případech obdobně jako při jaderném napadení rychle likvidujeme napadení a organizujeme ochranná opatření. Osádky tanků musí ihned uzavřít příklopy tanků.

Oheň na autech hasíme pískem již při jeho vzniku. Používáme silnou vrstvu písku, aby jí hořící směs napalmu nepronikla a nehořela celá. Na kolmých stěnách a plochách je výhodnější použít bláto.

Po napadení zápalnými látkami organizujeme opatření k záchraně. První pomoc musí poskytovat všichni vojáci pod přímým řízením velitelů. Současně s poskytováním záchraně a první pomoci velitelé organizují obnovu spojení a velení, hlásí nadřízeným velitelům zjištěné ztráty, vyžadují pomoc, organizují odsun raněných do týlu a zahajují evakuaci poškozené techniky.

Úspěšná ochrana proti napalmu vyžaduje, aby každý voják znal jeho účinky a možnosti ochrany proti němu a aby byl přesvědčen, že ochrana je účinná.

Výcvik jednotek v činnosti při použití zápalných prostředků nepřítelem je velmi složitý a důležitý úkol, který vyžaduje trvalou pozornost všech velitelů.

Při organizaci různých taktickopořadových a taktických cvičení je vhodné hluboce promyslet a správně organizovat při taktické, střelecké a speciální přípravě i ochranu jednotek proti zápalným prostředkům nepřítele a učit vojska dovedné činnosti při likvidaci následků jejich použití.

Při organizaci výcviku je velmi důležitá i správná imitace zápalných prostředků, abychom dosáhli účinného psychologického účinku u vojsk.

Bojové použití samostatných výsadkových skupin

V soudobých dynamických operacích mohou významnou úlohu sehrát vzdušné výsadky, které mají velkou taktickou i operační pohyblivost. Jejich reálným a překvapivým bojovým použitím, s využitím účinků vlastních jaderných úderů, můžeme nejen zvýšit tempo operace, ale přenést boj do různé hloubky nepřátelského týlu a vytvořit tak optimální podmínky pro rychlé překonání důležitých překážek na jednotlivých směrech postupu vojsk.

Tyto požadavky může plnit vzdušný výsadek, který je vyzbrojen soudobou moderní bojovou technikou přizpůsobenou nejen pro vzdušnou přepravu, ale i její shoz padákovým způsobem. Pak bude vzdušný výsadek schopen vést aktivní bojovou činnost i samostatně po delší dobu.

Z historie známe, že v druhé světové válce proběhlo kolem 20 velkých vzdušných výsadkových operací v hodnotě brigád, divize, sboru i armády. Většina těchto operací i přes dlouhodobou přípravu skončila neúspěšně. Jednou z mnoha příčin byla malá zkušenost z bojového použití, dále nedostatek dopravních výsadkových letounů, nedůsledné vedení průzkum prostoru vysazení, špatné povětrnostní podmínky, které si přímo vynutily vysazení v několika koloběžích se značným časovým odstupem jako i značné problémy, které se vyskytly při zásobování vysazených vojsk vzduchem.

Zcela opačná byla situace při bojovém zasazení výsadkových jednotek v síle ro-

ty, čtyři, popř. skupiny složené z 5, 10 nebo i více příslušníků. Přitom celkový počet úspěšně vysazených skupin v průběhu druhé světové války dosahoval počtu několika set.

Známe nejméně jeden případ, kdy malá skupina účinně ničila železniční svršky, mosty, telegrafní, telefonní spojení, vojenské sklady, vedla diverzní činnost v přístavech, na letištích, na velitelských stanovištích anebo s ukořistěnou bojovou technikou pronikala do nových prostorů, zničila další objekty a tím způsobila značný chaos, dezorientaci v týlu nepřítele, znemožnila zásobování a vážně narušila jeho velení.

Známe též, že neustálá úhroza z vysazení vzdušných výsadků působí nejen na morální a psychologický stav velitelů a vojsk, ale vyžaduje organizaci dokonalého všestranného a nepřetržitého zajištění, které vyčerpává vojska a snižuje jejich bojeschopnost.

Přihlédneme-li ke skutečnosti, že v současné době všeobecná modernizace vojsk značně převyšuje úroveň, která byla na konci druhé světové války, můžeme přijmout závěr, že pokud nevytvoříme potřebnou vzdušnou nadvládu, narušíme systém PVO nepřítele v plánovaném směru bojového letu a prostoru vysazení, soustředíme dostatečné množství dopravního výsadkového letectva k vzdušné přepravě **jedním koloběhem**, vyčleníme podpůrné prostředky druhů vojsk a obsadíme přistávací plochy (letiště) padákovým

výsádkem, nemůžeme reálně počítat s úspěšným použitím taktických nebo operačních výsádků.

Zkušenosti z posledních válek jednoznačně potvrzují oprávněnou orientaci na speciální výsádky, diverzní nebo přepadové skupiny (ať již se jmenují jakkoliv), které jsou předurčené k plnění náročných a důležitých diverzně průzkumných bojových úkolů v různé hloubce nepřátelského týlu.

O úspěšném zasazení přepadových jednotek při překonání Suezského průplavu jsou pozitivní poznatky, které zevšeobecnil NGS ozbrojených sil EAR v interview, kde uvedl „... při překonání Suezského průplavu jedním z problémů bylo zabránit nepříteli, aby použil snadno zápalné látky, které měl ve značných zásobách uloženy v podzemních skladištích podél celé oblasti kanálu. Všechna skladiště byla navzájem propojena potrubím, které ústilo do kanálu. Během několika okamžiků bylo možné z kanálu vytvořit ohnivou prakticky nepřekročitelnou hráz. K vyřazení skladišť byly připraveny malé, speciálně připravené přepadové jednotky. Jejich bojové zasazení bylo velmi úspěšné. Nepříteli se nepodařilo využít ani jedno z připravených skladišť. Navíc autor plánu na využití snadno zápalných látek — izraelský specialista — padl do zajetí.“

Jsem toho názoru, že této problematice bychom v našich podmínkách měli věnovat potřebnou a právem zvýšenou pozornost.

V článku uvedu některé názory na celkové složení samostatné skupiny, její význam, pravděpodobné úkoly, místo, hloubky a délku bojové činnosti jako i hlavní přípravy na bojovou činnost v týlu nepřítel. Prakticky chci ukázat na možnou variantu bojového použití samostatné skupiny, která by vytvářela určitou základní jednotku pro plnění speciálních a různorodých bojových úkolů v týlu nepřítel.

Samostatnou skupinu tvoří jednotka předurčená k diverzně průzkumné činnosti, sabotáži, ničení a plnění speciálních úkolů různého charakteru v týlu nepřítel a zápolí. Podle různých způsobů přípravy a proniknutí k cíli nebo objektu v týlu nepřítel můžeme samostatnou skupinu rozdělit na vzdušnou, pozemní a námořní. **Vzdušná samostatná skupina** se zpravidla podle způsobu dopravy na cíl bude dělit na padákovou, vrtulníkovou nebo kombinovanou. **Pozemní samostatná skupina** bude k proniknutí do týlu nepřítel využívat mezer v sestavě nepřítel, odkrytých boků, styků, nepřehledný

terén a vlastní nebo ukořistěnou bojovou techniku, OT, tanků, různých dopravních prostředků nebo pěšího přesunu. **Složení** samostatné skupiny může být různé. Výhodné je mít ve skupině dvě podskupiny, které svou organizací a výzbrojí budou schopny podle potřeby plnit dočasné i samostatné úkoly. Navíc bude vytvořena i potřebná zastupitelnost jednotlivých odborností. V organizační struktuře samostatné skupiny kromě velitele a dvou velitelů podskupin bude v každé podskupině 8—12 příslušníků těchto odborností:

— kulometník, nabíječ, pancéřovník, odstřelovač, specialista pro klasické trhaviny, specialista pro jaderné zbraně, spojač a chemik;

— při zvýšeném počtu zařadíme operátora PTRS, spojače pro spojení mezi podskupinami a zdravotního instruktora.

Celkem v samostatné skupině může být 18—26 příslušníků. Přitom každý bude mít druhou odbornost. Skutečné složení samostatné skupiny bude bezprostředně ovlivňovat charakter a důležitost bojového úkolu. V některých případech může mít více kulometů, ručních protitankových zbraní nebo kompletů PTRS. Zejména v podmínkách, kdy jednotlivé objekty nepřítel budou silně stráženy a možnost přístupu nebo proniknutí do bezprostřední blízkosti bude znesnadněn, pak k účinnému narušení objektu můžeme využít palebného přepadu PTRS i z větší vzdálenosti.

Ve výzbroji samostatné skupiny může např. být celkově 22 samopalů, 2 kulometry, 12 pistolí, 4 signální pistole, 4 odstřelovací pušky, 2 pancéřovky RPG-7 a dva komplety PTRS. Dále kolem 5 000 ks nábojů, 120 RG, 350 kg vysokobrizantní plastické trhaviny s potřebným počtem rozněkovačů, rozbušek, zápalnice, bleskovice, elektrických palníků včetně tranzistorových roznětlačů a zařízení umožňující dálkové odpálení.

Samostatná skupina svou organizační strukturou a výzbrojí bude plně přizpůsobena k diverzní činnosti. Navíc možnost variabilního zařazení jednotlivců do podskupin podstatně zvyšuje celkovou bojeschopnost samostatné skupiny. Palebná hodnota samostatné skupiny při porovnání se skupinou hloubkového průzkumu, průzkumnou skupinou nebo i padákovou četou je několikrát vyšší.

Současně je nutné ukázat na rozdílnost bojového zaměření mezi jednotkami hloubkového průzkumu a samostatnou skupinou. V souladu s článkem 1 předpisu Zprav-1-1 „... jednotky hloubkového průzkumu provádějí průzkum v sestavě

nepřítele. Jejich **hlavním úkolem** je průzkum nejdůležitějších cílů a objektů, především jaderných zbraní a ostatních prostředků hromadného ničení, vojska v prostorech soustředění a na přesunu, místa velení a radiotechnické prostředky nepřítel. V sestavě nepřítel mohou provádět destrukční činnost... Zpravidla po destrukční činnosti skupiny hloubkového průzkumu v důsledku protiopatření nepřítel přestávají plnit jejich prvořadý a rozhodující úkol — průzkum.

Samostatná skupina silnější a lépe vyzbrojena je přímo předurčena k diverzní činnosti. Po splnění bojového úkolu v jednom prostoru může se přesunout do předem stanoveného jiného prostoru a pokračovat v ničení v týlu nepřítel. Vyzbrojení a materiální zabezpečení umožňuje samostatné skupině splnit 3—4 diverzní úkoly. Při zasazení podskupin může plnit bojový úkol souběžně na dvou místech vzdálených od sebe i několik km.

Organizační struktura samostatné skupiny může být různá a tudíž můžeme docílit buď zvýšení palebné síly, anebo váhy ženijní munice. Podle potřeby může celkový počet samopalů snížit a zvýšit počet UKL, RPG-7 a PTRS. To bude záviset na tom, zda bude plnit úkol samostatně nebo v součinnosti s dalšími samostatnými skupinami. Tím se celková variabilita podstatně zvýší a umožní nadřízenému veliteli podle kvality cíle (objektu) přizpůsobit organizační strukturu samostatné skupiny. Tzn., že podle důležitosti objektu nepřítel můžeme složení samostatné skupiny bezprostředně ovlivnit sloučením 3 i více podskupin, které budou plnit bojový úkol v úzké součinnosti, popř. v rámci většího diverzního odřadu.

K zabezpečení optimálního použití samostatné skupiny v týlu nepřítel je třeba učít samostatnou skupinu v síle 18 až 26 osob z těchto důvodů:

- v samostatné skupině se opakuje dvakrát jednotlivé odbornosti, což umožňuje podle potřeby vytvořit dvě podskupiny, které jsou schopny plnit i samostatný bojový úkol;

- podskupina může mít 8—9 příslušníků nebo při zesílení specialisty druhů vojsk až 12 osob;

- uvedený počet osob v samostatné skupině nebo podskupině umožňuje vzdušnou přepravu a vysazení z jednoho dopravního výsadečkového letounu současných typů IL-14 T, AN-2, vrtulníku MI-4, MI-8, MI-2 nebo vývojového typu L-410;

- zabezpečení přeletu samostatného dopravního výsadečkového letounu nebo

dvojice v přízemní výšce bude klást minimální požadavky na ostatní druhy vojsk;

- samostatná skupina při správném řízení může svůj pobyt v týlu nepřítel do zahájení rozhodující akce utajit a po diverzi při rozčlenění do podskupin může skrytě manévrovat v jakémkoliv terénu;

Uvedený početní stav samostatné skupiny má i celou řadu dalších výhod, které spočívají v tom, že:

- samostatná skupina ve výchozím prostoru pro vysazení může být soustředěna co nejbližší k frontě, čímž odpadne několikahodinový přelet z vlastního týlu do prostoru vysazení a vedení bojové činnosti;

- na odletových letištích nebude nutné soustřeďovat větší počet dopravního výsadečkového letectva;

- jednotlivé typy letounů předurčené pro samostatné skupiny mohou startovat z travnatého povrchu s minimálními parametry;

- naložení materiálu a nasednutí samostatné skupiny na odletovém letišti proběhne v minimální době. Tím se podstatně sníží pravděpodobnost jakéhokoliv zásahu ze strany protivníka;

- vzdušná přeprava si nevyžádá tak rozsáhlé opatření z hlediska stíhacího bombardovacího letectva a ostatních druhů vojsk;

- do prostoru vysazení může přelétávat v malých skupinách dopravního výsadečkového letectva nebo jednotlivě v přízemní výšce do 200 m nad terénem. V takových případech bude ohrožení letounů v mezích přijatelného rizika;

- vysazení může probíhat ve výšce do 200 m/SOL, čímž se podstatně sníží požadavky na rozměr doskokové plochy na několik set metrů. Např. pro padákový výsadečkový pluk se zpravidla určují 2 až 3 doskokové plochy, každá o rozměrech 1×1,5 km až 3×4 km;

- podstatně se prodlouží délka bojové činnosti v týlu nepřítel za aktivního působení v nepravidelných intervalech co do času, prostoru a intenzity;

- může utajit svoji přítomnost v týlu nepřítel a zasadit překvapivé údery kdekoliv tam, kde to bude v daném okamžiku nejvíce potřeba zpravidla najednou na více místech velkého prostoru nebo postupně s dodržením gradace co do síly a způsobu ochromení živé síly a bojové techniky nepřítel;

- existence samostatných skupin ovlivňuje ekonomická a materiální hlediska a požadavky na počty lidí.

Žádná moderní armáda se dnes neobejde bez složitých elektronických systémů, bez kterých je nemožné účinně používat raketové jaderné prostředky, letectvo, systém PVO, spojení a velení. Současně se neobejdou bez nepřetržitého přísunu nejrůznějšího životně důležitého materiálu. Tyto systémy jsou zpravidla umístěny v hloubce nepřátelského území, přitom jsou pohyblivé, dobře zamaskované a střežené. Proto je můžeme těžko vyřadit klasickými zbraněmi. Význam samostatných skupin v příští moderní válce neobyčejně vzroste, protože budou moci aktivně působit proti nejcitlivějším místům sestavy nepřítele. Prakticky budou ničit nebo blokovat tato „nervová“ centra v rozhodujícím období, což může podstatně ochromit nejen palebnou sílu, ale i obrannou schopnost nepřítele a tak určitým způsobem ovlivnit průběh operací. Význam samostatných skupin bude též dán úlohou, místem a vlivem na bojovou činnost vlastních pozemních vojsk.

Pro reálné určení úlohy a místa samostatných skupin v příští možné válce vycházím z předpokládaných úkolů vševojskové armády v útočné operaci. Na nich budou závislé i hlavní úkoly, které samostatné skupiny budou moci plnit. Při stanovení hlavních úkolů samostatným skupinám vycházím nejen z obecných a hlavních cílů diverzní činnosti, ale i celkového požadavku vedení boje se silami a prostředky nepřítele v celé šířce a hloubce jeho sestavy.

Z hlediska důležitosti můžeme rozdělit jednotlivé objekty v zájmovém prostoru pravděpodobně bojové činnosti do kategorií:

- objekty palebného systému;
- objekty velení a spojení;
- objekty zásobovacího systému;
- objekty administrativní a politické;
- jiné objekty.

Podle kategorizace objektů a cílů přímě stanovíme, které objekty a v jakém pořadí ničit. Zpravidla budeme diverzní činností ničit polní, pohyblivé cíle a cíle bodové.

Za hlavní úkoly samostatných skupin třeba považovat:

1. U objektů palebného systému bořit a ničit:

- rozhodující zařízení taktických a operačně taktických prostředků jaderného rapadení v prostorech bojového rozmístění s důrazem na palebná postavení a za přesunu do nových prostorů;
- letouny-nosiče jaderných zbraní rozmístěné na letištích;
- sklady jaderné munice;

— prostředky protivzdušné obrany nepřítele protiletadlové raketové systémy a řízené střely;

— stíhací a stíhací bombardovací letouny na letištích;

— vrtulníky a prostředky hromadné přepravy aeromobilních svazků.

2. U objektů velení a spojení ničit:

— systém řízení vojsk s důrazem na místa velení jednotlivých praporů brigád, svazků, armádních sborů, polních armád a taktických leteckých velitelství;

— prostředky rádiového a radioreléového spojení, vojenské televize, rádiového dálkového ovládání, radionavigace, radiotechnického průzkumu, radiolokátory, protiradiotechnické prostředky a infratechniku;

— radiotechnický systém PVO s důrazem na přehledové naváděcí, řídicí a střelecké radiolokátory, zařízení k identifikaci, rádiové a radioreléové spojení, dálkové ovládání pozemních i palubních protiletadlových raket;

— radiotechnický systém k zabezpečení řízení činnosti letectva a bezpilotních prostředků s důrazem na pozemní a palubní rádiové a radionavigační prostředky, radiolokátory, infraprostředky a zařízení k radiotechnickému průzkumu a zaměřování;

— radiotechnický systém nepřítele k zabezpečení nepřetržité a spolehlivé činnosti vlastních radiotechnických prostředků;

— seismické detektory osob a bojové techniky např. typu PERSID-4A a AIDS-10;

— týlová velitelská stanoviště a týlová zařízení;

— orgány regulační a pořádkové služby;

— systém spojení, skupiny štábů, štábní a spojovací vozidla;

— důležitou bojovou týlovou techniku;

— sklady vojenské techniky, materiálu všeho druhu s důrazem na sklady s jadernou municí, speciálními pohonnými hmotami a konvenční municí;

— pomocné jednotky při nakládání a vykládání důležitého materiálu;

— velitelství a teritoriální jednotky během přeprav po železnici a při automobilních přesunech;

— narušovat mobilizační rozvíňování;

— odřady k zabezpečení pohybu, jednotky určené pro úpravu cest a komunikací.

3. U objektů zásobovacího systému ničit:

— střediska výroby důležitého vojensko-hospodářského materiálu;

- systém přívodů a zdrojů elektrického proudu, plynu a pitné vody, hydrostavy a jiná energetická zařízení;
- jednotky ochrany jednotlivých objektů;
- přečerpávací stanice a potrubí vedoucí k nim;
- zásobování vojsk všeho druhu, ropovod, naftovod, produktovody;
- zásobovací cesty, vykládací a nakládací místa;
- sklady s důležitým materiálem s důrazem na munici, pohonné hmoty;
- sklady se speciální leteckou municí např. typu PANDORA, MEDUSA a DRAGON SEED.

4. U důležitých administrativních a politických objektů narušovat:

- ekonomickou a vojenskou sílu neustálým znepokojováním a udržováním v nepřetržitém napětí, ve kterém prostoru (místě) dojde k další diverzi;
- státní správu nepřítele neustálou dezorganizací;
- evakuaci, dopravu, zásobování všeho druhu s důrazem na mobilizační střediska;
- celkové řízení na teritoriu;
- mosty, obsazovat soutěsky, zřizovat závaly, zátaras se zpožděným odpálením s cílem narušovat silniční, železniční a vodní síť, intenzitu přeprav, ničit důležitá komunikační zařízení.

5. U jiných objektů organizovat:

- osvobození československých a spojeneckých vojáků spřátelených armád ze zajateckých táborů;
- pomoc partyzánskému hnutí, vytvářet partyzánské skupiny a činnost těchto skupin bezprostředně řídit, vést partyzánskou válku;
- zmocňovat se důležitých vojenských a státních představitelů nepřítele;
- vyhledávat nové základny operačního a strategického letectva.

Vzhledem k velkému počtu objektů v sestavě nepřítele, které jsou navíc členěny do velké hloubky, není dosti možné předpokládat jejich účinné ničení soustředěnou činností současnými vzdušnými výsadky.

Celkový rozsah pravděpodobných úkolů, které mohou samostatné skupiny plnit, zvětšují význam a možnosti jejich použití v bojích a operacích všeho druhu. Tím se bojová činnost tohoto druhu výsadku stane trvalou a významnou složkou vševojenského boje a operace.

V příští možné válce za složitých situací, zejména při ničení rozměrově malých, ale důležitých stacionárních nebo

mobilních cílů v týlu nepřítele, najde plnohodnotné uplatnění vysazení většího počtu samostatných skupin nebo podskupin se sestavy vzdušného výsadku. Tyto samostatné skupiny a podskupiny budou moci účinně pokrýt určitý prostor a pásmo, které bude pod jejich kontrolou, což zesílí pevnost a pružnost týlu pravděpodobného nepřítele. Prakticky bojová činnost hlavních pozemních sil vševojskové armády bude doplněna o aktivní diverzní činnost co do času, prostoru a intenzity ničení.

Úloha samostatných skupin je dána celkovým charakterem důležitostí předpokládaného zájmového prostoru a počtem jednotek zbraní hromadného ničení, letectva a pozemního vojska, systému řízení, velení, navádění radiotechnickými prostředky jako i soudobou silnou protivzdušnou obranou protivníka a možnostmi jejího úspěšného překonání menšími skupinami letounů. Tato úloha narůstá při vysazení většího počtu samostatných skupin k dočasnému „ovládání“ míst a prostorů, k zabránění nočních přesunů, zásobování, vytváření chaosu, dezorganizace a dezorientace jednotek nepřítele. Bude navíc zdůrazněna celkovým významem těchto jednotek při bojové činnosti v týlu pravděpodobného nepřítele a současně také bude ovlivněna místem v operační sestavě pozemního vojska.

Každý prvek operační sestavy vševojskové armády má své místo, které je dáno především úlohou a významem. Proto i samostatné skupiny, jako nový a progresivní prvek vzdušných výsadků, budou mít v každé moderní armádě své místo, tak jako mají své místo v operační sestavě raketová vojska, zálohy u armád nebo předsunuté oddíly u divizí.

Místo samostatných skupin v operační sestavě armády je určováno bojovým úkolem, optimální možností vzdušné přepravy, minimálními požadavky na bojové a materiální, technické a zdravotnické zabezpečení a dále možnostmi rychlého přechodu z mírového do válečného stavu. Je také dáno schopností s předstihem plnit náročné speciální úkoly v týlu nepřítele, které vzhledem ke konfiguraci terénu a mobilnosti malých důležitých objektů nelze účinně ničit soudobými padákovými a jinými prostředky.

Hloubka vysazení samostatných skupin bude závislá na charakteru bojového úkolu, celkovém uskupení a situaci nepřítele v prostoru vysazení, organizační struktuře samostatné skupiny, pravděpodobné délce bojové činnosti, konfiguraci terénu, roční době, povětrnostních podmínkách,

možnostech dodatečného zásobování a způsobu přepravy do týlu nepřítel. Optimální hloubka vysazení je od 20 do několika set km. Přitom vycházím z předpokladů, že vysazení do 20 km nebo nad 300 km bude plně ovlivňovat celková situace a důležitost diverzního úkolu. Vzhledem k značné přesycenosti části týlového prostoru divizí pravděpodobného nepřítel v hloubce 20–40 km bojovými jednotkami všeho druhu předpokládám možné použití samostatných skupin i v síle podskupiny. Přitom v této hloubce může působit několik samostatných skupin a podskupin ve vzájemné součinnosti nebo i samostatně.

Soudobé prostředky ozbrojeného zápasu přímo nutí vzdušné výsadky vést aktivní, ale převážně rozptýlenou činnost. Požadavek vedení rozptýlené bojové činnosti bezprostředně ovlivňuje skutečnost, že při realizaci dosavadního pojetí soustředěné bojové činnosti budou nepříteli vytvořeny optimální podmínky pro použití jaderných zbraní a ostatních prostředků proti vzdušnému výsadku. Právě rozptýlená vysoce aktivní a manévrová bojová činnost tuto možnost téměř vylučuje.

V podmínkách přísti možné války, v kterých se nepředpokládá s vytvořením souvislé fronty, kdy dojde k rozsáhlému ničení, do značné míry zatarasení komunikací k znesnadnění pohybu pozemních vojsk narůstají možnosti efektivního použití samostatných skupin nejen na frontě, ale i v zálohi. V těchto podmínkách se těmto samostatným skupinám naskýtá široké pole působnosti. A právě tyto skutečnosti zdůrazňují význam, úlohu, místo a potřebu samostatných skupin v rámci vševojskové armády.

Kvalitní příprava samostatných skupin pro bojovou činnost v týlu nepřítel bude součástí komplexní přípravy a předpokladem pro zdárné splnění uloženého úkolu. V důsledku rychle se měnící situace na frontě a v týlu nepřítel chceme dosáhnout podstatného zkrácení přípravy samostatných skupin na minimální dobu. Z těchto důvodů musíme celkovou přípravu skupiny vysoce a účelně organizovat. Vyčleněnou dobu musíme maximálně využívat při dodržení konspiračních zásad. Optimální varianta vlastní přípravy samostatné skupiny pro bojovou činnost bude zahrnovat:

- určení prostoru pro celkovou konspirační přípravu včetně stanovení, kdo bude kontrolovat přípravu a v jakém rozsahu;

- celkové složení včetně doplnění osob a materiálu;

- zpracování časového rozpočtu celkové přípravy;

- zpracování přesunu na odletové letiště, stanovení osy přesunu a dopravního prostředku;

- rozpracování bojového úkolu samostatné skupiny;

- přezkoušení všech jednotlivců ze znalostí konkrétních úkolů;

- organizaci součinnosti k sladění vnitřní a vnější činnosti popř. s ostatními samostatnými skupinami;

- odběr a uložení veškerých osobních potřeb, písemností a dokladů;

- kontrolu zkompletovaného materiálu a ustrojení do padáků;

- přesun na odletové letiště a odlet samostatné skupiny.

Minimální potřeba času pro vlastní přípravu samostatné skupiny v navrhovaném rozsahu bude zpravidla několik hodin.

Vlastní příprava samostatné skupiny zahrnuje studium terénu, vydání bojového rozkazu nadřízeného velitele samostatné skupiny, organizaci součinnosti a podle času nácvik nejdůležitějších úkonů.

Uvedu možnou variantu obsahového zaměření vlastní přípravy samostatné skupiny:

U bojového úkolu půjde zpravidla o pochopení situace nepřítel, zapamatovat si možné prostory střetnutí, předpokládanou sílu nepřítel, jakými silami může působit proti skupině a z kterých směrů nebezpečné prostory z hlediska použití jaderných, chemických nebo biologických zbraní. Dále znát v potřebném rozsahu vlastní úkol samostatné skupiny, kolik objektů má zničit, vyřadit, jejich význam, pravděpodobnou ochranu, způsob ničení, předpokládanou spotřebu materiálu, možnost kořistění a způsob doplnění. Časové údaje k dosažení jednotlivých objektů, doby jejich vyřazení, způsob manévru do jiného prostoru a předpokládanou činnost při vyčlenění podskupin. V dalším bude nutné si osvojit prostory hlavní záložní základny (pokud bude v týlu nepřítel zřizována), způsob přístupu, hesla a signály k vzájemné identifikaci a způsob střetnutí. Místa odeslání a příjmu zpráv. Místa určená pro shoz a odběr materiálu při dostatečném zásobování, způsob vytýčení, signály a systém odběru a uchování.

U studia terénu je nutné, aby každý příslušník samostatné skupiny získal potřebný přehled o podrobné znalosti terénu v prostoru bojové činnosti, hlavních rysech terénu, markantních bodech, přístupu, celkové konfiguraci terénu a je-

ho výhod a nevýhod pro činnost samostatné skupiny. Podrobné studium začíná od plánované hlavní a záložní doskové plochy, jejího povrchu, stupně jednotlivých překážek, charakteristických zvláštností a možností jejich využití pro orientaci na směru postupu, členitosti cokoliv doskové plochy, porostů pro využití pomocného shromáždění, uložení materiálu nebo raněných.

Dále bude zaměřena na studium hlavních záložních osy přesunu do prostoru bojové činnosti, místa odpočinku, zastávek, prostory zajištění, léček a na prostory zřizování nástrah proti možnému postupu nepřítele. Současně také na prostory pro stanovení pomocných shromaždišť v případě rozprášení skupiny nebo při probíjení se po dvojicích z obklíčení při blokování prostoru jednotkami teritoriální obrany nepřítele.

Při studiu terénu si musí skupina dokonale osvojit prostor rozmístění jednotlivých objektů, charakteristiku terénu v jejích blízkosti, výhody, nevýhody, možnosti přístupu, způsob odchodu a systém oklamání nepřítele. Dále si musí přesně zapamatovat názvy osad, samot, význačných dominant, průmysků a charakteristiku hlavních komunikačních sítí. K tomu bude využívat plastických stolů nebo leteckých snímků malého měřítka (podle času na přípravu).

Vzhledem k tomu, že většina bojové činnosti bude probíhat v noci, nebo za ztížených podmínek, bude nutné mít předeem stanoveny azimuty, signály pro vzájemnou identifikaci uvnitř samostatné skupiny a s druhými samostatnými skupinami. Dokonalé studium terénu bude také rozhodující nejen pro pochopení bojového úkolu, ale i organizaci součinnosti co do času, prostoru a předpokládané síly.

Při organizaci součinnosti musí každý jednotlivec dokonale znát, kolik jakého materiálu použije a spotřebuje v průběhu bojové činnosti, způsob konzumace konzervových dávek a systém hlášení o spotřebě veliteli podskupiny a pak veliteli samostatné skupiny. Současně musí znát systém vytvoření nedotknutelných zásob a způsob uschování. Mezi hlavní otázky bude patřit i způsob poskytování pomoci raněným, způsob jejich soustředění, ukrytí a střežení. Současně také systém střídání přímého zajištění, odpočinku a renovace sil, dávkování a kon-

zumaci stravy za ztížených podmínek k přežití.

Na závěr organizace součinnosti proběhne možná rozehra bojové činnosti samostatné skupiny po jednotlivých etapách, např.:

- činnost při napadení nepřítele bez prostředků po vysazení;

- činnost při prozrazení během přesunu k objektu nebo při odchodu od objektu;

- činnost při vysazení do zamořeného prostoru, neplánovaného nebo neznámého terénu;

- činnost při ztrátě spojení, vážném zranění nebo situacích, kdy dojde k narušení možnosti plnit předurčený úkol.

Příprava samostatné skupiny bude zpravidla končit odevzdáním všech pracovních a osobních dokladů, kontrolou úplnosti materiálu a techniky. Ve vyčkávacím prostoru velitel samostatné skupiny nebo zástupce pro výsadkový výcvik naposled zkontroluje správnost ustrojení do řadáků, přízpůsobení výstroje, výzbroje a výsadkových nebo speciálních zásobníků. Výsledek kontroly zaznamenaný na jmenový seznam, který také za správnost podepíše. Potom odchází se skupinou do vyčleněného dopravního výsadkového letounu. Podle vzdálenosti dopravního výsadkového letounu se přesune pěšky nebo přiděleným dopravním prostředkem. Dopravní prostředky budou odjíždět z odletových letišť zpět do vyčkávacího prostoru 20—30' po odletu samostatné skupiny.

V závěru chci zdůraznit, že v současné době v jednotlivých západních imperialistických státech dochází k stále většímu rozvoji speciálních jednotek. Tyto jednotky přecházejí od původního průzkumného zaměření více k orientaci na plnění diverzních úkolů.

Tuto skutečnost bereme v úvahu zejména proto, že jejich bojové předurčení je zaměřeno především proti socialistickým státům.

K plnění internacionálního úkolu při obraně socialismu by bylo výhodné mít u vzdušných výsadků samostatné skupiny, které budou připraveny plnit různé diverzní úkoly v týlu nepřítele buď samostatně na velkém prostoru, nebo formou bojové činnosti v součinnosti se vzdušnými výsadky.

PRESUN NA VEĽKÉ VZDIALENOSTI

V článku sa zmienim o niektorých otázkach presunov na veľké vzdialenosti. S touto problematikou sa už zaoberáme niekoľko rokov jak teoreticky, tak i prakticky či už pri jednotlivých cvičeniach s podriadenými štábmi a vojskami, alebo i pri spoločných cvičeniach v rámci Varšavskej zmluvy.

V prvom rade si treba uvedomiť, že vedenie ozbrojeného zápasu terajšími prostriedkami si vynútilo i zmeny vedenia bojovej činnosti. Dynamika boja a vedenie súdobých operácií veľmi ovplyvňuje zabezpečenie presunov vojsk zvlášť na veľké vzdialenosti, pretože pred zahájením operácie nie je možné sústrediť všetky sily do malého priestoru – tieto by poskytovali nepriateľovi vhodné ciele pre použitie zbraní hromadného ničenia a na druhej strane by bolo možné odhaliť náš zámysel na základe celkového uskupenia vojsk. Preto vojská musia byť kedykoľvek schopné presunúť sa na veľké vzdialenosti, pritom treba počítať s nebezpečím použitia ZHN, letectva i chemických zbraní. Toto všetko bude mať vplyv na nerušené presuny. Preto v súčasnej dobe má rozhodný význam organizácia a zabezpečenie presunov.

Podľa poznatkov sovietskej i našej armády a na základe cvičení je možné povedať, že presuny z celkovej bojovej činnosti zaujímajú 60–70 % činnosti vojsk.

Cieľom presunov je prepraviť vojská z jedného priestoru do druhého pri zachovaní ich úplnej bojaskopnosti. Vždy musíme na konci presunu vidieť možnosť zasadenia jednotky do boja.

V článku rozoberem presun po vlastnej ose.

Vojská presunujeme podľa úlohy a situácie:

- z týlu k fronte;
- od fronty do týla;
- pozdĺž fronty.

Najčastejšie budeme používať dva druhy presunov, zatiaľ čo tretiemu druhu, tj. presunu pozdĺž fronty sa budú vojská na taktickom stupni vyhýbať

vzhľadom k veľkej možnosti zraniteľnosti boku pochodovej zostavy. Na stupni operačnom budú vzhľadom k manévrovému charakteru terajších operácií častým zjavom.

Pri presunoch na veľké vzdialenosti pôjde predovšetkým o presuny z týlu k fronte.

Pri určovaní primerenej pochodovej rýchlosti by podľa môjho názoru bolo správne vychádzať na základe poznatkov z cvičení z technického vybavenia zväzkov, útvarov a jednotiek, počítať za základnú pochodovú rýchlosť vo dne 25 km a v noci 20 km.

Praktické skúsenosti a poznatky z cvičenia ukazujú, že tanky a obrnené transportéry vzhľadom k ich neustálemu technickému zdokonaľovaniu sú schopné týchto rýchlostí dosiahnuť.

Preto je účelné určovať jednotnú priemernú pochodovú rýchlosť pre všetky druhy vozidiel v prúde 25 km/h vo dne a 20 km/h v noci. Vychádzam z predpokladu, že väčšina prúdov bude vytváraná predovšetkým z tankových jednotiek a z jednotiek vybavených obrnenými transportérmi. Týmto opatreniami by bolo uľahčené zplánovanie i riadenie presunov.

I napriek tomu však vojská pri všetkých presunoch musia usilovať vždy o dosiahnutie maximálnych rýchlostí pohybu.

Podľa konkrétnych podmienok je treba pri určovaní priemernej pochodovej rýchlosti a celodenného pochodového výkonu vychádzať z:

- úlohy;
- dĺžky pochodových prúdov;
- pripravenosti veliteľov, vojsk a technického stavu bojovej techniky;
- počtu a stavu komunikácií a konfigurácie terénu;
- počasia, dennej a ročnej doby;
- organizácie zabezpečenia odchodu.

Jedným z dôležitých činiteľov pri určovaní priemernej pochodovej rýchlosti bude úloha, ktorú divízia alebo pluk má po pochode plniť. Za situácie, kedy bude zväzok alebo útvar plniť úlohu za zložitých časových podmienok, alebo pri prekonávaní rozsiahleho zamoreného priestoru s vysokou úrovňou radiácie, bude nutné stanoviť vyššiu pochodovú rýchlosť než 25 km.

Podľa Vševojsk-1-1 priemerný celodenný pochodový výkon môže dosahovať 200—250 km i viac. Na základe poznatkov z rôznych cvičení, podľa môjho názoru, je možné dosiahnuť i väčších pochodových výkonov, 300—350 km, pretože súčasná technika je dokonalejšia. To však na druhej strane vyžaduje prijať také organizačné opatrenia u riadičov i pri organizácii presunu, ktoré by zabezpečili zvýšenie pochodového výkonu.

Okolnosť, ktorá hrá dôležitú úlohu pri dosahovaní vysokej pochodovej rýchlosti je pripravenosť vojsk a bojovej techniky.

Praktické presuny na veľké vzdialenosti sú veľmi náročné a ich úspech je závislý na celej rade zdanlivých maličkostí, ktoré sú teoreticky obecné známe, ale v ich praktickej realizácii chýba doteraz pevný návyk. Je jasné, že riadiť akýkoľvek dopravný prostriedok a tým viac napr. tank niekoľko dní alebo nocí za sebou, často za zložitých povetnostných podmienok, je duševne i fyzicky veľmi namáhavé. Toto musíme zvlášť brať v úvahu u nováčkov i u väčšiny záloh. Nesmieme pri tom však zabúdať na to, že na konci presunu musia byť jednotky schopné z chodu zahájiť boj.

Jedným z významných a zložitých problémov zabezpečenia úspechu presunu je práve starostlivosť o riadičov pásových i kolových vozidiel. Nejde pri

tom o žiadne zvláštne otázky, ale ide o to, neustále myslieť na ľudí a režim ich života, na techniku. Za presunu režim rozumne upraviť tak, aby mohli splniť svoje povinnosti a aby si v potrebnej miere i odpočinuli. Pri presunoch na veľké vzdialenosti musíme vypestovať základné návyky riadičov zvlášť po príjazde do určeného priestoru. Približný postup činnosti by mal vyzeráť tak, že riadič zájde s vozidlom na určené miesto, zamaskuje ho, prehliadne a doplní PHM, potom sa naje a odpočíva. Je to síce prosté, ale účinné. Vyžaduje to však od veliteľov všetkých stupňov náročnosť a schopnosť zorganizovať činnosť útvaru alebo zväzku tak, aby bola včas pripravená strava, včas prisunuté PHM a pod. V praxi našich útvarov a zväzkov sme svedkami toho, že často čas pre odpočinok riadičov sa ztráca v neorganizovanosti pohybu útvaru alebo zväzku v danom priestore. To znamená, že maskovanie sa začína napr. za hodinu po zaujatí priestoru, nie je včas pripravená strava a prisunuté PHM a tak sa stáva, že riadiči sú neustále rušení v ich odpočinku.

Prax vojsk pri cvičeniach však potvrdzuje, že riadiči pri správnej organizácii režimu ich činnosti dokážu prekonávať bez havárií veľké vzdialenosti v značne zložitých podmienkach. Je však treba, aby starostlivosť o nich sa stála trvalým záujmom všetkých veliteľov a politických orgánov. Nie je možné mnohokrát napríklad súhlasiť so snahou niektorých príslušníkov štábu a v niektorých prípadoch i veliteľov zjednodušiť si zložité podmienky stravovania za pochodu na veľké vzdialenosti vydaním studenej stravy. Je pravdou, že sa tomu v rade prípadov nevyhneme, ale nesmie sa z toho stáť pravidlo. Pred zahájením pochodu a po jeho ukončení musí byť vydaná teplá strava a pre presun v noci zabezpečený výdaj teplého nápoja do fliaš a nejakého občerstvenia. Musíme mať neustále na pamäti, že za presunu sú riadiči najviac namáhanými príslušníkmi útvaru či zväzku.

Pokiaľ ide o pripravenosť riadičov a osádok k presunu na veľké vzdialenosti prispieva a iste i v budúcnosti prispeje socialistické súťaženie a získanie niekoľkorakej triednosti osádok tankov a ostatných bojových vozidiel, zvlášť ak budú presuny na vzdialenosť rovnajúcu sa akčnému rádiusu tankov. Bolo by výhodné, aby z osádky tankov a ostatných bojových vozidiel aspoň 1—2 členovia získali mimo svojej odbornosti ešte kvalifikáciu riadiča daného vozidla, aby sa v riadení vozidla za presunu na veľkú vzdialenosť mohli striedať a nedošlo k úplnému fyzickému a duševnému vyčerpaniu riadiča. Bude preto treba preskúmať súčasný stav školenia a zabezpečenia výcviku u výcvikových útvarov a to po stránke kadrovej i materiálnej. Ide o to, zabezpečiť výcvik riadičov dostatočne materiálom, počtom kilometrov a pod. a k tomu vytvoriť podmienky, aby u týchto jednotiek mohlo byť použité skúsených a odborne vzdelaných veliteľov a technikov.

Veľkú úlohu bude hrať i stupeň vycvičenosti záloh, tj. otázka ich školenia v dobe vojenských cvičení. Musíme vytvoriť podmienky pre ich dokonalé vycvičenie, seznámenie s novou technikou a spôsobmi ošetrovania. Okrem toho môžeme využiť k periodickej zámene riadičov v priebehu presunu na veľké vzdialenosti i veliteľov tankov, veliteľov rot a čiat, ako o tom hovoria skúsenosti z cvičenia niektorých zväzkov nášho okruhu.

S pripravenosťou a vycvičenosťou vojsk i riadičov úzko súvisí i bezvadný technický stav všetkých vozidiel útvaru alebo zväzku. Na tieto otázky musíme neustále zameriavať úsilie všetkých veliteľov, technických a politických pracovníkov zväzku a útvaru.

Nie menej dôležitým činiteľom, ktorý do značnej miery ovplyvní voľbu priemernej pochodovej rýchlosti, je stav komunikácií a konfigurácia terénu, ktorým pochodové osi vedú. Mnohokrát sa v praxi u vojsk stáva, že pochodová rýchlosť je stanovená šablonovite, iba matematickým prepočtom, t. j. delením dĺžky pochodu časom, ktorý má útvar či zväzok pre pochod k dispozícii. Je však treba pri stanovení pochodovej rýchlosti prihliadnúť predovšetkým ku konfigurácii terénu v pásme pochodu. Terén a jeho konfigurácia bude mať vplyv hlavne na stanovenie pochodovej rýchlosti. Pri tom je nutné pod pojmom terén rozumieť jeho pokrytosť a členitosť, stav komunikácií a mostov ako i počet osád rôznych veľkostí. Preto je nutné, aby bolo rozdelené celé pásmo pochodu na jednotlivé terénne celky a v týchto celkoch bola stanovená možná pochodová rýchlosť. Napríklad v kopcovitom teréne, kde komunikácie majú mnoho zatáčiek a serpentín, bude pochodová rýchlosť podstatne nižšia než v rovinatom teréne. Taktiež pri prejazde osadami bude rýchlosť zpravidla nižšia než v otvorenom teréne. Podstatný rozdiel bude taktiež medzi rýchlosťou na urýchľovaných komunikáciách a rýchlosťou na poľných (lesných) alebo málo udržiavaných cestách, po ktorých sa budú musieť veľmi často vojská presunovať. Za terajších podmienok vedenia bojovej činnosti musíme počítať i s tým, že útvar alebo zväzok sa bude niekedy presunovať aj terénom. V tom prípade nebude možné taktiež počítať s normálnou pochodovou rýchlosťou.

Ako som uviedol, ovplyvňuje určenie pochodovej rýchlosti predovšetkým stav ciest, úroveň prípravy riadičov a schopnosť veliteľov veliť prúdom. Pritom je treba brať v úvahu pri stanovení pochodovej rýchlosti i to, že pri dlhom pochode v rovnakých cestných podmienkach nie je pochodová rýchlosť pri všetkých presunoch vždy rovnaká. Táto rýchlosť pri prvých a hlavne pri posledných presunoch, ako ukázali skúsenosti z cvičenia niekoľkých zväzkov VVO i ZVO je nižšia, ako rýchlosť priemerná. Je možné si to snadno vysvetliť predovšetkým stupňom zaťaženia riadičov a ich únavou, ktorá je na konci presunu značne väčšia.

S ohľadom na tieto zvláštnosti sa javí ako výhodné plánovať v poradí prvé a posledné presuny na menšie vzdialenosti, ako je priemerná dĺžka celodenného pochodového výkonu. To umožní zachovať vysokú bojaschopnosť vojakov a plánovite, bez prekážok, presunúť vojská a v prípade potreby zahájiť bojovú činnosť.

Dodržanie stanovenej rýchlosti je mnohokrát závislé i na tom, ako vedú prúdy veliteľa čelných jednotiek. Je veľmi dôležité, aby čelné vozidlá išli rovnomerne bez zastávok a taktiež bez samovoľného zvyšovania určenej rýchlosti a aby presne plnili stanovený grafikon pochodu. Veľký význam má tiež schopnosť veliteľa sa dobre orientovať v teréne za pochodu vo dne i v noci a nedovoľiť odchýlenie od určených pochodových osí.

V prípade, kedy veliteľ a štáb útvaru či zväzku nevezme tieto okolnosti v úvahu pri stanovení priemernej pochodovej rýchlosti, dopustí sa veľkých nepresností a jednotky nedojú do stanoveného priestoru alebo na stanovenú čiaru v plánovanom čase, čo môže byť príčinou značných komplikácií pri ďalšom plnení ich úloh.

Významnú úlohu hrá pri organizácii a samotnom pochode počasie, denná a ročná doba. Všetky tieto faktory môžu do značnej miery ovplyvniť presuny, predovšetkým pokiaľ ide o stanovenie pochodovej rýchlosti a možnosti presunov po neudržiavaných komunikáciách alebo poľných cestách a terénom.

Nepriaznivo ovplyvní presuny i hmla, daždivé počasie, mrazy a sneh. Za týchto podmienok bude musieť zväzok, útvar alebo jednotka urobiť nezbytné opatrenia k tomu, aby bola dodržaná stanovená rýchlosť. Napr. pri pochodoch za veľkých mrazov, pri snehových závejoch treba mať v zostave pochodových prúdov, najvýhodnejšie na čele (OZP) prostriedky pre odstraňovanie snehových závejov, prípadne vozidlá naložené škvarou na posýpanie zľadovatelných úsekov, zvlášť v kopcovitom teréne. Na konci každého pochodového prúdu začleniť vyprošťovacie prostriedky.

Niekoľkými slovami sa zmienim o otázke pochodovej zostavy a povinnosti veliteľa a štábu pri plánovaní na veľké vzdialenosti.

Pochodová zostava divízie, alebo pluku, bude do značnej miery ovplyvňovaná týmito okolnosťami:

- zámyslom a celkovou situáciou na fronte, za ktorej sa budú vojská presunovať;

- možnosťami ochrany proti ZHN a zabezpečenie bojovej činnosti;

- možnosťou manévru v pásme presunu alebo na pochodových osách;

- možnosťami prekonávania vodných prekážok (s využitím brodových prepravišť);

- vycvičenosťou a pripravenosťou riadičov kolových i pásových vozidiel;

- schopnosťou veliteľov i štábov riadiť presuny.

Pochodová zostava bude do značnej miery ovplyvňovaná i počtom os (prípadne pochodového pásma). Je treba dodržiavať zásadu, že pre divíziu je nutné určiť minimálne dve a pre pluk jednu pochodovú osu. Osi volí tak, aby vzdialenosť bola medzi nimi 3—5 km. Z hľadiska použitia zbraní hromadného ničenia je žiadúce túto vzdialenosť dodržiavať.

Pochodovú zostavu je vhodné voliť nasledovne:

- prieskum;

- odriad zabezpečenia pohybu;

- predvoj alebo čelný odriad;

- hlavné sily;

- veliteľské stanovište je nutné organizovať tak, aby bolo schopné veliť za presunu;

- pomocné veliteľské stanovište je najvýhodnejšie voliť v priestore na vzdialenosť druhej poloviny celkového presunu.

Veliteľ a štáb pri presune na veľké vzdialenosti si musí ujasniť a zhodnotiť tieto otázky:

- pripravenosť veliteľov a štábov pre riadenie a uskutočnenie presunu;

- pripravenosť a vycvičenosť vojsk (koľko je riadičov zo zálohy a ich pripravenosť);

- schopnosť techniky a jej technický stav;

- tylové, technické a zdravotnícke zabezpečenie.

Mimo týchto faktorov je treba zhodnotiť a poznať aké možnosti poskytuje presun vlastným teritóriom.

Uvediem pre názornosť len niektoré:

- organizácia poriadkovej a regulačnej služby v pásme alebo na osách presunu;

- vedenie radiačného a chemického prieskumu;

- využívanie zdravotníckych zariadení na teritóriu;

- možnosti poskytovania technickej pomoci;
- možnosti využitia vhodných priestorov pre odpočinok;
- využitie zdrojov pitnej vody, ktoré sú preverené;
- možnosti dopĺňovania zásob PHM, a ostatných druhov materiálu;
- možnosti využitia stálego vedenia na teritóriu pre zabezpečenie velenia a riadenia presunov.

Pri správnom zhodnotení celkovej situácie a ujasnení úkolu veliteľ a štáb môže vydať i správny rozkaz pre presun, ktorý by mal obsahovať:

- správy o nepriateľovi;
- úloha divízie — pluku;
- pochodové osi, východziu čiaru (miesto), regulačné čiary (miesta);
- úlohy vojsk — prípadne susedov;
- čísla pochodových os a jednotlivých prúdov;
- dobu a priestor denného odpočinku — veľkej zastávky;
- úlohy PVO a bojového zabezpečenia;
- zloženie a úlohy OZP;
- materiálne, technické a zdravotnícke zabezpečenie;
- miesto VS v pochodovej zostave;
- pomocné VS pre riadenie presunov.

Pri plánovaní je potrebné, aby na stupni divízie hlavnú úlohu zohrálo operačné oddelenie a preto musíme mať dobre pripravených dôstojníkov (minimálne dvoch), ktorí sú schopný tento úkol splniť.

Načelníci jednotlivých oddelení, druhov vojsk a služieb, sa musia bezprostredne podieľať na plánovaní a riadení presunu. Každý náčelník si musí uvedomiť, že úspech môže byť dosiahnutý len pri dôslednom spoločnom plnení úloh v duchu rozkazu (rozhodnutia) veliteľa divízie (pluku).

Presuny na veľké vzdialenosti vyžadujú veľké nároky na materiálne a technické zabezpečenie.

Keď zväžíme, aké množstvo PHM je nutné viesť a doplniť pri presune na veľké vzdialenosti, tak je potrebné prijať konkrétne opatrenia, aby tieto úlohy mohli byť včas splnené. Obdobne veľké požiadavky sú i na technickú pripravenosť a schopnosť prevádzať menšie opravy priamo za presunu na zastávkach a väčšie v priestore odpočinku.

Pre plánovanie uvediem niektoré normy pochodových prúdov a doby priechodu určenou čiarou.

Dĺžky prúdov:

Motostrelecká divízia:

— motostrelecký pluk	24 — 28 km
— tankový pluk	18 — 20 km
— delostrelecký pluk	10 — 12 km
— oddiel vojskových rakiet	2 — 3 km
— protiletadlový oddiel	2 — 3 km
— ženijný prápor	4 — 5 km
— spojovací prápor	2 — 3 km
— technické opravovne	2 — 3 km
— automobilný prápor	5 — 6 km
— zdravotnícky prápor	1,5 — 2,5 km
— divízné delostrelecké dielne	0,5 — 0,8 km
— poľné pekárne	0,5 — 0,8 km

Dĺžky týchto prúdov budú závislé na počte vozidiel v prúde, na stanovení vzdialenosti medzi vozidlami, rotami, prápormi a medzi plukmi. Dĺžky tankovej divízie budú približne rovnaké ako msd. Pri práci s kalkuláciami presunu môžeme vychádzať z **tabuľky 1**.

Tabuľka 1

Dĺžka doby príchodu určenou čiarou pri pochode

DĹŽKA v km	Doba v minútach pri rýchlosti v km/hod.						
	5	15	20	25	30	35	40
0,1	1,2	0,4	0,3	0,2	0,2	0,2	0,15
0,2	2,4	0,8	0,6	0,5	0,4	0,35	0,3
0,3	3,6	1,2	0,9	0,7	0,6	0,5	0,45
0,4	4,8	1,6	1,2	1	0,8	0,7	0,6
0,5	6	2	1,5	1,2	1	0,9	0,75
0,6	7,2	2,4	1,8	1,5	1,2	1	0,9
0,7	8,4	2,8	2,1	1,7	1,4	1,2	1,05
0,8	9,6	3,2	2,4	2	1,6	1,4	1,20
0,9	10,8	3,6	2,7	2,2	1,8	1,5	1,35
1	12	4	3	2,4	2	1,7	1,5
2	24	8	6	4,8	4	3,4	3
3	36	12	9	7,2	6	5,1	4,5
4	48	16	12	9,6	8	6,8	6
5	1	20	15	12	10	8,6	7,5
6	1—12	24	18	14,4	12	10,3	9
7	1—24	28	21	16,8	14	12	10,5
8	1—36	32	24	19,2	16	14	12
9	1—48	36	27	21,6	18	15	13,5
10	2	40	30	24	20	17	15
20	4	1—20	1	48	40	34	30
30	6	2	1—30	1—2	1	51	45
40	8	2—40	2	1—36	1—20	1—08	1
50	10	3—20	2—30	2	1—40	1—25	1—15
60	12	4	3	2—24	2	1—42	1—30
70	14	4—40	3—30	2—48	2—20	2	1—45
80	16	5—20	4	3—12	2—40	2—17	2
90	18	6	4—30	3—36	3	2—34	2—15
100	20	6—40	5	4	3—20	2—51	2—30
200	40	13—20	10	8	6—40	5—43	5
300		20	15	12	10	8—34	7—30

V závere chcem ešte upozorniť na podiel štábu vojenského okruhu pri zabezpečovaní ďalekých presunov.

Štáb okruhu bude mimo iných mať za úlohu zabezpečiť presuny vlastných i spojeneckých vojsk. Preto bude potrebné, aby v duchu plánu presunov bol

zachovaný presný režim na celom teritóriu. Toto si musia uvedomiť i jednotliví velitelia a štáby. Je nutné rešpektovať pokyny teritoriálnych orgánov, aby nedošlo na osách presunu k neorganizovanosti.

Pre hladký a organizovaný presun má štáb okruhu k dispozícii odborné orgány i zariadenia, ako napr.:

- KSVD — krajské správy vojenskej dopravy, ktoré bezprostredne organizujú a riadia presun vo svojom kraji;

- TRHS — teritoriálna hlásna sieť, ktorá je organizovaná na krajskom i okresom stupni a je schopná dávať informácie presunujúcim sa vojskám;

- AOZ — automobilné opravárenské závody, ktoré sú schopné prevádzať opravy techniky a ďalšie orgány na teritóriu.

Úlohou teritoriálnych orgánov bude poskytnúť všestrannú pomoc pri presunoch vojsk. Zásada musí byť taká, aby presunujúce vojská boli pred zasedením do boja na plných pohyblivých zásobách a aby mali dostatočný priebeh kilometrov (minimálne na prevedenie jednej armádnej operácie).

Zabezpečenie presunov na veľké vzdialenosti vyžaduje už v mieri prijať také opatrenia, ktoré zabezpečia splnenie všetkých požiadaviek kladených jak na pripravenosť veliteľov, štábov i vojsk, tak aj na materiálne a technické zabezpečenie.

Vo svojom článku som si nedal za cieľ vyčerpať všetky otázky, ktoré majú vplyv na ďaleké presuny, ale len načrtnúť niektoré problémy, ktoré by sme mali precvičovať pri veliteľsko-štábnych cvičeniach i pri cvičeniach s vojskami a tak zaistiť a získať čo najviac poznatkov z tejto problematiky.

Verím, že jednotliví čitatelia zaujmú svoje stanovisko k tomuto článku a rozšíria tak svojimi praktickými poznatkami a skúsenosťami túto problematiku.

SOUSTŘEDĚNÍ DĚLOSTŘELECTVA NA ÚSEKU PRŮLOMU

K úspěšnému průlomu soudobé hluboce do sledů členěné připravené obrany nepřítele, nasycené velkým počtem obrněných cílů a účinných PT prostředků, je zapotřebí soustředit síly a prostředky na vymezených úsecích.

V článku chci poukázat na některé problémy, které musíme řešit při soustřeďování raketového vojska a dělostřelectva na směr hlavního úderu vševojskové armády, při průlomu připravené obrany, za podmínek vedení operace bez použití jaderných zbraní.

Zkušenosti Sovětské armády z Velké vlastenecké války při soustředění dělostřelectva na úseku průlomu

Sovětská armáda ve Velké vlastenecké válce (dále VVV) úspěšně řešila jeden z hlavních problémů a to soustředění sil a prostředků k vytvoření převahy nad nepřítelem na směr hlavního úderu. Přitom šlo především o manévr dělostřelectva z podružných směrů, ze sestavy druhých sledů, záloh a použití dělostřelectva hlavního velení. Dělostřelectvo hlavního velení v posledním roce VVV představovalo vysoce pohyblivé dělostřelecké svazky (brigády, divize a sbory). Počet dělostřelectva hlavního velení se v průběhu VVV zvětšil v minometech 17krát, dělech 5krát, přičemž počet vojskového dělostřelectva se zvětšil 2krát.

Soustředění dělostřelectva v operačním měřítku umožňovalo vytvořit na směr hlavního úderu 5–10násobnou převahu, přičemž se využívala větší část dělostřelectva svazů. Tak např. v útočných operacích 1. běloruského frontu (leden–září 1945), ve kterém bylo začleněno 12 314 minometů, děl, raketometů (od ráže 76 mm výše), na směr hlavního úderu bylo soustředěno až 85 % počtů dělostřeleckých hlavních.

Rozsah a způsob manévru při soustřeďování dělostřeleckých prostředků v operacích VVV na rozhodujících směrech se zdokonaloval. Šlo o růst kvality, kvantity dělostřeleckých hlavních, pohyblivosti, mohutnosti jeho palby, zdokonalování metod velení a organizační struktury dělostřelectva. Tendenci zvyšování počtu dělostřelectva na úseku průlomu můžeme ukázat na růstu hustot dělo-

střeleckých hlavní. Tak v útočných operacích v průběhu VVV bylo v letech 1941—42 dosahováno 70—80 hlavní na km, při čemž v r. 1944 se tyto počty zvýšily 2—3krát a v r. 1945 3—4krát.

Soustředění prostředků dělostřelectva na předpokládaných směrech úderů předcházely průzkum nepřítel, bojové sestavy dělostřelectva, jeho topografická příprava, přísun dělostřelecké munice a další. Vlastní koncentrace velkého počtu dělostřelectva k úzkým úsekům fronty průlomu probíhala soustředěním do bližších prostorů v několika dnech za důsledné organizace pořádkové služby. Palebná postavení byla zaujímana během jedné až dvou nocí před zahájením útoku. Vzhledem k nebezpečí velkých ztrát palbou dělostřelectva a úderů nepřátelského letectva, bylo nutné organizovat pečlivé maskování a ženijní budování palebných postavení a ochranu prostředky PVO.

Tato opatření a způsoby palebného zabezpečení z důvodu efektivnosti plánovala a organizovala vševojsková armáda.

Optimální počty dělostřeleckých oddílů a PT prostředků potřebných na úseku průlomu

Zkušenosti z VVV názorně ukazují, že soustředění sil a prostředků na zvolených směrech bylo základním a určujícím faktorem úspěšného vedení útočných operací, bylo podmínkou vedení mohutného počátečního úderu na určeném směru a jeho narůstání při rozvíjení útoku (operace).

V současných podmínkách vedení boje (operace) s použitím jaderných zbraní princip soustředění sil a prostředků na směrech hlavního úderu si dále zachovává svůj význam (viz Oper-1-1, čl. 64). Reálné možnosti při dočasném vedení boje (operace) bez použití jaderných zbraní nás nutí vrátit se při průlomu připravené obrany nepřítel k prověřeným zkušenostem z VVV při soustřeďování dělostřelectva na úseku průlomu. Ovšem tyto zásady nemůžeme plně aplikovat v soudobých podmínkách první útočné operace vševojskové armády vedené dočasně bez použití jaderných zbraní.

Základním palebným prostředkem při umlčení (ničení) protistojícího nepřítel bude tedy dělostřelectvo a letectvo. Charakter palebných úkolů dělostřelectva, jeho objem a způsob plnění při porovnání výzbroje a způsobu bojové činnosti nepřítel se značně změnil. Před dělostřelectvo je postaven úkol — a to ničit (umlčovat) taktické prostředky jaderného napadení, samohybné dělostřelectvo a radiotechnické prostředky. V organizační struktuře nepřítel je značný počet obrněných cílů a PT prostředků, mechanizačních a zemních strojů, které dovolují v krátké době vybudovat objekty pro bojovou sestavu a uchránit živou sílu a bojovou techniku před údery dělostřelectva a letectva. To na druhé straně vyžaduje větší normu spotřeby dělostřelecké munice a počet dělostřeleckých hlavní k ničení (umlčení) těchto objektů. Tak např. opěrný bod čety, který může zahrnovat 1—2 tanky, 4—5 obrněných transportérů, 1—2 naváděcí zařízení PTRS nebo stíhače tanků, může mít kolem 1,5 km zákopů. K jeho umlčení potřebujeme několik baterií. Dělostřelectvo, které používá jadernou munici musíme ničit. K ničení jedné baterie musíme mít až trojnásobnou převahu, tedy na baterii dělostřelecký oddíl. Při průlomu připravené obrany nepřítel je bezpodmínečně nutné umlčovat (ničit) objekty nejen na úseku průlomu, ale i na jeho bocích, jak ukazují na **obr. 1**.

Při umlčení (ničení) živé síly a palebných prostředků nepřítel je třeba dosáhnout efektivnosti palby. Umlčení živé síly (kryté i nekryté) je sice zá-

vislé na počtu střel vystřelených na daný cíl, ale zejména na časovém rozmezí jejich dopravy na cíl. Jistě ztráty na živé síle budou vyšší, když daná norma spotřeby na objekt bude dopravena v kratší době. Za předpokladu, že po ukončení palby na daný objekt bude následovat bezprostředně zteč, nepřítel nemá možnost učinit potřebná protiopatření. Je proto nutné k předpokládanému souhrnu objektů na úseku průlomu soustředit takové množství dělostřelectva, které zabezpečuje optimální hustotu palby. Největší objem úkolů pro dělostřelectvo za vedení operace bez použití jaderných zbraní bude při průlomu připravené obrany nepřítele. Hustotu dělostřeleckých hlavních (O_d) na km úseku průlomu můžeme vypočítat podle vztahu

$$\frac{\sum_{i=1}^n C_i \cdot N_i}{s} = O_d$$

kde je: C_i — počet objektů, které budou současně umlčeny v době palebné přípravy (zahrnuty do skupiny cílů č. 1 a č. 2),

N_i — norma potřeby dělostřeleckých hlavních na daný objekt **podle tabulky 1**,

s — šířka úseku průlomu v km.

K palebné přípravě průlomu připravené obrany je třeba soustředit takové množství dělostřelectva, které může současně zničit a umlčet taktické prostředky jaderného napadení, dělostřelecké baterie všeho druhu a cíle prvního obranného postavení nepřítele. Výpočet hustoty dělostřeleckých hlavních byl již několikrát řešen v odborných vojenských časopisech a pohybuje se v rozmezí 80—100 i více hlavních na km šířky úseku průlomu. Optimální počet na směr hlavního úderu vševojskové armády činí tedy 35—40 i více dělostřeleckých oddílů. Tzn., že na jeden km úseku průlomu soustředíme 5—6 dělostřeleckých oddílů.

Kromě toho je bezpodmínečně nutné vyčlenit potřebný počet palebných prostředků k ničení cílů přímou střelbou v rajónech obrany praporů prvního sledu. K ničení důležitých cílů (tanky, stíhače tanků s 90 mm PTK apod.) určíme na jeden cíl dva palebné prostředky a na ostatní cíle po jednom prostředku. Dále je třeba mít asi jednu třetinu hlavních jako zálohu.

Ukazatelem potřeby dělostřelectva je nutná hustota, tj. počet děl a raketometů, střelících ze zakrytých palebných postavení a schopných při dané spotřebě munice splnit celý objem úkolů v palebné přípravě současným umlčením cílů. Tato nutná hustota prakticky ovlivňuje rozhodnutí velitele armády o šířce úseku průlomu obrany nepřítele. Děla, tanky, PTRS, které jsou určeny pro přímou střelbu, do hustoty hlavních nepočítáme.

Soustředění dělostřelectva na úseku průlomu

Činnost raketového vojska a dělostřelectva v útočné operaci, zahájené bez použití jaderných zbraní, bude probíhat v podmínkách neustálé úhrady použití prostředků hromadného ničení ze strany nepřítele. Použití jaderných zbraní nesmí zastihnout vlastní vojska nepřipravena. Raketové vojsko musí být v neustálé pohotovosti k okamžitému vedení jaderných úderů na nepřítele. Proto **v operaci bez použití jaderných zbraní neustále upřesňujeme cíle prvního**

Orientační norma potřeby hlavní na jednotlivý objekt

Rozdělení objektů			Orientační potřeba hlavní na jeden objekt			Poznámka
číslo skupiny	druh objektu		minimální	maximální	střední	
			(ks)			
1.	odpalovací zařízení HJ		6	18	12	1. V palebné přípravě třeba současně umlčet (zničit) všechny objekty skupiny č. 1 a č. 2 2. Čítatel udává potřebu hlavní k umlčení, jmenovatel k zničení objektu
	baterie	203,2 mm H	12/12	18/24	15/18	
		155 mm H	12/12	18/24	15/18	
		175 mm K	6	18	12	
		105 mm H (tažená)	6	12	9	
		110 mm RM LARS	6	12	9	
	minomet. sekce (tažená)		6	6	6	
	minomet. sekce (SHD)		6	6	6	
	baterie PLŘS		6	12	9	
2.	opěrný bod čety	rot prvního sledu	12	18	15	
		rot na křídlech	12	12	12	
		rot druhého sledu	12	12	12	
	VS	prapory	6	6	6	
		brigády	6	18	12	
	PVS divize		18	36	24	
	radiolokátor		6	6	6	
	jednotlivý cíl		3	3	3	
	3.	brigádní zálohy	mr v prostoru soustředění	36	54	48
mor v opěrném bodu			36	54	48	
tr v prostoru soustředění			36	54	48	
PT rota ve vyčkávacím prostoru			36	54	48	

jaderného úderu na základě změn situace a rozmístění stanovených objektů ničení. Povinností vševojskových velitelů v těchto podmínkách je organizovat nepřetržitý boj s prostředky jaderného napadení nepřítele klasickými prostředky, tj. dělostřelectvem a letectvem.

K vytvoření potřebného uskupení dělostřelectva na směr hlavního úderu vševojskové armády při dočasném vedení operace bez použití jaderných zbraní využijeme

- organické dělostřelectvo svazků prvního sledu;
- přibrané dělostřelectvo druhých sledů a záloh vševojskové armády (frontu);
- organické a posilové dělostřelectvo vševojskové armády.

Kromě toho při nedostatku dělostřelectva při průlomu připravené obrany můžeme přibrat PTZ armády a frontu pro střelbu ze zakrytých palebných postavení.

Rozhodnutí o soustředění dělostřelectva k úseku průlomu přijímá **vševojskový velitel (na návrh NRVD), který stanoví, jaké palebné prostředky přibrat k palebné přípravě a palebné podpoře.** Soustředění dělostřelectva na směr hlavního úderu vševojskové armády je spojeno s větším počtem opatření. Mezi tato vážná opatření mimo jiné patří:

- organizace průzkumu nepřítele;
- plánování palby, vydání úkolů náčelníkům dělostřelectva divizí a armádním dělostřeleckým prostředkům;
- průzkum bojové sestavy raketového vojska a dělostřelectva a utajení příprav k bojové činnosti;
- topografickogeodetická a povětrnostní příprava;
- soustředění dělostřelecké munice k plnění úkolu;
- vyvedení raketového vojska a dělostřelectva do bojové sestavy.

Účinnost dělostřelecké palby je pro úspěch průlomu rozhodující, proto je třeba zjistit rozmístění nepřítele co nejpřesněji. Abychom prvky nepřátelského uskupení spolehlivě umlčeli [zničili] je třeba odhalit 80 % i více objektů. Proto průzkumu bojové sestavy nepřítele se zúčastní všechny druhy průzkumu vševojskové armády. Jen na úseku průlomu, kde se brání nepřátelský prapor s posilovými prostředky, může být 80—100 jednotlivých cílů. Spolehlivost výsledku průzkumu se zvyšuje porovnáním všech údajů výsledku průzkumu. Je třeba vzít v úvahu, že na ORVD armády se mohou dostat **podklady o zjištění objektu 3—4 různými cestami.** Z toho vyplývá, že ORVD **musí zpracovat asi 300 až 400 údajů z úseku jednoho nepřátelského praporu.**

Vysoká hustota dělostřeleckých hlavní pro průlom má za následek zvětšení počtu velitelských pozorovacích stanovišť dělostřeleckých jednotek a proto můžeme počítat s hustotou asi **70—90 m úseku průlomu s jedním stanovištěm.** K utajení příprav na úseku průlomu patří mimo jiné i problém jejich vybudování a obsazení. Můžeme konstatovat, že se zahájením palebné přípravy u těch dělostřeleckých velitelů, kteří vedou střelbu výhradně na cíle nepozorované z pozemních pozorovatelů, není účast na nich nutná. V takovém případě částečně omezíme počet velitelských pozorovacích stanovišť.

Na směr hlavního úderu armády považujeme metodu plánování palebného zabezpečení na úseku průlomu ze stupně ORVD armády jako základní. Velitel

armády nese plnou odpovědnost za přípravu a organizaci průlomu na směr hlavního úderu, tedy i za palebné zabezpečení. Oddělení RVD armády **propočítá délku a strukturu palebné přípravy a způsob palebné podpory, rozdělí plnění palebných úkolů na dělostřelectvo divizí prvního sledu a armádní dělostřelecké prostředky**. Náčelníci dělostřelectva svazků prvního sledu připraví **propočty a rozdělí palebné úseky za palebné přípravy a palebné podpory do dělostřeleckých oddílů**. Tím velitelé dělostřeleckých skupin nepotřebují již žádný čas na ujasnění a způsob splnění úkolu za palebné přípravy a podpory. Veškerý čas mohou tedy využít na organizaci a zabezpečení splnění úkolu skupiny.

K průzkumu bojové sestavy RVD **velitel vševojskové armády v pásmu divizí vyhradí prostor pro armádní prostředky**. Ve vyhrazeném prostoru a pásmu divizí budou průzkum organizovat NRVD armády a ND svazků. Vlastní průzkum, přípravu a budování objektů bojové sestavy řídí velitelé dělostřeleckých skupin, (útvárů, svazků). Maskování zaměříme proti nepřátelskému pozorování za jasných nocí, umělému osvětlování terénu, použití přístrojů nočního vidění, radiolokačnímu a zvukoměrnému průzkumu. Opatření bude třeba učinit zejména na předním okraji, tj. u děl vyčleněných pro přímou střelbu a na velitelských pozorovacích stanovištích. V prostoru palebných postavení dělostřelectva půjde zejména o maskování proti vzdušnému nepříteli zvukoměrnému a radiolokačnímu průzkumu při případném zastřelení.

Topografickogeodetická příprava podstatně ovlivní spolehlivost umlčení (ničení) nepřítele. Vycházíme z varianty, že na směr hlavního úderu vševojskové armády se průlomu připravené obrany nepřítele zúčastní 37 dělostřeleckých oddílů (rozvedu dále) a že je k dispozici jeden pevný bod na 5 km² a v rámci každého oddílu bude potřebné vyměřit a připojit jen 5 bodů bojové sestavy (příznivé podmínky). **I tato činnost si vyžádá 14—18 hodin práce topogeodetického družstva dělostřeleckých jednotek divizí vševojskové armády**. V případě, že průlom připravené obrany se uskuteční v průběhu operace, kdy na **přípravu bude k dispozici jen jedna noc, lze vyměřit jen řídicí děla dělostřeleckých baterií**.

Povětrnostní přípravu na směr hlavního úderu armády bude organizovat centrálně oddělení RVD armády.

Jedním z vážných problémů průlomu připravené obrany v průběhu útočné operace bude soustředění potřebného množství dělostřelecké munice. V dělostřeleckých jednotkách (útvarech) i u divizí musíme vytvořit takové zásoby munice, abychom zabezpečili palebnou činnost dělostřelectva na daný den boje. Nejefektivnější bude, aby **dělostřelectvo před zahájením přemístění mělo pohyblivou zásobu munice**.

V dalším ukáží příklad, kdy průlomu připravené obrany na směr hlavního úderu armády se zúčastní dvě msd, armádní dělostřelecké prostředky (kdb), posilová kdb frontu, přibrané dělostřelectvo divizí druhého sledu (msd, td) a PTZ armády a frontu (každá v hodnotě ptp). Palebného zabezpečení se tedy zúčastní hodnota asi 37 dělostřeleckých oddílů.

Za varianty, že spotřeba dělostřelecké munice na palebnou přípravu a částečně palebnou podporu z místa bude činit 1 pp a dále divize prvního sledu je třeba doplnit za pohyblivou zásobu (spotřeba na daný den boje 0,7 pp), potom dle **tabulky 2** je třeba soustředit dělostřeleckou municí ve výši:

— spotřebu munice za daný den boje u divizí prvního sledu (dvě msd a pro kdb armády a frontu jako doplněk na polyhblivou zásobu)	1 235,42 t
— spotřebu munice vystřelenou z místa při průlomu připravené obrany pro výše uvedené dělostřelecké prostředky v hodnotě 1 pp	1 764,72 t
— spotřeba pro přibrané dělostřelectvo divizí druhého sledu (msd, td) k palebné přípravě a palebné podpoře ve výši 1 pp	708,99 t
— spotřeba pro PTZ armády a frontu	322,74 t
Celkem je třeba soustředit dělostřeleckou municí ve výši	4 031,87 t

Můžeme vyjít z předpokladu, že přibrané dělostřelecké prostředky divizí druhého sledu (msd, td), PTZ armády a frontu dopraví si municí k účasti v palebné přípravě a částečně v palebné podpoře vlastními prostředky. Tím zbude soustředit 3 000,14 t dělostřelecké munice. Využijeme-li k dovozu munice z automobilních praporů divizí prvního sledu po jedné automobilní rotě (o kapacitě 500 t) a od kanónových brigád (armády, frontu) čtyři pro dopravu munice roty tylového zabezpečení s kapacitou 0,5 pp munice, pak zbývá soustředit 1 637,84 t. Toto množství munice jsou schopny navést dopravní prostředky vševojskové armády (hodnota asi jednoho automobilního praporu). Při využití těchto dopravních prostředků a vezme-li již při plánování první útočné operace zástupce velitele armády pro týl v úvahu uvedené předpoklady, můžeme během jedné noci soustředit dělostřeleckou municí (4 032 t) k zabezpečení průlomu.

Určené uskupení dělostřelectva na směr hlavního úderu vševojskové armády bude zpravidla vytvořeno ze složité situace na frontě. Proto je potřebné vše řešit cílevědomě a s přihlédnutím k řadě skutečností. K vyvedení a soustředění RVD zpracovává oddělení RVD armády podle předpisu Oper-51-2 „plán vyvedení RVD“, k němuž připojuje přílohu týkající se pořádkové služby.

Potřebné množství dělostřelectva je nejúčelnější soustředit na nezbytnou potřebnou dobu, tedy až těsně před palebnou přípravou. Oddělení RVD armády a vševojskový štáb musí dbát, aby dělostřelectvo druhých sledů nebylo předčasným vyvedením vystaveno zbytečným možným úderům nepřítele. Na druhé straně je však třeba mu umožnit aby bylo schopné splnit nařízené úkoly. V souvislosti s tím vzniká problém jeho ochrany jak před účinky jaderných úderů, tak i činnosti letectva nepřítele.

I v podmínkách dočasného vedení operace bez použití jaderných zbraní je třeba rozmístit dělostřelectvo pokud to střelecko-technické vlastnosti dovolí na velké ploše a uchovat tak jeho životnost. Vzhledem k předpokládaným úkolům dělostřelectva (obr. 1) a možnostem terénu můžeme vyhradit pro bojovou sestavu dělostřelectva prostor terénu maximálně do hloubky 9 km od předního okraje. Protože nepřítele bude umlčovat jak na úseku průlomu, tak i na bocích, můžeme palebná postavení umístit 5 km i více od úseku průlomu. Tedy celkově na směr hlavního úderu vševojskové armády pro bojovou sestavu dělostřelectva vyhradíme prostor asi 200 km². Veškerý terén nebudeme moci využít k volbě bojové sestavy dělostřelectva (les, voda, bažiny apod.). Konečně vyhrazený prostor bude v terénu, který měl dříve obsazen nepřítelem. Je proto nutné, abychom jej prozkoumali a alespoň označili prostory minových zátarasů. V tomto zbylém prostoru můžeme tedy kalkulovat, že jeden dělo-

Tabulka hmotnosti palebného průměru dělostřeleckých útvarů a svazků

Útvar, svazek		Druh zbraně a hmotnost palebného průměru										Celkem palebný průměr	
		82 mm BzK vz 59	100 mm SHD	120 mm K vz 11	130 mm RM vz 51	122 mm RM vz 70	122 mm H vz 38	100 mm K vz 53	122 mm K vz 31/37	152 mm H vz 18/47	152 mm H vz 37	počet střel	hmotnost
td	dělostřel. pluk					144	51,84			54		3 600	249,84
	dělostřel. msp	9,76		1,08	21,12		51,84					2 724	83,80
celkem td		9,76		1,08	21,12	144	103,68			54		6 324	333,64
msd	dělostřel. pluk					144				54		2 160	198,—
	protitankový oddíl							53,79				1 440	53,79
	3 × dělostřel. msp	29,28	21,89	3,24	63,36		155,52					8 748	273,29
celkem msd		29,28	21,89	3,24	63,36	144	155,52	53,79		54		12 348	525,08
kdb (A)	2 × děl. odd. 122 mm K								161,28			2 880	161,28
	2 × děl. odd. 100 mm K							115,02				2 880	115,02
celkem kdb (A)								115,02	161,28			5 760	276,30
celkem ptp (A)								161,37				4 320	161,37
kdb (F)	2 × děl. odd. 100 mm K							115,02				2 880	115,02
	2 × děl. odd. 122 mm K								161,28			2 880	161,28
	2 × děl. odd. 152 mm KH										162	2 880	162,—
celkem kdb (F)								115,02	161,28		162	7 920	438,30

střelecký oddíl lze rozmístit na ploše 1 až 1½ km², přičemž jednotlivé oddíly budou od sebe vzdáleny 2—3 km.

Splnění úkolu dělostřelectvem bude též ovlivněno bojovou činností letectva nepřítele. Prostor bojové sestavy dělostřelectva bude chránit armádní prb. Dělostřelecké prostředky vševojskové armády včleněné do ADS mohou být kromě toho bráněny dočasně malorážním protiletadlovým dělostřelectvem v hodnotě asi pluku. To vyžaduje úzkou součinnost NRVD s náčelníkem PVO armády.

Přesun dělostřelectva při jeho vyvádění do bojové sestavy řídí oddělení RVD vševojskové armády ve spolupráci s operačním oddělením armády (viz Oper-51-2).

V časové kalkulaci pro vyvedení dělostřelectva zahrnujeme dobu:

- potřebnou k přesunu během noci z vyčkávacích prostorů divizí druhého sledu armády až k prostorům rozchodišť;
- na rozvinutí a zaujetí bojové sestavy dělostřelectva;
- nutnou k zamíření oddílů do hlavního směru;
- na přípravu palby a střeliva k palebné přípravě a palebné podpoře.

Při vzdálenosti druhých sledů armády 80—100 km od linie fronty a po předběžném nařízení k přesunu můžeme předpokládat, že celková doba k vyvedení dělostřelectva až k dosažení pohotovosti může činit 7—9 hodin.

K hladkému zabezpečení pořádkové služby můžeme se souhlasem velitele armády využít náčelníka a oddělení dělostřelectva některé divize druhého sledu armády.

Průzkum nepřítele, přesun a zaujetí bojové sestavy dělostřelectva při současném soustředění dělostřelecké munice na směr hlavního úderu armády bude velmi náročné a složité. **Splnění veškerých úkolů nebude záležitostí jen ORVD armády, ale většiny štábu vševojskové armády.**

Z á v ě r

Časové normy a hodnoty vedou k závěru, že k úspěšnému prolomení obranného pásma nepřítele musí velitel vševojskové armády vytvořit časové i materiální předpoklady. Proto musí průlom včas předvídat a přijmout rozhodnutí a vydat úkoly podřízeným. **Průlom obranného pásma musíme proto předvídat v plánu první útočné operace vševojskové armády a k jeho splnění vytvořit podmínky od samotného zahájení operace.**

Abychom vyloučili nenadálý přechod k použití jaderných zbraní nepřítele nebo maximálně oslabili jejich vliv, musíme mít v neustálé pohotovosti maximálně možný počet odpalovacích zařízení arb a raketových útvarů. V tomto období bude proto velení operačně taktickým prostředkům centralizováno na stupni fronty.

NĚKTERÉ OTÁZKY TÝLOVÉHO ZABEZPEČENÍ NA TERITORIU

Úkoly týlového zabezpečení na teritoriu komplikuje skutečnost, že zatímco v míru je tu dislokována hustá síť hospodářsky samostatných útvarů, za bran-
né pohotovosti bude útvarů tohoto typu minimální množství. Převážnou větši-
nu vojsk na teritoriu budou tvořit útvary a zařízení vybavené jen omezenými
nízkými počty týlových funkcionářů a jednotek nebo zařízení nesamostatná.
Základním a hlavním článkem, který řeší týlové zabezpečení na teritoriu
do útvaru v to, je stupeň okruhu.

Základní úkoly týlového zabezpečení

Týlového zabezpečení svazků, útvaru a zařízení na teritoriu zahrnuje opatře-
ní k organizaci jejich týlu, k materiálnímu, technickému, zdravotnickému,
veterinárnímu a stavebně ubytovacímu zabezpečení.

Opatření k organizaci týlového zabezpečení zahrnují přijetí systému za-
bezpečení ze stupně okruh a organizační opatření velitelů a náčelníků útva-
rů a zařízení a jejich zástupců pro týl k organizaci chodu jednotlivých týlo-
vých služeb v rámci příslušného útvaru nebo zařízení. Cílem těchto opatření
je vytvořit podmínky pro nepřetržité, včasné a plné zabezpečení všech
příslušníků útvaru nebo zařízení vším, co jim podle řádů, předpisů a směrníc
náleží.

Jednotlivé úkoly týlového zabezpečení plní příslušné týlové služby cestou

- realizace linie KSC na daném úseku činnosti,
- zásobování materiálními prostředky ve stanoveném rozsahu a podle
dané noменклатury,
- vedení evidence a účtování materiálních prostředků ve smyslu ustano-
vení předpisu Všeob-26-2,

- zabezpečení řádného hospodaření s materiálem a příslušnou technikou,
- zabezpečení plné akceschopnosti všech orgánů příslušné služby,
- přípravy příslušníků pro plnění funkčních úkolů.

Útvar nebo zařízení může částí sil se podílet na týlovém zabezpečení jiných útvarů nebo zařízení, které budou působit v blízkosti jeho dislokace ať už dlouhodobě nebo dočasně.

Materiální zabezpečení

a) Proviantní zabezpečení

Základním způsobem stravování příslušníků ČSLA na teritoriu za branné pohotovosti státu je bezplatné naturální stravování. Příslušníci teritoriálních svazků, útvarů a zařízení, které neplní přímo bojové úkoly (velitelství VO a zabezpečovací útvary, místní vojenské správy, strážní útvary, sklady, základny, opravny, nemocnice, školy, výzkumné ústavy a střediska, úřady) se stravují podle stravní dávky I z předpisu Prov-1-1, příloha 2. Příslušníci bojových svazků a útvarů se stravují podle stravní dávky I. Příslušníkům ozbrojených sil, kterým nebudeme moci zabezpečit naturální stravování, vydáváme peněžitou náhradu za stravu a potravinové lístky.

Přípravu a výdej stravy organizujeme podle základních ustanovení předpisu Prov-1-5 a podle technologických postupů uvedených v předpise Prov-2-2.

Svazky, útvary a zařízení, vybavené personálem a potřebným materiálem a technikou proviantní služby, připravují a vydávají stravu zásadně vlastními silami a prostředky. K přípravě stravy využívají především stabilních jídelních bloků, vlastních nebo přidělených od velitele posádky, které zůstaly po odchodu útvarů do pole. Nejsou-li žádné stabilní jídelní bloky nebo VZK po útvarech k dispozici, vyžádají si od příslušné Rady obrany výměr na přidělení vhodného objektu závodního nebo veřejného stravování a v něm připravují stravu vlastními silami a prostředky. Není-li vhodný objekt, připravují stravu v polních kuchyních. Útvary a zařízení, které nemají personál, techniku a proviantní materiál, přičleňujeme do stravovací péče k jinému vařicímu útvaru nebo si zajišťují smluvní stravování prostřednictvím příslušné Rady obrany.

Svazky, útvary a zařízení na teritoriu okruhu, které nebudou napojeny na polní zásobovací systém, budou i za branné pohotovosti států odebírat převážnou část proviantu z výrobních závodů a skladů národního hospodářství. Z okruhových skladů budou zásobovány jen vojenským proviantem, proviantním materiálem a technikou. Jednotným dokladem pro odběry z vojenských skladů i z národního hospodářství je šeková žádanka, která je současně lístkovým krytím odebíraných potravin a oprávněním k odběru. Dokladem pro vzájemné vyúčtování dodávek se spojeneckými vojsky je Zúčtovací protokol.

Proviant z národního hospodářství si odebírají zásadně jen u těch dodavatelů, které jim stanovil velitel posádky. Stanoveným civilním dodavatelům předá útvar při prvním odběru objednávku na 10 dnů a výhledově na 30 dnů.

Vařící teritoriální útvary a zařízení si udržují patnáctidenní nesnižitelnou zásobu proviantu na skutečné počty osob v družích stanovených vložkou k předpisu Prov-1-5. Nesnižitelnou zásobu chleba a masa udržují útvary ve výši 3 denních dávek.

Teritoriální svazky a útvary s charakterem bojových útvarů udržují stanovené pohyblivé a cestovní zásady ve výši

- u rot 1kdp a 1 dávka sucharu,
- u hospodářských výdejen 1 cestovní ddp, 1 ddp, 2 dávky chleba a po jedné dávce sucharu, masa a masových konzerv,
- v plukovních skladech 1 kdp, 1 ddp a po jedné dávce chleba, sucharu a masa,
- v divizním skladu 2 dávky proviantu.

Proviant, který zanechaly útvary v posádkách, využíváme přednostně k zabezpečení svazků, útvarů a zařízení polních vojsk podle předem zpracované dokumentace.

b) Zabezpečení PHM

Teritoriální svazky, útvary a zařízení budeme za branné pohotovosti státu zásobovat PHM buď z civilní distribuční sítě na zvláštní blokové poukázky, nebo z vojenské zásobovací sítě cestou skladů okružové základny PHM nebo z posádkových výdejen PHM.

Zapojení do zásobovacího systému stanoví velitel okruhu. Na vojenskou zásobovací síť budou napojeny především útvary, které mají dostatečnou skladovou kapacitu a útvary, které s ohledem na svou dislokaci mohou odebírat PHM z posádkových výdejen nebo ze skladů okružové základny PHM. Leteckými PHM zásobujeme výhradně okružové základny PHM.

K plynulému zabezpečení teritoriálních svazků, útvarů a zařízení jsou zásoby ve výši

- 1 n u vozidla a
- 1 n APH a 5 LPL ve skladech útvarů (svazků).

U útvarů napojených na civilní zásobovací síť jsou navíc uloženy zvláštní blokové poukázky k odběru PHM z čerpacích stanic a z distribučních skladů n. p. Benzina ve výši 6 náplní.

Bojové útvary a svazky na teritoriu udržují pohyblivé zásoby PHM ve výši 1 náplň u vozidla, 0,25 náplně ve skladu útvaru (pro pásovou techniku 0,5 n) a 0,25 náplně ve skladu svazku (pro pásovou techniku 0,5 n).

PHM na zvláštní blokové poukázky odebíráme buď u čerpadlových stanic nebo v distribučních skladech n. p. Benzina. Nelze je odebírat u čerpadlových

stanic určených jako etapní stanice PHM na určených automobilních silnicích.

Zásobování z vojenských zdrojů je omezeno v důsledku toho, že na teritoriu zůstává minimum automobilních cisteren a železniční cisterny budou v maximální míře využívány pro zásobování polních vojsk. Hlavním úkolem teritoriálních skladů PHM bude vyskladňování PHM pro polní vojska. Na expedici PHM pro teritoriální útvary a zařízení bude minimum času a prostředků.

c) Výstrojní zabezpečení

Základním způsobem výstrojního zabezpečení všech příslušníků ČSLA na teritoriu je bezplatné naturální odívání.

Svazky, útvary a zařízení na teritoriu, které nejsou napojeny na polní zásobovací systém, si vytváří z vlastních běžných zásob materiálu a ze zásob materiálu zanechaných v posádkách po odchodu polních vojsk „komplety výstroje“ v rozsahu stanoveném tabulkami počtů. Útvary a zařízení, které nemají předepsány komplety si mohou z těchto zdrojů vytvořit zásoby v rozsahu „manipulační jednotky“.

Spotřebovaný materiál si doplňují především ze zásob zanechaných v posádkách. Po vyčerpání těchto zdrojů budou svazky, útvary a zařízení na teritoriu čerpat ze zásob okruhového výstrojního skladu a případně ze zásob opraveného materiálu výstrojního skladu a případně ze zásob opraveného materiálu výstrojních oprav. Zanechanou výstroj v posádkách použijeme především k zabezpečení polních vojsk podle připravené dokumentace.

Prádlo a lůžkoviny perou útvary v útvarových nebo posádkových prádelnách, které zůstaly po polních útvarech, ve výstrojních opravnách nebo v prádelnách komunálních podniků.

Opravy materiálu, praní, chemické čištění a ostatní služby si útvary a zařízení zajišťují u příslušného národního výboru.

Výstrojní služba teritoriálních útvarů se podílí na likvidaci následků použití ZHN nepřítelem. Tento podíl spočívá v zabezpečení činnosti rozvíňovaných míst speciální očisty výstrojním materiálem, v soustředování zamořené výstroje a jeho předávání k dezaktivaci a odmoření. K likvidaci následků napadení ZHN nepřítelem jsou určeny komplety výstroje stanovené pro jednotlivé teritoriální útvary tabulkami počtů. Komplety výstroje pro rotu speciální očisty KVS jsou vytvořeny už v míru, ostatní útvary si vytváří komplety ze zásob materiálu zanechaných v mírových posádkách. Mimoto vytváří každá výstrojní opravna po 2 kompletech výstroje s určením k zabezpečení činnosti místa speciální očisty. Zbývající potřebu můžeme nahradit buď z posádek nebo ze zásob v okruhovém skladu [podle konkrétní situace a potřeby].

d) Zabezpečení zdravotnickým materiálem

Zabezpečení teritoriálních svazků, útvarů a zařízení zdravotnickým materiálem a technikou za branné pohotovosti organizuje zdravotnická služba týlu okruhu v podstatě jako v míru s tou odchylkou, že přechází od mírového decentralizovaného způsobu na naturální systém zásobování všemi druhy zdravotnického materiálu s výjimkou decentralizovaného nákupu krve a medicínálního kyslíku. Okruhový sklad zásobuje všechna zdravotnická zařízení, vojenské nemocnice, hygienicko-epidemické oddíly a veterinární oddíl. Vojenské nemocnice pak zásobují okruhové útvary a zařízení svého spádu. Výjimku tvoří zásobovací veterinární zařízení, která zásobuje okruhový veterinární oddíl.

e) Zabezpečení silničním materiálem

Zabezpečení trvalého provozu techniky závisí na organizaci zásobování vojsk náhradními díly a normovaným materiálem k opravám a technickým ošetřením silniční techniky.

Zásobování silničním materiálem z ústředního skladu probíhá obdobně jako v míru s tím rozdílem, že požadavky realizujeme běžně až v případě potřeby. Doplňkovým zdrojem zásobování jsou použitelné části a skupiny dříve opravených strojů a výroba ve vlastních dílnách jednotlivých útvarů a zařízení.

Zdravotnické zabezpečení

Včasné a úplné zdravotnické zabezpečení vojsk za každé situace je nedílnou součástí komplexního týlového zabezpečení. Velitelé a náčelníci všech stupňů jsou povinni učinit vše pro záchranu zdraví a pro splnění základních úkolů zdravotnického zabezpečení svých podřízených. Za odbornou organizaci, řízení a plnění úkolů na úseku zdravotnického zabezpečení plně odpovídají orgány zdravotnické služby.

Zdravotnická služba okruhových svazků, útvarů a zařízení plní za branné pohotovosti tyto hlavní úkoly:

- zachraňovat životy a navracet zdraví raněným a nemocným a v co největším rozsahu obnovovat jejich bojeschopnost a snižovat jejich invaliditu,
- zabráňovat vzniku a šíření přenosných nemocí a hromadných onemocnění, zvyšovat a upevňovat zdraví příslušníků vojsk.

V systému zdravotnického zabezpečení vojsk na teritoriu plní základní úlohu výkonné orgány zdravotnické služby svazků a útvarů, tj. zdravotnické prapory svazků a ošetrovny útvarů trvale nebo dočasně umístěných na teritoriu. Na tyto prostředky po reorganizaci a redislokaci navazují teritoriální vojenské nemocnice, které poskytují ambulantní a lůžkovou péči ve všech oborech, které mají v nemocnici zřízena oddělení, zabezpečují posudkovou

činnost u ambulantně léčených nemocných a raněných a uskutečňují zdravotnické zásobování ve svém spádovém území. Lékaři vojenských nemocnic poskytují odbornou pomoc orgánům zdravotnické služby útvarů.

Technické zabezpečení

Technické zabezpečení svazků, útvarů a zařízení na teritoriu zahrnuje:

- zásobování náhradními díly a ostatním provozním technickým materiálem,
- organizaci a opravu techniky,
- řízení technického výcviku a provozu techniky na teritoriu,
- doplňování vojsk teritoria technikou a součinnost při doplňování technikou polních vojsk.

K plnění těchto úkolů máme opravny tankové automobilní techniky (OTAT), okružové sklady a jejich pobočky a sklady zásobovacích středisek, které zůstaly na teritoriu po odchodu vojsk.

Jednotlivé útvary, svazky a zařízení v distribuční síti teritoria zásobujeme ze skladů OTAT, zásobovacích středisek nebo z jednotlivých okružových skladů a jejich poboček. Zásobování řídíme v závislosti na tom, zda útvar je schopen samostatně opravovat techniku a potřebuje pouze materiál nebo není schopen opravovat techniku a potřebuje technické i materiální zabezpečení.

Veterinární zabezpečení

Veterinární zabezpečení svazků, útvarů a zařízení na teritoriu zahrnuje dohled na hygienu potravin, krmiva a steliva, organizaci protinákazového zabezpečení, léčebně preventivní zabezpečení služebních zvířat, zabezpečení laboratorními zvířaty a organizaci a řízení služební kynologie.

Systém veterinárního zabezpečení je založen na vícestupňovém dohledu u výrobců specifického vojenského proviantu. U výrobců potravin a krmiv pro vojenská zvířata mají periodický dohled veterinární skupiny KVS v součinnosti s veterinárními hygieniky okresních veterinárních zařízení.

U vojenských útvarů vykonávají periodický veterinární dohled veterinární skupiny KVS s důrazem na skladování a přepravy potravin a krmiv, na kvalitu dodavatelsko-odběratelských vztahů při zásobování vojsk potravinami, na dodržování protinákazových opatření a na dodržování zásad správného využívání a ošetřování služebních psů.

Stavební a ubytovací zabezpečení

Za branné pohotovosti větší část vojsk opustí stálé vojenské objekty. Menší část, zejména týlová zařízení, opravárenská a výrobní zařízení vojenské správy zůstává ubytována v objektech mírového užívání.

Vojska na teritoriu mohou být ubytována ve stálých vojenských objektech,

v nevojenských objektech, tábořením v polních podmínkách nebo smíšeným způsobem.

Vojska ve stálých vojenských objektech jsou ubytována podle stejných zásad jako v míru. Do uvolněných objektů po odchodu vojsk budou ubytována vojska podle plánu na základě rozhodnutí velitele okruhu.

Ubytování vojsk v nevojenských objektech zabezpečíme podle zásad zákona o obraně ČSSR. Může být dočasný, krátkodobý, kdy vojska budou vystupovat jako nájemníci objektů. Veškeré služby v objektech, včetně provozu a údržby, ubytovacích prostředků, energie, paliva, páry a vody bude zabezpečovat původní držitel. Naproti tomu při dlouhodobém ubytování převezmou objekty ubytovací orgány se všemi povinnostmi zabezpečit jejich provozu a údržby. Tyto objekty se tak stávají objekty vojenskými se všemi režimy platnými pro jejich provoz podle předpisu Stav-1-1.

Povinnost ubytovávat vojska za branné pohotovosti státu v nevojenských objektech na území ČSSR vyplývá držitelům těchto objektů z § 24 zákona č. 40/1961 Sb. V konkrétních případech bude tuto ubytovací povinnost ukládat příslušný národní výbor. V naléhavých případech může držitelům tuto povinnost uložit přímo vojenská správa (KVS, OVS nebo příslušný velitel útvarů), která o tom vyrozumí příslušný národní výbor.

Vyhlášením branné pohotovosti státu pozbývá platnost mírový plán zabezpečení ubytovacím a stavebním materiálem. Budou zrušeny hospodářské smlouvy, objednávky a závazky dodavatelů. Materiál bude čerpán především ze zásob ubytovací a stavební služby (z okruhového skladu, ze skladů ubytovacích a stavebních oddělení KVS a ze skladů VSB) a ze zásob vytvořených převzetím materiálu ze zastavených staveb investiční výstavby a generálních oprav. Ostatní materiální požadavky budou kryty z místních zdrojů v součinnosti s příslušnými Radami obrany.

V rámci jednotlivých objektů zásobuje příslušná vojenská správa budov, která si materiál zajišťuje především z místních zdrojů a od příslušné KVS. Podle plánu převezmou určené VSB do své péče a evidence stavební materiál ze zastavené investiční výstavby a jmenovitě jí určených staveb.

V soudobých podmínkách jedním z hlavních úkolů stavební a ubytovací služby (vedle zabezpečení ubytování vojsk) je likvidace následků napadení vojenských objektů ZHN nebo jinými prostředky. Po úderech vyhodnotí orgány ubytovací služby rozsah poškození objektů, učiní všechna opatření, která jsou v jejich silách a navrhnou služebním postupem opatření k případné re-dislokaci nebo řešení, která nemohou zabezpečit ve své působnosti.

Zabezpečení přechodu z mírového na válečný systém

Cílem přechodu z mírového na válečný systém jsou taková opatření, která nelze v míru uskutečnit a která jsou nezbytná pro úplné zabezpečení vojsk v podmínkách branné pohotovosti státu. Vojenský zásobovací systém se těmi-

to změnami uvádí do souladu se systémem vázaného hospodářství. Po linii všech služeb půjde zejména o tato opatření:

- prověřit stav zabezpečení a doplnit zásoby na předepsané počty,
- odebrat materiál zajištěný v národním hospodářství,
- realizovat opatření vyplývající ze změn v dodavatelsko-odběratelských vztazích s civilními organizacemi.

Z á v ě r

Týlové zabezpečení svazků, útvarů a zařízení teritoria za branné pohotovosti státu má určité zvláštnosti, které vyplývají z potřeb užší centralizace, z přechodu na vázané hospodaření v celém národním hospodářství a z vlivů, které se na teritoriu projeví v důsledku činnosti protivníka a nutnosti uspokojovat v prvním pořadí potřeby polních vojsk.

Hlavními organizátory týlového zabezpečení na teritoriu jsou týlové orgány vojenského okruhu. Jejich úkolem je především vhodně začlenit jednotlivé útvary a zařízení do spádového systému jednotlivých týlových zařízení okruhu, sledovat a ovlivňovat tento systém tak, aby nedocházelo k narušení v zabezpečení podřízených a zabezpečovacích svazků a útvarů. Útvary a zařízení informují tyl okruhu o stupni zabezpečení a svých potřebách pravidelnými týlovými hlášeními, která předkládají prostřednictvím příslušných náčelníků druhů vojsk a služeb ve stanovených termínech.

ŽELEZNIČNÍ ZABEZPEČENÍ V ÚTOČNÝCH OPERACÍCH

Železniční doprava zůstává i nadále rozhodujícím prostředkem k zabezpečení přísunu materiálu a zásob z území státu do předsunutých frontových základů. Bez obnovy železnic v týlovém pásmu frontu a bez přibližování frontových základů k bojujícím vojskům nemůžeme útočnou operaci spolehlivě zabezpečit, aniž by bylo nutné nasazovat neúměrně vysoké počty automobilních jednotek a útvarů.

Železniční doprava bude zabezpečovat:

- přísun materiálu do předsunutých frontových základů,
- operační přepravy a soustřeďování vojsk,
- dopravní spojení se spojenci.

Při plánování obnovy frontových železnic je třeba respektovat prioritu železniční dopravy na státním území zejména proto, že není možné úspěšně organizovat provoz na frontových železničních, pokud je železniční síť na státním území nesjízdná.

Základní úkol železničního vojska

Organizace týlového zabezpečení frontové útočné operace vyžaduje obnovu železniční sítě o několika železničních směrech a železničních příčkách. Bude třeba obnovovat nejméně jeden železniční směr na dvě prvosledové armády. Jen zcela výjimečně můžeme souhlasit s obnovou jednoho železničního směru pro všechna vojska frontu.

Obecně bychom měli přijmout zásadu, že v týlovém pásmu frontu budou obnovovány vždy nejméně dva železniční směry.

Železniční příčky obnovujeme zpravidla na úrovni předsunutých frontových základů. Spojují obnovené železniční směry mezi sebou a s železniční sítí sousedů. Obnovujeme je zpravidla až v druhém pořadí. Umožňují manévry železniční dopravy.

Při plánování obnovy železnic sledujeme především, aby obnovená železniční síť byla schopna:

— zabezpečit pravidelný denní přísun po železnici v objemu 8000—12 000 tun na jednom železničním směru,

— zabezpečit přepravu vojsk podle plánů a požadavků velení

— zabezpečit přemístění předsunutých frontových základů nejméně jednou za útočnou operaci (zpravidla na jejím konci) do prostorů vzdálených asi 250 až 350 km od předního okraje a v těchto prostorech obnovit pro každou PFZ 6 až 10 železničních stanic,

— zabezpečit přemístění směrové materiálně technické základny (SMTZ) a její rozmístění na 2 až 3 železničních stanicích,

— zabezpečit rozmístění oddělení SMTZ na čelní železniční stanici obnoveného železničního směru.

Železniční směr obnovujeme jako jednokolejový pro 12 až 18 párů vlaků za 24 hodin. Počítáme s vlaky o 110 nápravách se zátěží 1200 t, což představuje 600

až 800 t váhy nákladu. Jízdní rychlost vlaků uvažujeme 30 km/h.

Současně s plánováním obnovy a technické ochrany železnic zpracovujeme plán zatarasení železniční sítě frontou.

Předpokládaný rozsah ničení železnic na válčišti

Železnice na válčišti bude ničit:

— jaderné úder a to buď přímo, byl-li úder veden na hospodářské centrum nebo na železnici, nebo nepřímo, byl-li úder veden na jiný cíl v blízkosti železnice,

— bojová činnost vojsk v blízkosti železnic včetně bombardování železničních stanic a transportů, přejezdy tanků přes železniční trať apod.,

— účinek zátarasů v taktické hloubce, které připravují bojující vojska v přímé závislosti na vývoji bojové činnosti,

— účinek zátarasů v operační hloubce vytvořených v souladu s operačními zámysly válečných stran; do těchto zátarasů počítáme i jaderné miny,

— účinky zaminování železnic.

Předpokládáme tento rozsah zničení jednotlivých železničních zařízení:

— železniční svršek	10 % délky trati
— železniční mosty	50 % délky mostů
z toho propustky	2 %
malé a střední mosty	10 %
velké mosty	100 %
— tunely	100 %
— sdělovací a zabezpečovací zařízení	75 až 100 %
— těleso železničního spodku	400 m ³ na 1 km trati.

Objem zemních prací prudce vzrůstá, je-li nutné stavět objížďky zničených železničních objektů (tunelů, velkých mostů a železničních uzlů) a dosahuje hodnoty 1000 až 1500 m³ na 1 km obnovené trati.

K plnění úkolů železničního vojska v útočné operaci, zejména k obnově železnic jsou určeny:

- obnovovací útvary a svazky,
- provozní útvary,
- průzkumné útvary,
- směrová materiálně technická základna.

Uvedené útvary a svazky zabezpečují obnovu železnic, stavbu mostů, obnovu sdělovacího a zabezpečovacího zařízení, opravy železniční a automobilní techniky a zabezpečují železniční provoz na obnoveném železničním směru. Směrová materiálně technická základna zabezpečuje útvary a svazky železničního vojska ob-

novovacím materiálem, železniční technikou, provádí opravy a zásobování náhradními díly k železniční technice.

Obnova železnic v průběhu frontové útočné operace

Ve frontové útočné operaci sleduje železniční vojsko jen krátkodobou obnovu s maximálními úlevami. Dočasnou obnovu s cílem zlepšit provozní a technické parametry obnovených tratí a dále rozšířit sjezdovou železniční síť zabezpečují zvláštní jednotky resortu dopravy. Úplnou obnovu železnic dokončují zpravidla až v mírových podmínkách podle předpisů ministerstva dopravy; spočívá v nahrazování provizorních objektů trvalými stavbami.

V útočné operaci se útvary a svazky železničního vojska přesunují do určených prostorů, kde v závislosti na vývoji operační situace zahajují v nejbližší době průzkum, odminování a obnovu frontových železnic.

V případě příznivého vývoje operační situace obnovovací útvary nasazujeme postupně na obnovu tak, jak vzhledem k rozdílným délkám přesunů do určených prostorů dojdějí.

Můžeme-li nasadit útvary a svazky železničního vojska na obnovu frontových železnic, zabezpečují technickou ochranu a zatarasování železnic na státním území.

Provoz na obnovených železnicích

Za řízení provozu na železniční síti teritoria ČSSR i na frontových železnicích odpovídá ministr dopravy ČSSR.

Na území státu se obnovuje železniční síť v omezeném rozsahu k zabezpečení válečné potřeby a hospodářského života země. K obnově používáme síly a prostředky ministerstva dopravy organizované v železniční obnovovací službě (ŽOS) a zvláštní stavební a mostní obnovovací útvary FMD. Ve výjimečných případech můžeme k plnění tohoto úkolu použít i železničního vojska.

Rozhodující síly a prostředky nasazujeme na obnovu železničních tratí, zabezpečujících průjezd vlaků ve směru východ—západ.

K organizaci a řízení provozu na frontových železnicích je určena zvláštní provozní správa (ZPS).

Jejími výkonnými orgány je zvláštní provozní oddíl (ZPO) a železniční provozní útvar.

Železniční provozní útvar můžeme též použít k zabezpečení provozu na izolova-

ných železničních úsecích, jejichž technický stav a množství zanechaných lokomotiv a železničních vozů umožňuje rychle zahájit provoz.

Využití izolovaných úseků pro zásobovací přepravy je výhodné již při délce 100 až 150 km. Při nedostatku automobilních prostředků a špatné silniční sítě, nebo při dalších nepříznivých podmínkách lze počítat s využitím izolovaných úseků o délce 50 až 70 km. Za dobrých podmínek můžeme provoz zahájit 1 až 2 dny po obsazení izolovaného úseku za předpokladu, že zahájí činnost dočasné překládkové prostory. V závislosti na provozních podmínkách na izolovaném úseku předpokládáme jeho sníženou výkonnost, tj. asi 12 párů vlaků / 24 h při střední úsekové rychlosti 20 km/h.

Technická ochrana železnic

Cílem technické ochrany železnic (TOŽ) je uvést provozovanou železnici, na které byla přerušena doprava, opět do sjízdného stavu v co nejkratší době.

Technickou ochranu frontové železniční sítě zabezpečují útvary železničního vojska.

Technickou ochranu železnic na státním území zabezpečují síly a prostředky

železniční obnovovací služby a zodpovídá za ni ministr dopravy. Organizuje ji s důrazem na redukovanou, případně základní železniční síť státu.

Závěr

V zabezpečení operačních přeprav a přísunu materiálních prostředků na území státu a za vojsky (do frontových základů) je železniční doprava rozhodujícím prostředkem. Hlavním úkolem železničního vojska je obnova železnic v daném útočném pásmu. Obnovovaný železniční tah volíme zpravidla na směru hlavního úderu a k obnově vybíráme nejméně zničené železniční úseky, abychom dosáhli co nejvyššího tempa obnovy.

Pouze v případě, kdy železniční vojsko neobnovuje frontové železnice, může zabezpečovat jejich technickou ochranu, případně železniční síť v pásmu frontu zatarasovat. Ve výjimečných případech můžeme železniční vojsko frontu použít k technické ochraně, případně i k obnově železnic na státním území.

KRÁTKODOBÉ OBJÍŽDKY PŘI OBNOVĚ ŽELEZNIC

Železniční doprava je na státním území hlavním druhem dopravy v míru i za války. Zejména v období zahájení války je jedním z rozhodujících faktorů, který ovlivňuje stav materiálního a technického zabezpečení vojsk, neboť na ní závisí vyvezení operačních zásob ze stálých skladů do stanovených prostorů.

Ve frontovém týlu železniční doprava nachází plně uplatnění při přísunu materiálu do předsunutých frontových základů (PFZ). Přemísťování PFZ plně závisí na obnově železnic.

Významu železniční dopravy odpovídají i snahy protivníka o vyřazení železnic z provozu ničením železničního zařízení a objektů, zejména těch rozhodujících, jako jsou železniční uzly, velké mosty a tunely. Jaderné prostředky, které může k ničení železnic použít (jaderné pumy, nálože a miny), jsou určeny zejména k vyřazení uvedených objektů.

Náročnost obnovy těchto objektů je všeobecně dána nejen technickou složitostí, rozsahem prací a pracovními podmínkami, ale především krátkou lhůtou pro jejich obnovu.

Maximální lhůta pro obnovu jednotlivých objektů a zařízení by neměla překročit dobu 6 dní.

Při obnově objektů na železniční síti teritoria jsou požadované lhůty obnovy vzhledem k příznivějším podmínkám sníženy až na 5 dní.

Z požadovaných lhůt se zcela vymyká obnova tunelů. Tunely jsou nejnáročnějšími objekty již při stavbě nových železničních tratí. To se při obnově železnic plně potvrzuje. Jejich obnova byla v průběhu druhé světové války 3 až 4krát náročnější, než obnova velkých železničních mostů. Při tom tempo obnovy úplně zničených tunelů bylo nejméně 20× nižší a často činilo pouze 2–3 m/24 h. Proto lhůty obnovy zničených tunelů se měřily na týdny i měsíce.

V řadě případů se místo náročné obnovy tunelů stavěla objížďka. V podstatě šlo o stavbu nového úseku železniční trati, který nahrazoval dosavadní úsek se zničeným tunelem.

Již v průběhu první světové války bylo na západní frontě při obnově tunelů používáno objížďek. V dostupných pramenech jsou uváděny 3 objížďky o délce od 1,3 do 3,8 km, které byly stavěny tempem od 0,125 do 0,2 km/den.

V průběhu druhé světové války počet postavených objížďek podstatně vzrostl. Železniční vojsko sovětské armády jich postavilo celou řadu, některé i na území naší republiky. Z nich byla nejnáročnější objížďka Lupkowského tunelu mezi železničními stanicemi Medzilaborce a Lupkow (PLR). Délka objížďky byla 3,5 km a sklon dosahoval až 38 ‰. Minimální poloměr oblouků byl 155 m. Objížďka měla úvrat, na které byla zřízena stanice,

sloužící pro křižování vlaků a přepravy lokomotiv. Použité parní lokomotivy řady 324 táhly v obou směrech vlaky o váze hmotnosti 200 t při maximální propustné výkonnosti 10 párů vlaků/24 h.

Význam objížďek při obnově železnic

V současné době v důsledku existence raketových jaderných prostředků význam stavby objížďek podstatně vzrostl. Jejich použití se značně rozšířilo a to jak při obnově frontových železnic, tak i při obnově železnic na území státu.

Stavba objížďek v komplexu obnovy železnic nabývá mimořádného významu. Je hlavním způsobem, který umožňuje, aby v reálných lhůtách byly překonány úseky a zničené objekty a tak zabezpečeno obnovení železničního provozu.

Při obnově železnic půjde nejen o stavbu objížďek tunelů, velkých mostů a železničních uzlů. Používání jaderných min v pásmech a prostorech jaderných zátarasů vede k předpokladu, že bude nutné stavět také objížďky zatarasovaných železničních úseků a to v místech křížení ostatních důležitých komunikací se železnicí, v úzkých údolích, v průsmycích, ale i v hlubokých předělových zářezích železničních tratí.

U tunelů zničených jadernou náloží je obnova v průběhu několika měsíců naprosto vyloučena. Při výbuchu, který se svým charakterem často přibližuje podzemnímu výbuchu, dochází k silnému a dlouhodobému radioaktivnímu zamoření velkého prostoru. V bezprostředním okolí centra výbuchu vysoké teploty vytváří z horniny silně radioaktivní sklovitou hmotu.

Na státním území lze očekávat stavbu objížďek železničních uzlů a mostů přes velké vodní toky zasažených pozemními jadernými údery. Objížďky v ostatních případech budou ojedinělé. V souvislosti s činností diverzních skupin a výsadek je však nelze zcela vyloučit, zejména pokud jde o tunely.

Krátkodobé objížďky

Krátkodobé objížďky mají maximální technické úlevy. Tak se např. zužuje šířka pláně zemního tělesa z požadovaných 3,00 m na 4,5 m a ve skalnatých horninách dokonce až na 3,8 m. Snižuje se

o polovinu i více vrstev kolejového (šťerkového) lože pod spodní plochou pražců a i jeho šířka. Je-li to nutné a dovede-li to konkrétní místní podmínky a roční období, můžeme položit kolej přímo na ztuhlennou pláň zemního tělesa. Významné jsou i úlevy ve sklonových a směrových poměrech objížďky. Zde se kromě jiného připouští větší směrdatné sklony a menší poloměry oblouků, než je požadováno v míru u odpovídajících tratí. Úlevy jsou i při zřizování dopraven na objížďkách. Mohou být i v obloucích do poloměru 250 m. Tam, kde se nepředpokládá posun vozů, může být takový maximální sklon, který zabezpečuje rozjetí daného typu lokomotivy se zátěží stanovenou pro traťový úsek. Řada dalších úlev se dotýká technologie stavby zemního tělesa a železničního svršku. Cílem těchto úlev je, aby byly sníženy objemy prací a objížďky bylo možné postavit v nejkratších lhůtách. Stavíme je tehdy, když dočasnou objížďku zabezpečující provoz po dobu několika let nemůžeme vybudovat ve stanovené lhůtě. Tak tomu bude v současných podmínkách vedení operací v naprosté většině případů.

Provoz na krátkodobé objížďce je omezen na krátkou dobu, zpravidla několika měsíců. V této době obnovíme zničený objekt nebo přistoupíme k rekonstrukci limitujících úseků objížďky. Vždy je nutné zabezpečit, aby propustná výkonnost na krátkodobé objížďce byla v souladu se základními požadavky na krátkodobou obnovu železničního směru, tj. aby byla zabezpečena propustnost minimálně 18 párů vlaků/24 hodin o 110 nápravách a váze 1200 t.

Rozhodujícími technickými parametry, které bezprostředně ovlivňují charakter objížďky, jsou sklonové a směrové poměry dané maximálním sklonem tratí v promile a minimálními poloměry oblouků v m.

Při velkých sklonech a malých obloucích lze trasu objížďky dobře přimknout k terénu a zkrátit délku objížďky a tak snížit objemy zemních prací. Na druhé straně ale se zhoršují provozní podmínky, zejména pokud jde o rychlost a váhu vlaků.

Na příkladě objížďky Lupkowského tunelu jsem ukázal, že nebylo možné maximální směrdatný sklon 25 ‰, který odpovídá normě pro mírovou výstavbu

vedlejších tratí místního významu (tzv. „lokálek“), dodržet ani v minulosti.

I přesto, že od 2. světové války došlo v současnosti k téměř 100% mechanizaci zemních prací, je nezbytné dále rozšířit dosavadní úlevy, především ve sklonových poměrech. Úlevy budeme používat všude tam, kde jejich použití bude nezbytné, tj. u objížděk v členitém a horském terénu a u objížděk stavěných v zamořených prostorech.

Zvýšení hodnoty směrodatného sklonu je do jisté míry oprávněno i změnami v železniční trakci. Parní lokomotivy jsou v podstatě nahrazeny výkonnými elektrickými a motorovými. Pro zabezpečení provozu na obnovených železnicích je rozhodující motorová trakce. Nejvýhodnější parní lokomotiva řady 556,0 na stoupání 26 % utáhne při rychlosti 20 km/h vlak o váze 400 t. Stejnou zátěž utáhne diesel-elektrická lokomotiva řady T 679,1 na stoupání 33 % při rychlosti 22,5 km/h. Vlaky na objíždkách mohou mít maximálně čtyři činné lokomotivy, dvě v čele a dvě na zádi.

Všechna tato opatření mohou i při značně zvýšených hodnotách dosavadního maximálního směrodatného sklonu na krátkodobých objíždkách zabezpečit jízdu vlaku o váze 1200 tun. V nutných případech můžeme vlak dělit na dvě i více částí.

Stavba krátkodobých objížděk

Trasa objíždky se zpravidla navrhuje nejdříve na mapě s vrstevnicí (vyhovuje mapa 1:25 000) v několika variantách. Jen v nezbytných případech u krátkých objížděk v rovinatém a přehledném terénu můžeme vytyčit objíždku přímo v terénu.

Při výběru variant sledujeme jak objemy prací a lhůtu stavby, tak i provozně technické hodnoty. Zpravidla bude pro výběr varianty rozhodující lhůta stavby, při čemž přihlížíme i k propustné výkonnosti na objíždce, zda odpovídá požadované a splňuje tak požadavky kladené na železniční dopravu.

Práce spojené se stavbou objíždky dělíme na přípravné a hlavní práce.

Přípravné práce zahrnují:

- radiační a chemický průzkum v prostoru stavby,
- stavební průzkum,

— upřesnění projektové dokumentace a typové projekce objektů (propustky, mosty apod.),

— dezaktivace a odmoření terénu,

— vytyčení trasy objíždky v terénu,

— odstranění závalů a vymycení porostu,

— úprava nebo stavba staveništních komunikací,

— příprava a zahájení snášení železničního svršku z určených tratí nebo příprava montáže kolejových polí na základnách,

— příprava a přísun obnovovacího materiálu na místa potřeby (stavba propustků, mosty apod.),

— organizace ochrany a obrany pracovišť a prostorů rozmístění jednotek a útvarů železničního vojska nasazených na stavbu objíždky, včetně stavby objektů polního typu pro ochranu živé síly a techniky před účinky ZHN.

Hlavní práce zahrnují:

— stavbu zemního tělesa objíždky, včetně tělesa dopraven,

— stavbu mostů, propustků a zárub-

ních zdí, odvodňovacích zařízení apod.,

— pokládku železničního svršku a jeho směrové a výškové vyrovnání,

— stavbu sdělovacích tratí a zařízení, zabezpečovací techniky, zařízení pro ošetřování a zbrojení lokomotiv.

Přípravné práce, s výjimkou přípravy a přísunu obnovovacího materiálu a snášení nebo montáže kolejových polí, musí být splněny v průběhu jednoho dne.

Hlavní práce proběhnou zpravidla náraz v plném rozsahu. V případech, kdy je ohrožena lhůta stavby, můžeme některé práce začít až po zahájení provozu na objíždce. Může to být zašterkování koleje, dokončení pokládky dalších kolejí v dopravných, instalace zabezpečovacího zařízení, dokončení prací na zemním tělese (odvodnění, ochrana proti vodě apod.).

Pokládka železničního svršku se zahajuje ihned, jakmile je dokončena stavba zemního tělesa, včetně mostů a dalších staveb na dostatečně dlouhém úseku objíždky.

Limitující při stavbě objíždky jsou zemní práce.

Objemy zemních prací jsou značné, mohou se u objížděk pohybovat od

6000 m³/1 km (v rovinatém terénu) až do 60 000 m³/1 km (v horském, silně členitém terénu).

Má-li být u objížďky ve středně členitém terénu o průměrné délce 6 km a objemu zemních prací 14 000 m³/1 km dodržena lhůta obnovy 6 dní, musí zemní prá-

ce proběhnout v průběhu 3–4 dní. To znamená denně postavit 21 000–28 000 m³ násypů a zářezů.

Proto musí být zemní práce rozvinuty po celé délce objížďky naráz a musí navazovat na stavbu propustků, mostů a dalších objektů.

Z á v ě r

Svým rozsahem stavba krátkodobých objížďek představuje značný podíl z veškerých prací nutných pro obnovu železničního směru.

Přes doposud uvedené úlevy použité při stavbě krátkodobých objížďek nebudeme moci jejich stavbu v požadovaných lhůtách zabezpečit. Tak tomu bude zejména u objížďek v silně členitém terénu.

Při hledání cest jak vyloučit zřizování dočasných překládkových prostorů se ukazuje, že je nutné dále zvýšit úlevy ve směrových a sklonových poměrech.

Jako další možné řešení pro zabezpečení provozu na krátkodobých objížďkách s velkými sklony se ukazuje použití automobilních tažných prostředků. Těžký kolový nebo pásový tahač jedoucí mimo kolejnice táhne za sebou normální železniční vozy, které se pohybují po koleji. Tahač může překonat i značné stoupání. Tahače se skupinami vozů jedou po objížďce v minimálních časových odstupech. Směr dopravy se na jednokolejových objížďkách po určité době periodicky mění.

Váha tažených vozů na sklonech 80–100 ‰ se podle typů tahačů pohybuje od 80–120 t, ale může být i vyšší.

Tahač T 813X8 může na spádu 80 ‰ táhnout zátěž 100 t.

Určitým problémem zatím ještě zůstává dořešení zcela bezpečného brzdění vlaků při jízdě po spádech větších než 40–50 ‰. Při zkouškách jsme použili k brzdění upravených a normálních zarážek, používaných v běžném provozu.

Při dostatečném počtu výkonných tahačů lze na těchto krátkodobých objížďkách zabezpečit téměř stejnou výkonnost jako u dočasných překládkových prostorů. Stavbou dvoukolejové objížďky zabezpečíme výkonnost až 24 párů vlaků za 24 hodin.

Vzdušné výsadky v soudobé válce

Druhá světová válka položila základ širokému používání vzdušných výsadků různé síly i určení a ukázala, že tento nový prostředek ozbrojeného zápasu může plnit řadu důležitých, jen pro něj typických úkolů. Tím také můžeme vysvětlit tu skutečnost, že v poválečném období jsou výsadková vojska budována téměř ve všech armádách světa. Změněné podmínky vedení ozbrojeného zápasu, vyvolané vojenskotechnickou revolucí ve vojenství, byly důvodem zásadního přehodnocení úlohy a úkolů vzdušných výsadků, jejich organizace, používání a vedení boje v týlu nepřítele. Zavedení dopravních a bojových vrtulníků do výzbroje ještě více rozšířilo oblast používání vzdušných výsadků; v důsledku toho bylo možné současně s nimi používat i motostřelecké a aeromobilní jednotky a útvary.

Cílem článku je, na základě zkušeností z druhé světové války i lokálních válek posledního období a analýzy materiálů sovětského i zahraničního vojenského tisku, rozebrat charakter, podmínky a způsoby použití vzdušných výsadků a vyvodit tendence jejich možného rozvoje v závislosti na zvýšené mobilnosti soudobého boje.

Teoretické zkoumání a poválečné zkušenosti ukazují, že rozpracování problémů použití vzdušných výsadků v soudobých podmínkách jde několika směry. Rozeberu nejdůležitější.

Hlavním cílem použití vzdušných výsadků v jaderné válce je co nejrychleji využít úderů vlastních strategických jaderných sil; kromě toho mohou být použity i k plnění jiných úkolů. Problém využívání výsledků úderů jaderných zbraní a použití vzdušných výsadků k tomuto cíli vznikl se vznikem raketových jaderných zbraní. Protože mají velkou ničivou sílu, mohou tyto zbraně ničit nepřítele ve velké hloubce (prakticky neomezeně). Pozemní vojska v té době nevyhnutelně narazí na odpor bojeschopných uskupení nepřítele a budou muset překonávat různé závaly a pásma radioaktivního zamoření; to samozřejmě sníží tempo jejich útoku.

Tím dochází k určitému nesouladu mezi objektivními možnostmi raketových jaderných zbraní ničit objekty a uskupení nepřítele v hloubce a schopnostmi vlastních vojsk rychle využívat těchto výsledků, což je podmínkou dosažení konečného cíle operace a úplného vítězství nad nepřítelem.

Hledání způsobů plnění tohoto problému dospělo k závěru, že ze všech sil a prostředků, které se zúčastňují operací pozemních vojsk, jsou v tomto směru nejúčinnější vzdušné výsadky (včetně aeromobilních útvarů), které mohou v závislosti na taktickém doletu soudobých vojenských letounů (vrtulníků) rychle převést bojovou činnost do hlubokého týlu nepřítele. Přitom působí mimo ochranné vlastnosti a umělé překážky, pásma zničení, radioaktivního zamoření a prakticky mohou být vysazeny na všech-
na válčiště.

I v podmínkách vedení bojové činnosti s použitím jen konvenčních zbraní, vzdušné výsadky hodnotíme jako vysoce mobilní prostředek, jehož použití v součinnosti s pozemními vojsky a letectvem zabezpečí dosažení vítězství nad silným nepřítelem.

V praxi druhé světové války — v závislosti na předurčení, charakteru plnění úkolů, bojové sestavy a hloubce vysazení — vzdušné výsadky se dělily na strategické, operační, taktické a speciální. Toto rozdělení zůstává i v současné době jen s tím rozdílem, že dnes převládají strategické a operační.

Strategické vzdušné výsadky předpokládáme používat k rychlému využití úderů strategických jaderných sil a k obsazení velkých prostorů (celch států) na území nepřítele. Objekty jejich činnosti mohou být důležitá střediska státu a vojenského velení, prostory rozmístění strategických jaderných prostředků, vojenské průmyslové a jiné objekty celonárodního významu. Zvláště velký význam mají tyto výsadky v prvním období lokální války k získání strategické iniciativy při zahájení válečné činnosti a k rychlému zakončení války. Zkušenosti potvrzují, že převážná část ozbrojených konfliktů a lokálních válek, které rozpoutali v poválečném období imperialisté, byla vždy zahajována bojovou činností vzdušných výsadkových vojsk (agrese imperialistických států proti Egyptu v roce 1965, potlačení národně osvobozenického boje v Dominikánské republice v roce 1965, izraelská agrese proti arabským státům v r. 1967 atd.). Zejména k plnění těchto úkolů bylo v USA vytvořeno „Velitelství pohotovostních vojsk“; mobilní síly jsou k dispozici i v rámci bloku NATO předurčené k činnosti v evropské strategické zóně. Jejich základ tvoří vzdušné výsadkové svazky, jejichž organizace a vybavení jsou plně přizpůsobené k přepravě vzduchem; dopravní letadla s velkým doletem je mo-

hou v krátké době přepravit na kterékoli válčiště.

K narůstání úsilí předpokládá se v zápětí za vzdušnými výsadky přemístit vzduchem motopěchotní a obrněné svazky, které budou působit v rámci vzdušné výsadkové operace k pokračování pozemní bojové činnosti.

Přepravu všech druhů bojové techniky pozemních vojsk umožňují dopravní letouny C-52 „Galaxy“.

Strategické vzdušné výsadky mohou být používány jak k plnění samostatných úkolů, tak i v operacích vedených na pozemních a mořských válčištích. Čelnost jejich použití v těchto operacích je zdůvodněna snahou zahájit válečnou činnost současně do celé hloubky válčiště.

Operační vzdušné výsadky jsou používány ve prospěch vševojskových svazů k vytvoření podmínek nepřetržitého vedení útočné operace ve vysokých tempech a do velké hloubky. Jejich úkolem může být ničit operačně taktické jaderné prostředky, pomáhat útočícím vojskům při překonávání velkých vodních překážek, horských masívů, zabránit příchodu nepřátelských záloh, mařit velení vojskům a práci týlu nepřítele. Při plnění podobných úkolů, společně se vzdušnými výsadky, budou se široce používat aeromobilní svazky (útvary). Operační vzdušné výsadky se může používat i k zabezpečení vysazení velkého námořního výsadku ve společné výsadkové operaci. Jeho hlavním cílem přitom je částečně sil (vysazovaných obyčejně z vrtulníků) obsadit úsek mořského pobřeží a hlavními silami chránit prostor vysazení před údery přicházejících záloh nepřítele. Kromě toho vzdušný výsadek, vysazený v hloubce předmostí, může značně napomoci námořnímu výsadku v postupu do hloubky obsazeného území.

Taktické vzdušné výsadky působí bezprostředně ve prospěch útočících svazků s úkolem obsadit (zničit) důležité prostory (předmostí, přepravy, horské přechody, průmysly) a objekty (prostředky taktických jaderných zbraní, míst velení atd.). Mohou rovněž vést průzkum, ničit jaderné zátaras nepřítele, bránit přisunu jeho blízkých záloh, chránit křídla útočících svazků (svazů). Na rozdíl od minulé války, úlohu taktických vzdušných výsadků plní aeromobilní útvary (jednotky), nebo motopěchotní jednotky vysazované z vrtulníků. Ve velkém rozsahu se používaly taktické výsadky v lokálních válkách a konfliktech, zejména ve Vietnamu a na Blízkém východě.

Speciální vzdušné výsadky jsou určeny k plnění úkolů průzkumného a diverzního charakteru. Zvláštní pozornost jim věnují armády imperialistických států, kde plní úkoly: vést průzkum jaderných prostředků, míst velení a navádět na ně vlastní letectvo nebo údery raket a podle možnosti je i samostatně ničit, ničit spojovací uzly a linky, komunikace, přepadat štáby a orgány týlu, zejména při jejich přemísťování, rušit rádiové spojení, spolupůsobit při vysazování velkých vzdušných výsadků, uskutečňovat sabotáže a diverze ve vojenských a průmyslových závoděch, plnit další úkoly podobného charakteru.

Sestava vzdušných výsadků, hloubka a čas jejich vysazení, charakter a doba činnosti v nepřátelském týlu (podle zkušeností minulé války) jsou závislé na úkolech a konkrétních podmínkách situace. Výsadek, který plnil strategický úkol, měl několik svazků, pod jedním velením (fašistické Německo a Anglo-Američané v sestavě armády).

V současné době tvoří základ „Velitelství pohotovostních vojsk“ USA (určeného k plnění strategických úkolů) 18. výsadkový sbor.

Sestava operačního vzdušného výsadku na základě zkušeností lokálních válek a cvičení vojsk NATO nepřevyšovala zpravidla vzdušnou výsadkovou divizi (brigádu) a taktického výsadku — hodnotu prapor, pluk.

Hloubka vysazení ve srovnání s druhem světovou válkou prudce vzrostla. Jestliže dříve zpravidla nepřevyšovala 20–60 km, tak v současné době dokonce taktické výsadky (vyčleněné z aeromobilních svazků) mohou být vysazovány do značně větší hloubky. Závisí to na bojovém úkolu, plánovaném tempu útoku vlastních pozemních vojsk a možnostech výsadku vést samostatnou bojovou činnost a takéž i na jiných činitelích.

Dobu vysazení vzdušných výsadků je účelné maximálně přiblížit k době uskutečnění jaderných úderů a výsadky vysadit z výšky, která zabezpečí co nejmenší rozptýlení výsadku a minimální dobu pobytu ve vzduchu k vyloučení palby pozemních prostředků nepřítelů. V souvislosti s tím zasluhuje pozornost i ta skutečnost, že vývoj vzdušné výsadkové techniky jde jednak cestou dalšího zdokonalování padáků k vysazování osob z malých výšek ve zvětšených rychlostech, jednak cestou vytváření zařízení pro vysazování těžké výzbroje a bojové techniky současně s obsluhou (osádkou). Nehledě na to, že v současné době jsou

s úspěchem vysazovány na padácích téměř všechny druhy bojové techniky o váze do 20 t, vysazování osob a bojové techniky odděleně podle názorů zahraničních vojenských specialistů je brzdou dalšího rozvoje vzdušných výsadkových vojsk. Vysazování se má uskutečňovat v sestavě jednotky se vši výzbrojí, bojovou technikou a prostředky zásobování. Vyřešení tohoto problému značně zkrátí dobu potřebnou na soustředění vojsk po přistání a zabezpečí maximální taktické překvapení, jak je tomu u aeromobilních vojsk. Dopravní vrtulník umožňuje vysazení jednotky s veškerou výzbrojí v bezprostřední blízkosti obsazovaného objektu.

Nové prostředky vysazování podstatně mění rychlost vysazování vojsk v týlu nepřítelů. Jestliže 5. německá paradesantní divize byla vysazována na ostrov Kréta 26 hodin, pak dnešní vzdušná výsadková divize může být vysazena za několik minut.

Z toho vyplývá, že úloha vzdušných výsadků v soudobé válce vzrostla především v důsledku zvýšení jejich možnosti a významu při dosahování cílů boje (operace). Jestliže v minulosti bylo použití vzdušných výsadků jen epizodou v operacích pozemních vojsk (námořnictva), v budoucí válce budou jejím stálým neoddelitelným prvkem.

To vyplývá z těch zásadních změn ve vybavení vzdušných výsadkových vojsk a prostředků jejich vysazování, ke kterým došlo v posledních letech a v důsledku zavedení kvalitativně nových aeromobilních svazků do sestavy pozemních vojsk.

Rozvoj výzbroje a organizace vzdušných výsadkových a aeromobilních svazků v armádách nejvyspělejších států jde cestou zvyšování jejich palebné a úderné síly, manévrovosti na bojišti a zdokonalování velení v průběhu bojové činnosti. Jedním z opatření (částečně řešeném v aeromobilních uskupeních) je zkonstruování takového prostředku (létajícího stroje), který by byl využíván nejen jako prostředek vysazování (dopravy vzduchem) vojsk, ale i jako prostředek vedení boje (létající tank nebo bojové vozidlo pěchoty). V současné době je těžko říci, jaký osud stihne tuto ideu. Zkonstruování vrtulníků však svědčí o tom, že ji v zásadě můžeme počítat za realizovatelnou. Proto mnozí vojenští specialisté se shodují v tom, že koncepce „vzdušné mobilnosti“ je hlavním směrem v soudobé výstavbě vojsk.

Růstu palebné síly vzdušných výsadkových a aeromobilních svazků napomohlo zvětšení ráže hlavního dělostřelectva a

minometů, jejich vyzbrojení reaktivními a jinými zbraněmi. Tak např. v armádě USA je zkonstruována samohybná 105 mm houfnice (M104), která má velkou manévrovost a je přizpůsobena k činnosti ve zničených a rozbořených prostorech i v zamořeném terénu. V současné době se pro ni vyvíjí jaderné munice.

K vedení aktivní bojové činnosti a k úspěšnému plnění různých úkolů v týlu nepřítele, vzdušné výsadky musí mít kromě mohutné palébné síly velkou údernou sílu a vysokou manévrovost. Jestliže v aeromobilních svazcích tomu napomáhají vrtulníky palébné podpory, které jsou neoddelitelnou součástí bojové sestavy jednotek (útvárů a svazků), ve vzdušných výsadkových vojscích tento problém řeší zařazené tanky „Sheridan“ (bojová vozidla pěchoty). To umožňuje vzdušnému výsadku okamžitě po přistání vést překvapivé úder na nepřítele a potom, v případě potřeby, rychle se rozptýlit a přesunout se (přepravit) do nových prostorů k plnění dalších úkolů.

Další rozpracování otázek teorie bojového použití vzdušných výsadků a aeromobilních vojsk, na základě zkušeností lokálních válek v Koreji, Vietnamu a na Blízkém východě, ukazují, že současně s rozšířením oblastí používání výsadků při plnění důležitých úkolů v operacích je značně složitější organizace vysazení a zabezpečení bojové činnosti výsadků.

V souvislosti s tím zůstává aktuální požadavek

— hromadného použití vzdušných výsadkových (aeromobilních) vojsk v těsné součinnosti s jinými silami a prostředky, zejména s letectvem;

— vybojování nadvlády ve vzduchu a dezorganizace nepřátelské PVO;

— spolehlivého umlčení nepřítele v prostorech vysazení a jeho nejbližších záloh (zejména tankových útvarů);

— všestranného zabezpečení vysazení a bojové činnosti v týlu nepřítele.

Vysazení vzdušného výsadku v minulosti bylo často nazýváno „skokem do neznáma“, a tím zdůrazňován nedostatek zpráv o nepříteli v prostoru vysazení. Počítat s úspěchem při nedostatečně jasné situaci bylo značně riskantní. O tom přesvědčivě hovoří zkušenosti druhé světové války, zejména Arnheimské operace („Marian Garden“) spojenců (září 1944), kdy 1. anglická vzdušná výsadková divize byla vysazena doslova „na hlavu“ fašistické tankové divize „Toten Kopf“ a utrpěla ohromné ztráty na lidech a bojové technice.

Proto jedním z nejdůležitějších úkolů při přípravě k vysazení je získání nej-

podrobnějších zpráv o uskupení nepřítele a objektech, které mají výsadky obsadit (zničit), o charakteru terénu v prostoru vysazení atd. K tomu musí směřovat všechny prostředky průzkumu (kosmického, agenturního, leteckého a vojenského).

Rozvoj forem a způsobů bojové činnosti vzdušných výsadků v týlu nepřítele jde v souladu se širokým používáním jaderných zbraní v operaci vcelku a ve prospěch výsadku jak před vysazením, tak i v průběhu boje v týlu nepřítele. Tato skutečnost vedla k zásadním změnám v organizaci vysazování a v charakteru soudobého boje v týlu nepřítele.

Boj výsadků je velmi složitý. Jsou mu vlastní všechny charakteristické rysy soudobého boje, především rozhodnutí a vysoká manévrovost, rychlý přechod od jednoho druhu bojové činnosti k druhému, prudký boj za vybojování iniciativy a získání času, maximální úsilí v boji a nepřetržitost činnosti. Bezprostředně po vysazení, současně se splněním stanoveného úkolu (např. zničení libovolného objektu), výsadek bude nucen odrazet útoky pozemních vojsk nepřítele (v první řadě tanků), chránit se před údery jaderných zbraní (s využitím maskovacích a ochranných vlastností terénu), činností nepřátelského letectva a bojových vrtulníků, které budou podle názoru vojenských specialistů hlavním prostředkem boje s výsadky.

To vyžaduje přesné sladění činnosti výsadku s jinými druhy vojsk, které zabezpečují jeho činnost. Zvláštní úlohu přitom mají operačně taktické rakety a letectvo, které v podmínkách bezjaderné činnosti zůstává jediným prostředkem, schopným samostatně zjišťovat a spolehlivě ničit nepřítele ve prospěch výsadku a současně jej chránit a podporovat na bojišti. Velký význam v souvislosti s tím má trvalé velení a zabezpečení těsné součinnosti letectva s výsadkem. Je účelné do sestavy výsadku zařazovat místa (stanoviště) velení a navedení vlastního letectva, vybavená potřebnými radiotechnickými prostředky, aby bylo možné vydávat příkoly, zabezpečovat navedení na cíl a přijímat průzkumné zprávy z paluby letadla.

Zvětšené rozměry prostoru bojové činnosti výsadku (v důsledku rozptýlení vojsk na bojišti) ztěžují organizaci vysazování a velení výsadku v průběhu boje. Obsazení nepřátelských objektů se předpokládá uskutečnit rozhodným a bez zastávky vedeným útokem současně z několika směrů. Proto boj výsadku bude mít výrazně vyjádřený ohniskový a manévrový charakter; ještě ve větší míře vzroste

samostatnost útvarů a jednotek. Zároveň s manévrovými formami boje výsadek bude muset vést i obranu. Pro výsadek je charakteristické omezené množství sil a prostředků; to vyžaduje v obraně vysokou pevnost a úpornost a maximální využití ochranných vlastností terénu. Kromě toho obrana bude mít jen krátkodobý charakter a výsadek jí bude používat jen k časově omezenému udržení obsazených objektů (prostorů, čar).

Jak ukázaly zkušenosti z lokálních válek, ke zvláště rozsáhlému použití vzdušných výsadeků a aeromobilních vojsk dojde ve zvláštních podmínkách na méně vyspělých válčících. Rozsah jejich činnosti bude zahrnovat úkoly, počínaje ochranou vlastní hranice, přes odrážení překvapivé agrese nepřítel, po součinnost s vlastními pozemními vojsky k dosažení vysokého tempa útoku, k rychlému překonání horských hřbetů a jiných těžko dostupných úseků terénu.

Nebylo by však správné stanovit prostor použití výsadeků v horském terénu a v poušti (nebo v lesnatém a bažinatém terénu) jen taktickou a bližší operační hloubkou obrany nepřítel. V soudobé válce narůstá prostorový rozmach operací ve zvláštních podmínkách, a to má za následek použití velkých výsadeků k obsazení důležitých prostorů v hlubokém týlu nepřítel, které mají operační nebo strategický význam.

Hory a pouště na některých válčících přimykají se k mořím a oceánům. Proto kromě samostatného plnění uvedených úkolů vzdušné výsadky mohou být rozsáhlé použity ve společných výsadekových operacích k obsazení předmostí po vysazení námořního výsadku.

Proto vedení útoku ve vysokém tempu v horách a v pouštích může být dosaženo jen společným úsilím pozemních, vzdušných výsadekových (aeromobilních) vojsk a letectva. Potřeba vzdušných výsadeků v těchto prostorech může být větší než v operacích vedených v normálních podmínkách. Při tom objektivně vzniká potřeba použít různé druhy vzdušných výsadeků, tj. taktických, operačních (někdy i strategických) nebo speciálních. Nejvyššího výsledku můžeme dosáhnout současným nebo postupným vysazováním těchto výsadeků do celé hloubky operace. Takové výsadky vytvářejí jakýsi most přes horské hřbety a jiné těžko dostupné prostory, po kterém útočící vojska rychle postupují do hloubky území nepřítel.

Fyzikální a geografické zvláštnosti horského a pouštního terénu svým způsobem negativně ovlivňují použití vzduš-

ných výsadeků a jejich bojovou činnost. Při volbě prostoru vysazení proto uvážíme tak, aby vysazení jednotek bylo uskutečněno co nejblíže k objektům (čarám), které má výsadek obsadit, protože složitost přesunu může ztížit splnění určeného úkolu. Nejprůhodnějšími místy k vysazení živé síly a bojové techniky jsou prostory v dolinách, na náhorních plošinách a pastvinách. V zimě můžeme využít zamrzlá jezera. Při vysazování v horách je účelné, aby místo přistání bylo ve větší výšce než je výška objektu zteče, aby útok byl veden shora dolů. Je-li terén na přístupech k objektu značně členitý, vysazení můžeme uskutečnit stranou objektu nebo bezprostředně na objekt. Jak ukázaly zkušenosti z minulé války (vysazení německých fašistických výsadeků na belgická opevnění v roce 1940 a amerických — na ostrov Korregidor v roce 1945), je výhodnější předem riskovat a počítat se ztrátami, způsobenými různými pohmožděninami a palbou nepřítel při přistání, než se vysadit daleko od objektu a potom se probíjovat k němu a vydávat se v nebezpečí splnit celkový bojový úkol.

Cílem výcviku výsadekářů k seskokům do lesa, do vodu, do osad, na horské průsmyky a jiné překážky je připravit vojska k přistání bezprostředně na obsazené objekty.

Kromě vedení aktivní bojové činnosti (úderů na různé objekty, nebo uskupení vojsk) je pro vzdušné výsadky používané v horách a lesích charakteristická i obrana. Takovou obranu je účelné organizovat systémem samostatných rot (četnic) opěrných bodů, které jsou vzájemně spojeny palbou. Jestliže jejich vzdálenost nezabezpečuje postřelování mezer vlastními palebnými prostředky, je účelné chránit je minovými poli a samostatnými palebnými ohnisky.

Důležité místo v obraně mají pohyblivé zálohy, které je účelné rozmisťovat v několika prostorech, převážně na křižovatkách silnic. Každá jednotka výsadku musí být připravena k boji v obklíčení a za výhodných podmínek k rozhodné protizteči proti vklínivšímu se nepříteli. Zkušenosti z války ukazují, že v těchto podmínkách nejsou tak důležité síly jednotky, která vede protizteč (protože nepřítel nezjistí jejich hodnotu), jako rozhodnost protizteče.

Jedním z charakteristických rysů bojové činnosti vzdušného výsadku v jakýchkoli podmínkách a druhích boje je rozsáhlé využívání noční doby. V noci je těžké zjišťovat výsadek a působit proti jeho vysazení; tma zvyšuje pravděpodob-

nost dosažení překvapení, snižuje působení PVO a vedení palby pozemních vojsk nepřítele. Absolutní většina výsadek, použitých v letech druhé světové války, byla vysazována v noci. V soudobých podmínkách, nehledě na vzrůstající bojové možnosti prostředků PVO, noční vysazení vzdušných výsadek neztrácí na účelnosti a významu. Napomáhá tomu rozsáhlé vybavení výsadekových vojsk technickými prostředky k soustředění jednotek výsadku po přistání a zvýšení navigačních kvalit dopravních letadel a vrtulníků. Noc ztěžuje jak vlastní vysazování, tak i organizaci bojové činnosti vý-

sadku ke splnění určeného úkolu. Proto vysazování i boj musí být předem přesně zplánovány a prakticky se všemi vojáky procvičeny v podobném terénu.

Důležité místo při použití vzdušných výsadek má týlové zabezpečení. Organizujeme je tak, aby v každém útvaru (jednotce) byly vytvořeny zásoby materiálních prostředků (zejména munice), nutných ke splnění bojového úkolu. Dodání munice a jiných druhů materiálu (jakož i odsun raněných a nemocných při zpátečním letu) se plánuje a uskutečňuje podle potřeby, v závislosti na době vedení boje výsadku v týlu nepřítele.

V jednom článku není možné rozebrat všechny otázky spojené se soudobým stavem a tendencemi rozvoje způsobů použití vzdušných výsadek. Zejména proto, že ukazatele současnosti, v závislosti na stále rostoucím tempu vědeckotechnického pokroku, nejsou hranicí možností vzdušných výsadek, které v budoucí válce budou mít ještě větší význam než v minulosti. Jen na základě hlubokého zkoumání teorie a praxe použití vzdušných výsadek můžeme dojít k správnému chápání jejich úlohy při dosažení konečného vítězství nad nepřítelem. Vzdušné výsadekové svazky armád států Varšavské smlouvy, které mají ve výzbroji soudobou bojovou techniku a cvičí vojska na základě úspěchů pokrokové socialistické vojenské vědy, v průběhu různých cvičení a manévrů nejednou prokázaly svou pohotovost k plnění stanovených úkolů při ochraně mírových výsledků států socialistického společenství.

Příprava kádrů

Účinnost využívání prostředků boje je určována mistrovstvím, energií a vůlí vojenských kádrů a sladěnou činností všech vojáků. K vítězství ve válce je rovněž potřebná pokroková vojenská teorie, která určuje cesty a způsoby budování vojenské moci a její realizaci v zájmu obrany socialistické vlasti. Sovětské vojenské myšlení řeší celý tento komplex problémů v závislosti na všech kvalitativních a kvantitativních změnách, podmíněných sociálně politickým, vědeckotechnickým pokrokem a zaváděním nových prostředků ozbrojeného zápasu.

Jedním z takových problémů je spojitost systému přípravy vojenských kádrů s rozvojem vojenského umění a jejich závislost. To vyplývá především z toho, že rozvoj sovětského vojenského umění vyžaduje neustálé zdokonalování přípravy vojenských kádrů všech stupňů, a dále z toho, že vybavení vojsk novou technikou a výzbrojí, praxe bojové a operační přípravy vyžaduje nutnost neustálé všeobecné zkušenosti a na jejich základě nepřetržitě rozvíjet teorii vojenského umění.

* * *

Sovětské vojenské umění je systémem znalostí o zákonitostech, zákonech a zásadách přípravy a vedení bojové činnosti, počínaje bojem, operací a konče válkou. Jeho základ a další rozvoj probíhá na zásadách marxismu-leninismu, na pevných principech marxisticko-leninského učení o válce a armádě v souladu s programovými zásadami a zahraničním kursem strany, s přihlédnutím k ekonomickým možnostem a vědeckotechnickým výsledkům státu.

Vojenské umění se rozvíjí, zdokonaluje a obohacuje novými zásadami o cestách a způsobech dosažení vítězství v soudobých podmínkách. Studium teorie vojenského umění a zvládnutí jeho zásad tvoří základ profesionální přípravy velitelských kádrů. Zejména proto hluboké pochopení podstaty změn, poznání charakteristických rysů a zákonitostí vojenského umění, jeho zásad a pravidel je důležitým úkolem důstojnického sboru.

Jaké jsou charakteristické rysy soudobého vojenského umění? V nejobecnějším pohledu jsou tyto.

Při řešení úkolů rozvoje vojenského umění v současné době se bezpochyby zvýšila úloha vědeckého přístupu, vědeckých zdůvodnění a závěrů. Jen na tomto základě můžeme odhalovat zákonitosti a zákony války a ozbrojeného zápasu a využívat jich k cílevědomé přípravě vojsk.

Vojenské umění v současné době je mnohostranné a složité, protože soudobého boje a operace se zúčastňují nejrůznější technicky vybavené a bojově předurčené síly a prostředky. To vyžaduje důkladné plánování jejich činnosti a sladění úsilí všech zúčastněných vojsk, sil a prostředků v operaci. Organizace a nepřetržitě udržování součinnosti jsou jednou z hlavních podmínek úspěchu a jednou z vedoucích zásad vojenského umění.

Vzhledem k tomu, že v současné době prudce vzrostly bojové možnosti zbraní a bojové techniky, rozhodující význam má aktivní útočná činnost, boj za získání času, za vybojování a udržení iniciativy. To ovšem neznamená, že vylučujeme jiné druhy a způsoby bojové činnosti.

Soudobé vojenské umění stále více zvyšuje úlohu velitele jako organizátora tvůrčí činnosti velkého kolektivu důstojníků. Různorodost prostředků ozbrojeného zápasu, dynamičnost bojové činnosti, velké množství informací, nutnost přesných propočtů a všestranného hodnocení charakteru boje a operací k přijetí správného rozhodnutí objektivně vedou k růstu významu kolektivního myšlení, kolektivní tvůrčí práce při nedílné odpovědnosti za přijaté rozhodnutí.

Nesmíme zapomenout ani na takový charakteristický rys, jako je vedení bojové činnosti s hromadným použitím jaderných zbraní ve spojení s klasickými prostředky boje; to samozřejmě nesmírně zvyšuje úlohu morálně psychologické přípravy vojsk.

Ve vzájemné spojitosti hlavních složek vojenského umění — strategie, operačního umění a taktiky — vznikly nové rysy. Jestliže v letech Velké vlastenecké války záviselo splnění operačních záměrů velitelů bezprostředně na splnění úkolů taktických stupňů, pak dnes jsou raketové jaderné zbraně prostředkem v rukách operačního velení, které mohou ovlivnit výsledek operace v celku. Velitelé operač-

ních svazků svým rozhodnutím daleko ve větší míře než dříve, předurčují charakter a způsoby taktické činnosti. Proto se lítel útvaru nebo svazku, tj. ten, který bezprostředně plní taktický úkol, musí si nejen dobře představit obraz boje ve svém pásmu činnosti, ale musí znát i situaci v pásmech sousedů, znát jak zvláštnosti svého směru, tak i tvářnost válčiště.

Hlavní zásady sovětského vojenského umění, které obstály v ohni sražení Velké vlastenecké války, se dále rozvíjejí v závislosti na nových podmínkách. To se vztahuje na všechny hlavní součásti vojenského umění. Další rozvíjení vojenského umění je jak výsledkem změn v technickém vybavení vojsk, tak i důsledkem aktivní teoretické a praktické činnosti důstojníků a generálů. Úroveň rozvoje vojenského umění a úroveň přípravy důstojníků jsou neustále v dialektické spojitosti a závislosti. Vojenské kádry, které si osvojují zbraně a bojovou techniku, promýšlejí též charakter a tendence změn v prostředcích ozbrojeného zápasu a ve vojenských a na tomto základě ve své teoretické a praktické činnosti rozpracovávají nejúčelnější formy a způsoby vedení bojové činnosti, tj. rozvíjejí a zdokonalují vojenské umění. Na druhé straně, vojenské umění po dosažení nových výsledků ve svém rozvoji, klade zvýšené požadavky na přípravu vojenských kádřů, především na velitelský sbor.

Praktická činnost velitelských kádřů bude tím úspěšnější, čím více bude odpovídat objektivním zákonům, protože působení zákonů ozbrojeného zápasu se projevuje v rozhodnutích velitelů a náčelníků a v bojové činnosti vojsk, tj. v praktické činnosti lidí.

Znalost zákonů a kategorií materialistické dialektiky jako celku, mechanismu jejich činnosti v jevech války a ozbrojeného zápasu jsou základem formování vědeckého světového názoru našich důstojnických kádřů, vyzbrojují je metodou přístupu ke zkoumání těchto jevů, umožňují jim hlouběji pochopit závislost vojenství a vojenského umění na jiných jevech společenského vývoje, zákonitostech třídního boje, zřetelně pochopit místo výstavby armády a obranné síly v celkovém systému výstavby komunismu.

Vojenské umění ve svých základech je uměním, jak nejlépe využít všechny síly a prostředky ke splnění stanovených bojových úkolů. Jeho dovedné využívání v boji a operaci vyžaduje na důstojnících hluboké obecné a speciální znalosti, pochopení podstaty složitých fyzikálních zákonitostí,

kteřé jsou základem některých nových druhů zbraní, znalostí základů řízení s využitím strojně výpočetní techniky, ovládnutí matematických teorií (pravděpodobnosti, optimálnosti, operačního výzkumu atd.).

Mnohostranný charakter soudobého vojenského umění, podmíněný účastí různých druhů ozbrojených sil a druhů vojsk v boji a operaci, vyžaduje na důstojnickém sboru nejen výtečné znalosti zbraní a bojové techniky toho druhu vojsk, ve kterém slouží, ale i jasné pochopení zásad použití zbraní a možností jiných druhů vojsk.

Zvýšené tempo soudobé bojové činnosti a vypětí vojsk kladou na velitele, (ve srovnání s minulostí), řadu nových požadavků. Podstatou velitelského umění je: na základě všestranného zhodnocení situace rychle přijímat nejúčelnější rozhodnutí a vyžadovat jeho splnění ve složitých a často v nezvyklých podmínkách dynamicky se měnící situace, neumožnit nepříteli odhalit svůj záměr, a pevně držet iniciativu ve svých rukách.

Konečně, jedním z důležitých požadavků na přípravu velitelských kádřů, který vyplývá z charakteristických rysů soudobého vojenského umění, je nutnost učit se vést bojovou činnost ve složitě, často i kritické situaci. Taková situace napomáhá k utváření operačně taktického myšlení velitelského sboru, návyků na vedení soudobého boje, k výchově a rozvíjení velitelských hodnot, učí působit rozhodně, iniciativně a tvůrčím způsobem.

Rozebereme nejdůležitější směry realizace požadavků na přípravu vojenských kádřů, které vyplývají z charakteristických rysů soudobého vojenského umění.

Známe leninskou zásadu o tom, že strana uskutečňuje svou politiku prostřednictvím lidí, prostřednictvím kádřů. Právě ony zabezpečují přetváření politické linie strany v životě, organizují praktické plnění přijatých rozhodnutí. Proto požadujeme, aby naše kádry neustále rostly a zdokonalovaly se, zvládly soudobé metody vedení, viděly perspektivu rozvoje, dovedly nejjít nejjednodušší způsoby řešení vzniklých problémů a dokázaly využívat schopností a zkušeností jiných.

Důstojníci Sovětské armády, jak zdůraznil ministr obrany SSSR, se musí vyznačovat vysokým ideovým přesvědčením, politickou zralostí, pevnými a hlubokými operačně taktickými a vojenskotechnickými znalostmi, pružným myšlením a návyky organizace a velení v bojové činnosti vojsk. Dnes i plnění dokonce jedno-

duchého taktického úkolu vyžaduje intenzivní práci rozumu a vůle, předvídání vývoje událostí a zhodnocení nejrůznějších podmínek situace. Daleko ve větší míře se to vztahuje na plnění operačních a strategických úkolů. Proto zvládnutí součného vojenského umění vyžaduje důkladnou přípravu ve vojenských vysokých školách, systematické prohlubování a zdokonalování znalostí v průběhu velitelské přípravy ve vojscích a stále sebevzdělávání.

Vojenská služba je zvláštní druh lidské činnosti. Vyžaduje na důstojníkovi vysokou kázeň a svědomitost, jejichž základem je hluboká uvědomělost osobní zodpovědnosti za bezpečnost vlasti.

Neoddělitelnými vlastnostmi důstojníka musí být iniciativa a samostatnost, bez kterých by nebylo možné dosáhnout úplného vítězství.

Důstojník nemůže úspěšně plnit své služební povinnosti, nemá-li velitelskou vůli a organizační schopnosti. To je zvláště potřebné v boji, ve kterém na dovednosti velitele organizovat a podřídit vojáků vlastní vůli, na jeho odvaze, houževnatosti a rozhodnosti v mnohém závisí průběh i výsledek boje nebo operace.

Důstojník musí umět učit a vychovávat podřízené; proto je nutné, aby znal základy vojenské pedagogiky a psychologie, zásady a metody politické a vojenské výchovy a dovedného přístupu ke každému podřízenému. Důstojník musí být starostlivý a spravedlivý k podřízeným, současně však přísný a náročný náčelník.

Důležitou podmínkou je vysoká obecná a vojenkotechnická kultura důstojnických kádřů. Vojenství, jak nikde jinde, vyžaduje na člověku velkou zásobu všeobecných a vojenských a technických znalostí, nehledě na zásady vedení bojové činnosti, dokonalé znalosti zbraní, bojové techniky a jejich dovedné používání.

To znamená, že zákonitou podmínkou úspěšné činnosti každého sovětského důstojníka je spojení ideového přesvědčení, velitelské vůle, náročnosti k sobě a podřízeným, organizačních schopností, obecné kultury, vysoké vojenkotechnické přípravy a operačně taktického mistrovství. Právě tyto vlastnosti musí především vychovávat vojenské školy a akademie.

Vojenské vzdělání je bezprostředně spojené se všeobecným a speciálním vzděláním ve státě.

V Sovětské armádě, v závislosti s rozsahem činnosti vojenských kádřů, byly zavedeny určité úrovně vzdělání: střední vojenskospeciální, vysoké vojenskospeciální a vysoké vojenské vzdělání.

Systém přípravy vojenských kádřů i učební proces ve vojenských školách, akademických a kursech se neustále zdokonalují ve směru zlepšení ideologické i odborné přípravy a v souladu s úrovní znalostí a požadavků soudobého vojenského umění.

Základní vojenskou školou pro přípravu důstojníků je vojenské vysoké učiliště. Vojenské akademie připravují řídicí důstojnické kádry pro vyšší taktické a operační stupně.

Základem zvládnutí vojenského umění ve vojenských učilištích je studium řádů, předpisů, směrnic a instrukcí. Ovšem pevné znalosti jednotlivých statí řádů je nutné doplňovat studiem teoretických prací vojenského umění, neboť v opačném případě se může budoucí důstojník stát tučtovým knihomolem, který nebude schopný tvůrčím způsobem plnit stanovené úkoly v soudobém boji.

Výjimečně důležitý význam má vštepovat budoucím důstojníkům praktické návyky velení jednotkám na taktických cvičeních a na cvičištích. Pevné základy v tomto směru musí dát vojenské školy a akademie.

Důležitým úkolem je dosáhnout ve vojenských akademických a učilištích ještě vyšší úrovně vědeckého zkoumání, směřujícího ke zvýšení kvality přípravy důstojnických kádřů, dosáhnout, aby každá vědecká práce, která odhaluje problémové otázky, obohacovala učební proces, nepomáhala jeho zdokonalování, podporovala u posluchačů hluboké zvládnutí teorie a praxe vojenského umění a jiného studijního materiálu. V učebním procesu při studiu vojenského umění je hlavní naučit posluchače hluboce pochopit charakter a zvláštnosti soudobého boje a operace, všestranně analyzovat a zhodnotit situaci, tvůrčím způsobem řešit otázky organizace a vedení bojové činnosti ve složitých podmínkách mnohotvárné situace. Přitom je nutné široce využívat pokrokových zkušeností bojové a operační přípravy vojsk.

Důležité také je pokračovat ve vojenských akademických a vojenkoteoretických pracích, zaměřených na praktické potřeby ozbrojených sil, s cílem zabezpečit naše vojenské kádry nejdokonalejšími pracemi, které by odpovídaly charakteru a požadavkům soudobé války, přípravě a vedení boje a operace. Každá vědecká práce musí dát nový impuls k dalšímu zlepšení bojové a operační přípravy štábů a vojsk, pomáhat při zvyšování úrovně bojové pohotovosti.

Celý systém vojenského vzdělávání směřuje k zabezpečení potřeb armády v přípravě vysoce kvalifikovaných důstoj-

nických kádrů. Jeho neustálé zlepšování umožňuje zvyšovat úroveň teoretických znalostí a praktických návyků posluchačů, úspěšně řešit úkol přípravy politicky vzdělaných, vysoce kvalifikovaných vojenských specialistů pro samostatnou práci ve vojscích s přihlédnutím k perspektivám rozvoje vojenské techniky a vojenství. Velký význam se přikládá dalšímu zlepšování přípravy velitelského, politického, inženýrského sboru v souladu se vzrůstajícími požadavky na organizaci a řízení bojové činnosti.

Důležitou úlohu v přípravě důstojníků má samostatné vzdělání. Je to nejprůběžnější forma přípravy, která odpovídá individuálním zvláštěm každého důstojníka a umožňuje dosahovat nejvyšší produktivity. Např. při studiu možností konkrétních druhů zbraní a bojové techniky, organizace vojsk a názorů nepřítelů na možné způsoby vedení bojové činnosti, zvláštěností válčičtích atd. Tyto údaje a data se neustále mění, znalosti o nich i o mnohém jiném je nutné neustále obnovovat. Nejlépe toho dosáhneme samostatným studiem. Proto systematická samostatná práce důstojníků je hlavní metodou rozšiřování teoretického rozhledu. Samostatnou přípravu je ovšem potřeba řídit. Nadřízený velitel musí usměrňovat samostatnou přípravu důstojníků, doporučovat ke studiu otázky skutečně důležité a nezbytné v praktické činnosti důstojníka.

Článek, který spojuje teorii a praxi, jsou cvičení a manévry.

Ve vojscích a štábech na velkých vojenských a velitelsko-štabních cvičeních jsou nepřetržitě hledány neefektivnější způsoby využití všech prostředků vedení bojové činnosti. V praxi se procvičují závěry a doporučení teorie vojenského umění pro reálnou bojovou činnost a bojovou přípravu vojsk. Na druhé straně, charakter činnosti útvarů a svazků na cvičení poskytuje dostatek materiálu k teoretickému zevšeobecňování a k závěrům. Cvičení nejen že cvičí a upevňuje získané znalosti, ale i vštěpují návyky využívat vši mohutnosti svých zbraní, pomáhají nacházet nejvýhodnější formy a způsoby použití bojové techniky. Proto cvičení mají rozhodující úlohu ve zvládnutí vojenského umění a získání jeho tvůrčího přetvoření do života. Tady se úplně otevírají možnosti co nejlépe zvládnout způsoby výchovy a potřebného psychologického působení na podřízené, získat v podmínkách, které jsou blízké reálné bojové situaci, návyky mobilizovat vojska k překonávání těžkostí, organizaci i vedení cílevědomé stranicko-politické práce.

Cvičení a manévry jsou nevyšší formou bojové přípravy vojsk. Vytvářejí rozsáhlé předpoklady pro morálně psychologické zakalení vojsk. Ve skutečnosti praktické využívání bojové techniky, přesuny na velké vzdálenosti, rozvinování vojsk z chodu a vedení bojových střelů, rozhodné útoky a odrazení protiúderů zvyšují vypětí bojové činnosti a vytvářejí situaci, která se reálně blíží bojové. Toto všechno je velmi důležité pro morálně psychologické zakalení velitelských kádrů, zejména mladých důstojníků.

Pravou laboratoří formování vysokých morálně bojových kvalit je pole a vzdušný prostor. Dobře organizovaná a dovedně uskutečňovaná polní a letová příprava umožňuje formovat takové potřebné velitelské vlastnosti, jako je vůle, smělost, rozhodnost, iniciativa a houževnatost při plnění stanovených úkolů, schopnost dovedně velet vojskům a v nejsložitější situaci soudobého boje, připravenost i rozumně riskovat v rámci plnění rozkazu.

Jen na taktických cvičeních může velitel vidět, jak vojska plní jeho rozhodnutí, zhodnotit nakolik byly správné jeho propočty, a zda uvažoval o všech číselných situacích. Ve složitých situacích se získávají různé taktické způsoby vedení boje, dovednost na základě reálné situace usměrnit úsilí vlastních vojáků ke zničení nepřítelů a zabezpečit dosažení vítězství. V případě neúspěšného výsledku boje velitel má možnost rozebrat jeho průběh, zjistit nedostatky a nevyužité možnosti a zálohy.

Pro stanovení a zdokonalování mistrovství důstojníků, pro zvládnutí vojenského umění jsou velmi cenné zkušenosti a organizátorská práce velitelů a štábů při vedení bojů a operací v letech Velké vlastenecké války. Tyto zkušenosti musíme všestranně studovat a tvůrčím způsobem využívat v přípravě vojenských kádrů.

Samozřejmě přitom nesmíme zapomenout, že mezi bojovými možnostmi zbraní těch let a soudobou technikou je velký rozdíl. Jaderné zbraně a zvýšená účinnost klasických prostředků boje přinesly mnoho zásadně nového do charakteru a způsobů vedení války, do metod plnění různých bojových úkolů. Tento proces kvalitativních změn ve vojenství pokračuje i nadále s neoslábující silou. Proto, i když tvůrčím způsobem přijímáme bojové zkušenosti minulosti, důsledně musíme hodnotit probíhající změny a zvláštní pozornost věnovat perspektivám rozvoje vojenského umění, novým procesům a jevům, které vznikají v důsledku vědeckotechnic-

keho pokroku, orientovat se na pokrokové výsledky vojenské vědy.

Ve spojitosti s tím je velmi důležité rozvíjet u důstojníků schopnost předvídání. Bez vědeckého předvídání nemůžeme v současné době zdůvodnit perspektivu rozvoje vojenství a výstavby ozbrojených sil, správně organizovat výcvik a výchovu vojsk, s úspěchem připravovat a vést bojovou činnost. Umění předvídání, předpokládat rozvoj událostí v průběhu boje nebo operace, nepřichází veliteli samo o sobě. Rychleji je zvládnou ti velitelé, kteří mají hluboké znalosti zákonů války, zásady vojenského umění a tendenci jeho rozvoje. Takové kvality nejučinněji získávají v těsném a rozumném spojení teoretických znalostí a praktických návyků. V tomto je hlavní a podstatná úloha spojení učebního procesu ve vojenských školách a akademiích s praxí bojové a operační přípravy vojsk.

Nositeli vojenského umění jsou naše vojenské kádry. Tím, že spojují praktickou a teoretickou činnost, rozvíjejí vojenské umění, obohacují je novými názory a zvyšují jeho úroveň. Jako systém znalostí, soudobé vojenské umění se vyučuje na vojenských školách a akademiích, ve velitelské přípravě, v procesu každodenní práce důstojníka, jako oblast praktické činnosti se získává v průběhu plnění výcvikových i bojových úkolů na velitelsko-štábních a vojskových cvičeních. To jsou dvě stránky

jednoho procesu. Teorie i praxe se vzájemně prolétají, doplňují a obohacují. Proto další rozšíření spojení vojenských škol a akademií s vojsky v tomto směru je jedním z důležitých a aktuálních problémů. Jeho řešení je nutné jak ve prospěch zlepšení kvality práce vojenských škol a akademií, tak i ke zvýšení bojové pohotovosti a bojeschopnosti svazků a útvarů.

Vojska ovšem doposud v plné míře ne-realizují výsledky vědeckovýzkumné práce a zejména výsledky v oblasti vojenské teorie. Na druhé straně akademie, vojenská vysoká učiliště a vědeckovýzkumné ústavy ne vždy v dostatečné míře využívají pokrokových zkušeností, získaných v polních podmínkách, na cvičišti, při manévrech a na cvičeních. Je velmi důležité nezapomínat v učebním procesu na nové závěry a materiály posledních operačních cvičení, na příklady dovedné činnosti výtečných jednotek a útvarů na cvičišti, střelnicích a tankových cvičišti.

Zlepšení vyžaduje i taková forma spojení mezi vojsky a vojenskými školami a akademiemi jako přednášky velitelského sboru vojenských okruhů, skupin vojsk a armád v akademích a učilištích a naopak vystoupení vědeckých pracovníků a předních učitelů vojenských akademií a učilišť ve vojských s lekcemi k teoretickým problémům sovětské vojenské vědy.

Závěr

1. Schopnost používat zákonů a zásad soudobého vojenského umění, podstaty jeho doporučení a požadavků v praxi bojové přípravy a bojové činnosti vojsk, přichází k člověku postupně, podle toho jaké má znalosti a zkušenosti; vyžaduje speciální přípravu.

2. Vybavení Sovětských ozbrojených sil soudobými druhy zbraní a bojové techniky neustále vede ke změnám jednotlivých zásad vojenského umění, které je velmi tvořivé a citlivé k jakýmkoli progresivním změnám ve výzbroji a bojové technice, které tvoří materiální základnu bojové činnosti. Proto jedním z nejdůležitějších úkolů vojenských kádru je houževnatost a nepřetržitá individuální práce ke zvýšení ideově politické úrovně a rozšíření vojenských znalostí s cílem vždy být na úrovni požadavků doby, v neustálé pohotovosti k včasnému splnění úkolů organizace a vedení bojové činnosti různého rozsahu a charakteru.

3. Dynamika rozvoje vojenství, mnohotvárnost forem a způsobů vedení bojové činnosti, značné fyzické a psychologické zatížení, které bude muset člověk v soudobém boji prožívat, naléhavě vyžadují určovat na odpovědná velitelská místa mladé, politicky vyspělé, vysoce kvalifikované důstojníky a generály.

4. Soudobý boj a operace, které se rozvíjejí na základě složitých zákonů vojenského umění, vyžadují široký rozsah znalostí, pružnost myšlení, iniciativu a tvůrčí práci. Proto učební proces ve vojenských akademiích a učilištích a zkušenost ve vojských musíme upravit tak, aby zabezpečovaly nejvyšší úroveň odborné přípravy vojenských kádru.

5. V otázkách výběru, výchovy a rozmístění důstojnických kádru — nositelů sovětského vojenského umění — má důležitý význam druhá a sladěná práce velitelů, politických a kádrových orgánů, uskutečňovaná společně se stranickými organizacemi. Pomáhá oprostit se od jednostranných, subjektivních hodnocení kandidátů k obsazení volných funkčních míst a nedopouští chybná a nepromyšlená ustanovení do funkcí.

Upraveno ze sovětského tisku

Krajská dopravní velitelství NLA NDR

Moderní válka klade vysoké nároky na organizaci dopravního zabezpečení ozbrojených sil, válečně důležitých odvětví národního hospodářství a života obyvatelstva.

Ještě za minulé světové války se vojenské přesuny a přepravy po komunikacích v zámezi uskutečňovaly v podstatě mírovým způsobem, neboť tehdejší letectvo mohlo vážněji ohrožovat přesuny vojsk až v blízkosti fronty. Přesuny vojsk po silnicích, kde civilní provoz byl nepatrný, nebyly ničím omezovány a velitelé vojsk měli úplnou volnost volby silnic pro zamýšlené přesuny.

Soudobá válka, ať již jaderná od samého počátku, nebo vedená konvenčními zbraněmi s nebezpečím použití ZHN by vytvořila v dopravě velmi obtížné podmínky. Přesuny a přepravy v celém prostoru válčících zemí by se uskutečňovaly v mimořádně složité situaci na komunikacích za neustálého nebezpečí nepřátelského napadení. Ve snaze zmařit včasnou bojovou pohotovost ozbrojených sil, přísun vojsk a zásob na frontu a ochromit chod národního hospodářství může nepřítel použít dalekonosné raketové prostředky a letectvo k úderům na vojska a důležité komunikační objekty prakticky v jakékoli vzdálenosti od fronty. Mimoto je nutné počítat i s velmi aktivní diverzní a záškodnickou činností nepřítele, zejména v období přechodu do branné pohotovosti.

V období realizace mobilizačních plánů jsou ZHN spolu s psychologickým působením a diverzní činností nepřítel schopené ochromit dopravu. Proto již od samého počátku mezinárodně politického

napětí před zahájením války musí mít velení ozbrojených sil k dispozici vlastní organizaci dopravního zabezpečení, schopnost zajistit v těchto složitých podmínkách přednostní využití komunikací pro včasné uvedení branného systému do pohotovosti a pro úspěšnou bojovou činnost vlastních a spojeneckých ozbrojených sil.

Teritorium NDR a ČSSR jsou v bezprostředním sousedství nástupišť pozemních ozbrojených sil paktu NATO proti socialistickým zemím. Proto včasné uvedení jejich branného systému do pohotovosti má mimořádný význam pro úspěšné odražení imperialistické agrese. Velení NLA Německé demokratické republiky uskutečňuje nezbytná opatření ke zkvalitňování organizace vojenské dopravy. Přitom plně uplatňuje poznatky ze cvičení vlastních vojsk a společných cvičení armád Varšavské smlouvy.

Jedním z významných realizovaných opatření v roce 1972 je vytvoření Krajských dopravních velitelství pro zabezpečení vojenské silniční a vnitrozemské vodní dopravy na teritoriu NDR.

Zkušenosti ze spojeneckého cvičení „Bratrství ve zbraní“, „Visla—Labe“ a z velitelско-štábního cvičení vojenské dopravy „Tranzit 71“, prokázaly nezbytnost úzké součinnosti mezi vojsky, teritoriálními orgány vojenské dopravy a civilními dopravními organizacemi.

Tak např.: při spojeneckém cvičení „Bratrství ve zbraní“ zplánovaly orgány Krajské vojenské dopravy na 300 silničních přesunů, na jejichž sledování a časově i silničním pořádkovým zabezpečení se velmi aktivně podíleli příslušníci Lido-

vé policie. Tato organizace zabezpečila plánovitost a bezpečnost přesunů vojsk a minimální škody na vojenské technice a silniční síti.

Při cvičení „Visla—Labe“ bylo nutné vybudovat přechody přes Labe v krátkých lhůtách a za podmínek obdobných válečným. Potřeba stálé součinnosti s různými orgány, úřady a podniky civilního sektoru jednoznačně prokázala nezbytnost vytvoření Krajských dopravních velitelství.

Při cvičení vojenské dopravy „Transit 71“ byly poprvé rozvinuty krajské štáby a řídicí orgány Lidové policie a civilní dopravy pro plnění úkolů zabezpečení vojenské silniční a vnitrozemské vodní dopravy v podobných podmínkách jako za války. Všechny složky dopravního zabezpečení řešily své úkoly velmi úspěšně. Cvičení plně prokázalo jejich účelnost a důležitost.

Při tvorbě organizace Krajských dopravních velitelství bylo také využito zkušeností oddělení vojenské dopravy ředitelství říšských drah, která již po mnoho let bezvadně a přesně zabezpečovala vojenskou železniční přepravu.¹⁾

Zřízení Krajských dopravních velitelství vznikly nezbytné předpoklady k zajištění

- efektivnější přípravy a kontroly opatření operační přípravy silniční a vnitrozemské vodní dopravní sítě,

- účinnější pomocí vojskům při plánování a uskutečňování přesunů; s využitím zkušeností z organizace zabezpečení vojenské železniční dopravy mají Krajská dopravní velitelství již v míru podstatně přispět ke zkvalitnění plánování, sledování a pořádkového zabezpečení vojenské silniční dopravy a pomocí vojenským útvarům při řešení otázek likvidace škod na komunikacích způsobených při vojenských cvičeních,

- stálé součinnosti s orgány Lidové policie a civilními dopravními orgány.

Hlavní úkoly Krajských dopravních velitelství

1. Provozně technické zabezpečení vojenských silničních přesunů na teritoriu kraje v součinnosti se štáby vojsk, orgány Lidové policie, speciálními civilními jednotkami, orgány a podniky silničního hospodářství. Za války, zejména na hlavních silničních směrech budou k dispozici silniční útvary. Pomocí připraveného vyro-

Politické, vojenské a ekonomické zájmy socialistického státu vyžadují, aby na úseku silniční a vnitrozemské vodní dopravy byla v úzké součinnosti vojenských a civilních orgánů řešena celá řada vojenskoekonomických otázek. V zájmu obrany státu je nezbytné, aby veškerá opatření a investorské akce realizované v civilní dopravě byly v souladu s požadavky dopravního zabezpečení ozbrojených sil v případě branné pohotovosti státu. Jde především o tyto úkoly:

- výstavbu a rekonstrukci silnic a mostních objektů,

- vývoj automatického a signalizačního zařízení pro řízení silničního provozu,

- vývoj prostředků a zařízení pro spojení a možnosti jeho využití při řízení a zabezpečení vojenské silniční dopravy,

- zajištění zásob mostních konstrukcí a silničního stavebního materiálu,

- přípravu projektů pro výstavbu objektů dopravního zabezpečení ozbrojených sil na silnicích a vnitrozemských vodních komunikacích.

Již z toho je zřejmé, že sídlo Krajských dopravních velitelství musí být u Krajských ředitelství silnic, neboť jedině tak může zabezpečit stálou součinnost v silniční dopravě.

Krajská dopravní velitelství mají velkou zodpovědnost za dopravní zabezpečení potřeb NLA a spojeneckých armád VS na silniční síti a vnitrozemských vodních tocích teritoria kraje.

Jeho orgány vojenské dopravy jsou podřízeny Krajskému vojenskému velitelství a plní úkoly podle jeho rozkazů.

Jich povinností je vytvářet nezbytné předpoklady k tomu, aby za každé situace byl zabezpečen plynulý a časný průběh vojenských silničních přesunů a přepravy po vnitrozemských vodních tocích a zabezpečeno včasné vybudování přepravišť přes vodní toky, popřípadě i plovoucí sklady.

zumívacího systému je možné ve velmi krátké lhůtě uvést do pohotovosti organizaci provozně technického zabezpečení. Podstatně složitější situace je však v době míru, popřípadě v období přechodu do válečného stavu. V tomto období je nutné organizovat a zabezpečovat značné množství přesunů. Úspěšně je možno tento úkol vyřešit jen tehdy, bude-li mezi štáby vojsk účelná forma a metodika spolupráce.

Úspěšné zabezpečení vojenských silničních přesunů vyžaduje stálou výměnu in-

¹⁾ Týmž rozkazem NMO NDR, kterým bylo nařízeno vytvoření Krajských dopravních velitelství, byla tato oddělení přejmenována na železniční dopravní velitelství a podřízena přímo Krajským vojenským velitelstvím.

Informaci mezi Krajským dopravním velitelstvím a okresními odděleními Lidové policie o sledování a silničním pořádkovém zabezpečení přesunů. Informace o stavu silnic a průběhu přesunů je třeba předávat štábům vojsk. Mimoto je nezbytná velmi úzká spolupráce s civilními orgány při zabezpečení průjezdu úseky silničních uzavírek, obnově a opravě poškozených úseků a organizaci opatření zimní údržby.

2. Plánovitě řízení a sledování vojenské přepravy po vnitrozemských vodních tocích v úzké součinnosti s orgány a podniky vnitrozemské plavby. Přitom mají Krajská dopravní velitelství — obdobně jako u vojenské přepravy po železnici — tyto přepravy plánovat a organizovat jejich zabezpečení řízení a sledování, včetně vyúčtování finančních nákladů. Kromě toho zabezpečují pro cvičební účely potřebná říční plavidla, využívaná buď jako plovoucí sklady, nebo pro stavbu plovoucích mostů.

3. Plánování, organizace a kontrola údržby, obnovy a stavby silničních a vnitrozemských vodních komunikací a jejich zařízení, včetně lodního parku.

Podklady se vytvářejí již v míru. Z toho vyplývá, že Krajské dopravní velitelství musí stále vyhodnocovat dopravní síť, upřesňovat nejdůležitější místa technického zabezpečení a s ohledem na možné úderů nepřítel připravovat kalkulaci sil a prostředků na údržbu, obnovu a výstavbu a zpracovat projektovou dokumentaci.

4. Uplatňování požadavků na údržbu, obnovu a výstavbu silnic a vnitrozemských vodních cest u civilních orgánů, podniků a organizací. Všechny tyto požadavky není pochopitelně třeba realizovat již v míru, ale především za války. Takové požadavky předává Krajské dopravní velitelství přímo speciálním civilním organizacím.

5. Organizace a kontrola vytváření a pohotovosti záloh pro potřeby technického

zabezpečení silnic a vnitrozemských vodních tahů.

Tvorba záloh technického zabezpečení cložených objektů silniční sítě bez zbytečných národohospodářských ztrát patří k nejzávažnějším problémům dopravního zabezpečení. Částečně je možné jej vyřešit tam, kde jsou možnosti využití místních zdrojů, jako např. ústředních silničních obaloven, pil a skladů stavebního materiálu.

6. Řízení podřízených silničních pořádkových a stavebních jednotek. Jsou to samostatné silniční prapory, popřípadě roty a silniční mostní stavební prapory nebo roty. Pro rychlé uvedení těchto jednotek do pohotovosti jsou připravena potřebná opatření. K tomu je nutné zdůraznit nezbytnost potřebné kvalifikace kádrových příslušníků Krajských dopravních velitelství.

7. Zpracování vojenskodopravní technické dokumentace zájmové silniční a vnitrozemské vodní sítě. Taková dokumentace musí být stále udržována k okamžitému použití. K tomu je nezbytné mít k dispozici výstižné podklady o skutečném stavu, plánovaných a uskutečňovaných opatření v silniční a vnitrozemské vodní dopravě.

Tyto podklady slouží také pro zpracování speciálních map vojenské dopravy a umožňují rychlé zpracování informací pro štáby vojsk při plánování přesunů nebo plnění speciálních úkolů na silnicích a vnitrozemských vodních tocích.

8. Vedení evidence o sjízdnosti a uzavírkách silnic a splavných vodních toků a organizace opatření k zabezpečení průjezdu uzavřenými úseky silnic a vodních toků.

9. Spolupráce s vědeckovýzkumnými a technickými organizacemi a podniky silniční a vodní dopravy v zájmu dalšího zkvalitňování dopravního zabezpečení potřeb ozbrojených sil.

Hlavním cílem článku je poskytnout štábům vojsk a orgánům vojenské dopravy ČSLA informaci o organizaci zabezpečení vojenské silniční a vnitrozemské vodní dopravy na teritoriu NDR a zdůraznit význam, jaký velení NLA tomuto druhu zabezpečení ozbrojených sil přikládá.

Upraveno z tisku NDR

z kapitalistických armád

NÁZORY NATO NA TAKTICKÉ PŘEKVAPENÍ

V agresivní vojenské doktríně NATO má překvapení důležitou úlohu. Ozbrojené síly NATO vidí v dosažení překvapení je-
den z principů ozbrojeného zápasu, který významně zvyšuje vyhlídky na úspěch v boji a v operaci.

V závislosti na rozsahu vojenské činnosti rozlišuje NATO strategické a taktické překvapení. Článek se zabývá některými otázkami taktického překvapení.

Taktické překvapení je podle vojenských názorů NATO skrytě připravené a protivníkem neočekávané přepadení na bojišti, uskutečněné na začátku nebo během vojenského konfliktu palebnými prostředky nebo bojovou činností vojsk. Zúčastní se ho jak útvary a taktické svazky, tak i operační svazy.

V každém případě je úspěch překvapivé činnosti závislý na tom, do jaké míry se podaří:

- udržet protivníka v nevědomosti o vlastních zámyslech;
- odvrátit jeho pozornost a zmenšit jeho bdělost;
- přísně utajit připravovaná opatření.

Kromě toho vycházejí vojenští odborníci NATO z toho, že každé překvapivé činnosti předchází určité množství opatření, rozdílných co do času, místa, způsobu i rozsahu, která vyžadují určitou potřebu sil a prostředků. Proto přisuzují taktickému překvapení — ve srovnání se strategickým — podřízenou úlohu. Vždy vychází ze zámyslu a plánu strategického překvapení. Výsledky taktického překvapení mají zabezpečit především úspěch strategického překvapení. Toto pojetí má svůj odraz v polních řádech všech armád NATO. Řády vyžadují přípravu i uskutečnění taktického překvapení podle jednotného, schváleného plánu operačního svazu, zejména tehdy, jestliže se předpokládá protivníka oklamat a uvést v omyl. Proto se mluví o taktickém překvapení v boji a v operaci.

Cíl překvapivé činnosti vidí vojenští odborníci NATO v tomto:

— ochromit protivníka [velmi omezit jeho schopnost vést činnost];

— snížit jeho schopnost klást organizovaný odpor;

— zabránit mu podniknout rychle účinná protipatření, aby si zachoval vlastní taktickou iniciativu;

— vytvořit vhodné podmínky pro zničení protivníka, který má převahu, v co nejkratším čase a s co možná nejmenšími vlastními ztrátami.

Taktického překvapení je možné dosáhnout různými způsoby. Může však být úspěšné jen tehdy, podaří-li se při realizaci opatření přihlídnout k příslušným podmínkám konkrétní situace.

Příprava a použití nových bojových prostředků

Vojenský tisk NATO označuje přípravu a použití nových bojových prostředků na bojišti za důležitý předpoklad dosažení taktického překvapení. Zkušenosti potvrzují, že hromadné, protivníkem neočekávané použití nových bojových prostředků souvisí vždy se značnými taktickými nebo operačními úspěchy. Přesto však není pouhé překvapivé použití nových bojových prostředků samo rozhodující. Jeho účinnost se zvýší, jestliže překvapená strana nezná bojové vlastnosti nových zbraní ani metody a možnosti ochrany proti nim.

Proto vývoj a zavádění nových bojových prostředků — zejména za války — probíhá za přísného utajení.

Ve vojenském tisku NATO se dále vyskytují názory, že i tehdy, jestliže vývoj a příprava nových bojových prostředků nezůstanou utajeny, může být jejich použití pro protivníka ve většině případů překvapivé. V této souvislosti např. Middel-dorf, bývalý generál Bundeswehru a vojenský teoretik NSR uvádí, že i tehdy, vycházíme-li z toho, že při dnešním stavu vojenského zpravodajství je technický stav výzbroje obou válčících stran v podstatě znám, nemůže přece nikdo říci dopředu, které zbraně, ve kterém údobí a v jakém rozsahu na jaké cíle budou použity.

Jaderné zbraně

Velké vyhlídky vkládají státy NATO především do překvapivého použití různých jaderných zbraní a palebných systémů s dvojnásobným použitím. Tyto systémy dovolují použití konvenčních zbraní i prostředků hromadného ničení. Vedle raket, vzdušných útočných prostředků a jaderných min počítají mezi prostředky jaderných zbraní i různé dělostřelecké systémy. Množství možných prostředků a variant použití jaderných zbraní na bojišti příznivě ovlivňuje překvapení. Při cvičení se všestranně zkoušejí různé možnosti použití těchto zbraní.

Tabulka 1

Očekávané ztráty při použití chemických bojových látek

Bojová látka: Sarin.

Způsob útoku: s překvapením.

Zaujetí prostoru cíle osobami: přes 50 %.

Stupeň ochrany protivníka	Ztráty v procentech
Zádná ochrana	přes 50 %
ochranné masky nasazeny až po 1 minutě (jednotka špatně vycvičena, nebo po šoku)	nejméně 20 %
ochranné masky nasazeny během několika vteřin (jednotka dobře vycvičena a v pohotovosti)	5—10 %
ochranné masky nasazeny ihned	méně než 5 %

Chemické bojové látky

Stejně názory se vyskytují i pokud se týče překvapivého použití chemických bojových látek, neboť mohou být příčinou velkých ztrát na osobách, jsou-li hromaděny a neočekávaně použity. **Tabulka 1** obsahuje americké názory na očekávané ztráty při použití chemických bojových látek.

Konvenční zbraně

NATO vynakládá velké úsilí, aby neustále zdokonalovalo své prostředky hromadného ničení a zlepšovalo možnosti jejich překvapivého použití. Současně všechny státy NATO horečně pracují na dalším novém vývoji konvenčních zbraní. Mají v úmyslu rozvíjet jak takticko-technické ukazatele, tak i účinek těchto bojových prostředků tak, aby dovolovaly překvapivé použití na bojišti. Ve svých záměrech v oblasti vyzbrojování se soustřeďují státy NATO především na:

- letouny, schopné dopravit různé druhy zbraní s velkým plošným účinkem překvapivě v malých výškách na cíl;
- tanky a obrněná vozidla s velkým dosahem, schopné rychle manévrovat i přes vodní překážky;
- ozbrojené bojové a dopravní vrtulníky;
- nové dělostřelecké a raketonosné systémy;
- různé druhy munice.

Napalm a jiné zápalné prostředky považují za velmi vhodné pro překvapení, neboť mají na protivníka kromě přímého účinku i velmi silný psychologický účinek.

Letectvo

NATO považuje letectvo za vysoce důležitý prostředek pro překvapivé, účinné údery na cíle na bojišti a v operační hloubce. Velitel letectva NSR k tomu píše, že není-li nepřítel dostatečně nebo vůbec připraven na překvapivý útok. může již první útočný úder přinést rozhodnutí ve vojenském sražení.

Letectvo má na začátku bojové činnosti napadnout síly a prostředky systému PVO protivníka. Vzhledem k tomu, že se moderní systémy PVO ani v budoucnu neobjedou bez rozsáhlých, složitých a zranitelných pozemních zařízení, budou právě

ony vystaveny prvním a překvapivým vzdušným úderům. Podle izraelského „vzoru“ má být činnost letectva připravena jednoduše, má probíhat rozhodně, aby dosáhlo překvapivých výsledků, které by vedly k úspěchu.

Západní vojenští odborníci hodnotí, že moderní letectvo NATO by bylo především ve válce bez použití jaderných zbraní s to dosáhnout taktického překvapení. Musely by se však umět vyhnout brzkému zachycení radiolokačními prostředky, neboť značné potíže s časným zjištěním nízkoleticích letounů vedou k tomu, že rozhodující úlohu hraje faktor času. Letoun útočící ve výši 50 m se objeví nad horizontem a může být zachycen přehledovým radiolokátorem např. teprve ve vzdálenosti 5 km. Letí-li rychlostí zvuku, neuplyne od tohoto okamžiku do přeletu cíle více než 15 vteřin. Při útoku letounů z více směrů je tento problém ještě složitější.

Pružnost velení

V západoněmeckém tisku byly publikovány názory, že rychlé a prudké změny situace při bojové činnosti ve vševojskovém boji, které jsou pro moderní, dokonalou bojovou technikou vybavené ozbrojené síly typické, vytvářejí příznivé podmínky pro překvapení. Neudivuje proto, že v ozbrojených silách hlavních zemí NATO, především však v Bundeswehru se mimo zavádění nových zbraňových systémů vytýčuje úkol rozhodujícím způsobem zvýšit „pružnost velení a pohyblivost vojsk“. Podle de Maiziéra by právě schopnost rychle vést bojovou činnost znamenala i určitý stupeň vyrovnání poměru sil. Přitom je zřejmá orientace na překvapení, poněvadž uvedené „vyrovnání poměru sil“ by bylo možné jen s překvapením. V této souvislosti jsou zajímavé operační a taktické zásady vojsk NSR. Považují „pružné vedení boje“ za velmi vhodné pro vyvolání překvapení u protivníka, čehož by mohlo být všestranně využito pro vlastní úspěšnou činnost. Rychlost pohybu a tím i činnost vojsk má zajistit vhodné předpoklady pro možnosti překvapení v boji a v operaci.

Z toho vyplývá, že rychlost jako hlavní předpoklad překvapení, předpokládá též pružnost velení nejen v myšlení, nýbrž i v jednání. Proto se zavrhuje každé sché-

ma, každé kopírování, každé použití ztrnulých modelů v boji a operaci. Teprve schopnost vojsk pohybovat se rychle v každém terénu, i přes vodní překážky a rozrušené prostory, zaručuje velení požadovanou pružnost.

Z toho je zřejmé, že dosažení taktického překvapení nezbytně zabezpečují nejen nové bojové prostředky, nýbrž i používání různých způsobů a metod velení a použití vojsk.

Použití neobvyklých a neznámých metod

Není možné vyvíjet neustále zásadně nové, protivníkovi neznámé bojové prostředky. Proto i orientace na různé formy překvapení, především na obratné používání neobvyklých a protivníkovi neznámých metod a způsobů při zasazení známých zbraňových systémů a bojových prostředků.

Každý bojový prostředek je vzhledem ke svým takticko-technickým vlastnostem předurčen k určitým bojovým úkolům. Podal-li se takovéto prostředky zasadit zcela jinými metodami a způsoby pro protivníka nečekaně a náhle, dává to další možnosti překvapení. Proto jsou všichni velitelé vedeni k tomu, aby hledali a používali originální a neočekávané způsoby a metody použití zbraňových systémů, které vyvolají překvapení.

Zasazení moderních zbraní bude jen tehdy překvapivé, podaří-li se současně použít takových taktických metod bojové činnosti, které nepřítel neočekává. Velení vojskům v boji a operaci musí být pružné, jednoduché, trvalé a pohyblivé. Způsob boje se musí rychle měnit, síly soustřeďovat a zase se rychle rozptylovat.

Palba musí být řízena pružně, těžiště (hlavní úsilí) musí být rychle překládáno, palba a pohyb musí být navzájem sladěny a zásobování musí být plynule zajišťováno.

Mezi velením a řízením a mezi výzbrojí jsou úzké vztahy, které ovlivňují úsilí o překvapení. Poněvadž rychle pokračující technická revoluce ve vojenství dává pro vedení války stále nové zbraně a prostředky, s jejichž pomocí jsou „prostor i čas“ stále rychleji a lehčeji překonávány, otevírají se i nové cesty k uskutečnění překvapení. Zdůrazňuje se, že o překvapení se má usilovat při veškeré bojové činnosti, neboť překvapení má být základ-

ním znakem soudobého velení vojskům jak při zasazování do boje, tak i při boji, který se přiblížil z hloubky.

Průzkum

Průzkum má značný vliv na překvapení. Průzkum má být aktivní, nepřetržitý, do velké hloubky, přesný a rychlý. Proto zesilují vedoucí státy NATO své průzkumné síly a zlepšují neustále jejich technické vybavení.

Od průzkumu očekávají včas všechny údaje o protivníkovi, které jsou nutné pro překvapení, o něm usilujeme. Má vytvořit nejdůležitější předpoklady pro zhodnocení situace, pro rozhodnutí velitele a pro zpracování plánu boje (operace).

Průzkum: vyhovující požadavkům velení vojsk není možné dnes vést bez použití technických prostředků průzkumu. Vybavení moderních ozbrojených sil elektronickými prostředky rozšiřuje významně možnosti všech druhů průzkumu, především však rádiový, radiotechnický a radiolokační průzkum, neboť všechny „hlavní řídicí systémy“ mají za základ prostředky rádiové elektroniky, radiolokační a rádiové řídicí a naváděcí techniky.

Vzdušný průzkum má velký význam, neboť se vyznačuje vysokou operativností, přesností a velkou hloubkou dosahu do prostoru protivníka. Prostředky vzdušného průzkumu, ať již s osádkou, nebo i bez ní, vybavené moderními radiolokačními, televizními, infračervenými a fotografickými přístroji stejně jako různými automatickými systémy, mají být s to určit přesně souřadnice objektů a předat je rychle na místa velení. Tak má být zajištěno neustálé pozorování důležitých objektů a vedení překvapivých úderů na ně. Jelikož překvapení především palbou je možné jen při rychlém využití průzkumných údajů, objasňuje to jistě dobře souvislost mezi průzkumem a překvapením.

Rychlost

Jako další faktor pro překvapení hodnotí vojenští odborníci NATO pohyblivost vojsk, tj. schopnost sil a prostředků uskutečňovat rychle manévry na bojišti. Převaha v rychlosti má být prvním krokem k úspěchu. Rozhodující předpoklad k tomu je možné vidět ve stupni pohyblivosti vojsk.

Podle Middeldorfa je možné rychlostí dosáhnout převahy na rozhodujícím místě.

Rychlost při soustředování sil i při útoku je rozhodující podmínkou pro to, aby se mohlo jednat s překvapením. Proto podniká NATO v současné době velká opatření, aby v nejbližších letech dále zvýšilo způsobilost svých ozbrojených sil k překvapení. Za schopné bojovat rozhodně, rychle a překvapivě považují se především tankové a mechanizované útvary a svazky.

Výsadkové jednotky jsou zvláště vhodné k uskutečňování překvapivých úderů proti objektům v hloubce. Jsou určeny především k tomu, aby obsadily rychle a s překvapením důležité úseky — mosty, přechody, letiště, dopravní uzly, aby ničily rakety, odpalovací zařízení a místa velení, aby mařily přivádění záloh, aby rušily spojovací systém a vedly údery proti silám protivníka na křídlech a v týlu hlavního uskupení. V příštích letech pravděpodobně dojde v ozbrojených silách NATO k zavedení dalších vzdušných dopravních prostředků a k vybudování speciálních vzdušných výsadkových útvarů a svazků s velkou kapacitou jak vzdušných dopravních, tak i zabezpečovacích prostředků.

Utajení

Rozhodujícím předpokladem úspěšného překvapení je přísné utajení plánů a příprav každého boje a operace. K tomu je nutné dbát, aby:

- plánování bojů a operací se zúčastnil pouze úzce omezený kruh osob;

- důstojníci, zúčastnění na přípravě a uskutečňování překvapivé činnosti byli seznámeni jen s těmi otázkami, které musí znát k plnění svých speciálních úkolů;

- důstojníci, pověřeni plněním překvapivé činnosti byli seznámeni s plány teprve krátce před zahájením činnosti.

Maskování a klamání

Úspěch překvapivé činnosti je kromě toho závislý i na tom, do jaké míry se podaří protivníka oklamat a vlastní činnost zamaskovat. Klamání je úspěšné jen tehdy, je-li v dané situaci pro protivníka věrohodné, je-li plánováno jednotně a je-li pečlivě promyšleno a připraveno. Cílem klamání je vytvořit nepozorovaně úderná

uskupení a odvést pozornost protivníka na jiný směr. Za nejdůležitější opatření se považují:

- klamně přesuny a klamání zvukem (hluk motorů a pásů);

- tzv. demonstrační činnost (použití zadýmení ve spojení s předstíraným útokem);

- nápadný odchod útvarů z předního okraje obrany;

- klamání rádiem (klamná rádiová spojení apod.);

- bojová činnost na odvádění pozornosti, rádiová a radiotechnická protioopatření;

- vybudování a udržování klamných zařízení;

- maskování a dezinformování.

Maskování — především operační — se uskutečňuje centralizovaně podle jednotného plánu a musí odpovídat stanoveným cílům. Doporučuje se využívat především terénu. Kouřové stěny a umělá mlha mají maskovat a zároveň chránit před světelným zařízením při úderech jaderných zbraní i před radiolokačním průzkumem. Proti radiolokačnímu průzkumu se používá kromě toho ve velkém rozsahu i odražečů.

Ke zvýšení účinku maskování uskupení raket, tanků a dělostřelectva, používají se nafukovací a kovové atrapy. Jsou to tkaniny (maskovací sítě) s rozdílnými barevnými odstíny a speciálními nátery, které pohlcují nebo odražejí radiolokační a infračervené paprsky a rozmazávají obrysy objektů. Přitom musí tvary, rozměry, barvy a ostatní rozpoznávací znaky atrapy a klamného zařízení odpovídat skutečnému objektu.

Velká pozornost je věnována rádiovému maskování; jeho úkoly plní speciální jednotky útvarů a svazků. K tomu patří i omezení rádiového provozu, zákaz vysílání, spolehlivé připravování rádiových zpráv, jakož i neustálá změna pracovních frekvencí, a volacích znaků. Za velmi účinné způsoby jsou kromě toho považovány zmenšování vysílacích výkonů, použití úzce směrových antén, lepší využití VKV — rádiových stanic a použití rychle pracujících radiotechnických šifrovacích zařízení.

Maskování před radiolokačním průzkumem protivníka je řešeno způsobem vy-

užívání „mrtvých prostorů“ a používání zvláštních rušičů, úhlových a dipólových odražečů a odrazných clon.

Dezinformace

Rádiová dezinformace má odvést pozornost protivníka falešným rádiovým vysíláním a intenzivní činností klamných rádiových vysílačů, sítí a směrů na méně důležitý směr či prostor. Podle názorů NATO jde o to, vhodným způsobem rozehrát do rádiového spojení protivníka dezinformující údaje, signály, povely a nařízení tak, aby byl vyvolán zmatek a bylo ochromeno velení.

Klamání, maskování a dezinformace mohou být účinné jen komplexně. Musí být proto připraveny a vedeny podle jednotného zámyslu a jednotného plánu. Žádné z opatření, která jsou při tom poža-

dována, nesmí zjistit průzkum protivníka. Často opakované metody a postup maskování, dezinformace a klamání je možné lehce rozpoznat a rychle zjistit.

Boj s průzkumem

Všechny i tak promyšlené a chytře vypracované plány překvapivé činnosti jsou podle názorů NATO předurčeny ke ztroskotání, nepodaří-li se vést účinný boj s průzkumem protivníka. V ozbrojených silách NATO je boj s průzkumem protivníka součástí všech opatření k uskutečnění překvapení. Je veden různými prostředky i metodami.

Nejúspěšnější cestu k tomu vidí vojenská odborníci NATO v rychlém zjištění všech průzkumných orgánů protivníka, v jejich ničení, stejně jako v aktivním i pasivním rušení rádiových elektronických průzkumných systémů.

Znat dobře názory NATO na překvapení ve válce je velmi důležité. Pak budeme schopni reálně plánovat taktickou a operační přípravu, čelit rozhodně zámyslům nepřítele a již v samých začátcích je mařit.

Do přípravy je nutné zařazovat i nadále takové prvky, které mají za následek překvapivé účinky a pomáhají vychovávat ke správné reakci.

Budou-li všichni velitelé brát v přípravě vojsk a štábů více v úvahu rozmanité možnosti ozbrojených sil NATO v oblasti překvapení, zvýší tak bojovou sílu i bojovou pohotovost.

Upraveno z tisku NDR

СОДЕРЖАНИЕ

Кандидат военных наук, подполковник Мирослав Брофт	
Тридцатая годовщина Карпатско-Дукельской операции	3
Автор разбирает подготовку и проведение Карпатско-Дукельской операции, выделяя особое место действиям 38-ой армии и 1-го чехословацкого армейского корпуса. Он характеризует эти бои, как особо важную часть в истории новой Чехословакии, как убедительное доказательство чехословацко-советского союзничества.	
Полковник Милослав Пфеифер	
Единоначалие	10
Автор выходит из объективных требований предъявляемых к управлению и из новых условий, исходящих из данной степени развития нашего общества и военного дела. Автор указывает место и роль командира при выполнении линии КПЧ в условиях армии. Разбирает аспекты, которые должны стать началом процесса дальнейшего укрепления единоначалия на партийной основе.	
Кандидат военных наук, доцент подполковник Честмир Йирсак	
Критерии эффективности огня	18
Автор знакомит читателей с основным определением критериев эффективности огня, знание которых помогает к более глубокому пониманию и умению применять в практической организации и управлении огнем.	

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Кандидат военных наук, полковник Мирослав Недвед	
Защита войск от зажигательных средств	29
Автор сначала разбирает правила использования зажигательных средств в капиталистических армиях, а потом приводит основные принципы организации защиты от них. Подробно рассматривает противопожарную охрану войск, т. е. наблюдение и оповещение, меры предохранения, медицинские мероприятия, обеспечение войск техникой и материалом, а также гашение пожаров.	
Кандидат военных наук, подполковник Зденек Грон	
Боевое применение отдельных десантных групп	36
Автор обобщает мнения о возможности образования отдельных десантных групп, организованных и выделяемых из воздушных десантов. Разбирает задачи и значение отдельных групп в наступательной операции и их подготовку к боевым действиям в тылу противника.	
Полковник Штефан Марко	
Передвижение на большие расстояния	43
Автор сначала приводит некоторые теоретические вопросы планирования передвижений на большие расстояния в духе устава „Вшевойск-1-1“. Далее автор приводит некоторые сведения из опыта в области организации и проведения передвижений на тактической степени (обеспечение водителей, экипажей, расчетов, значение их подготовленности и хорошее техническое состояние машин). В заключении автор обращает внимание на роль территориального штаба при планировании и обеспечении передвижений на большие расстояния.	

Кандидат военных наук, полковник Йосеф Брож	
Сосредоточение артиллерии на участке прорыва	51
Автор разбирает способ вычисления плотности артиллерийских стволов при прорыве подготовленной обороны противника и указывает на мероприятия, решаемые штабом общевойсковой армии. Особенно выделяет разведку, метод планирования огнестового обеспечения, способ накопления артиллерийских боеприпасов и выведение артиллерии к участку прорыва.	

Подполковник Эвжен Мах	
Некоторые вопросы тылового обеспечения на территории	60
Автор рассматривает особенности тылового обеспечения войск и учреждений на территории во время военной опасности государства. Разбирает главным образом материальное, медицинское, техническое и ветеринарное обеспечение, а также переход с мирной на военную систему обеспечения.	

Кандидат военных наук, подполковник Владимир Марек	
Железнодорожное обеспечение в наступательных операциях	68
Автор приводит сжатый перечень вопросов железнодорожного обеспечения при ведении современных операций. Разбирает основные задачи железнодорожных войск, их возможности по восстановлению железнодорожной сети, силы и средства выделяемые для их восстановления и обеспечение работы на возобновлении железных дорог, а также их техническое обеспечение.	

Подполковник Милослав Родина	
Кратковременные объезды при восстановлении железных дорог	71
Автор исходит из потребностей обеспечения работы железнодорожного транспорта для подвоза материала и оперативных перевозок войск. Особое внимание сосредоточивает на значении и создании объездов при восстановлении железных дорог, в то время когда уничтожены железнодорожные туннели, большие мосты, железнодорожные узлы и показывает на объем и трудоемкость работ.	

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Полковник И. И. Андрушкевич	
Воздушные десанты в современной войне	75
Автор на основе опыта второй мировой войны и локальных войн последнего времени, анализа публикаций советской и зарубежной военной печати рассматривает характер, условия и способы применения воздушных десантов. Определяет тенденции их развития в свете увеличившейся мобильности современных боевых действий.	

Подготовка кадров	81
(По данным советской печати)	

Областные транспортные командования ННА ГДР	86
(По данным печати ГДР)	

ИНФОРМАЦИИ

Мнения НАТО на тактическую внезапность	89
В статье разобраны некоторые вопросы тактической внезапности на основе материалов военной печати ГДР.	